

De economische waarde van de cultuursector in de provincie Limburg en de buurregio's

COLOFON

De economische waarde van de cultuursector in de provincie Limburg en de buurregio's – Rapport 2008

Opgesteld door: MKW Wirtschaftsforschung GmbH, Saarbrücken
In opdracht van: Provincie Limburg (Niederlande), Maastricht
Auteur: Joachim Geppert
Co-Auteur: Philipp Geppert
Statistische gegevens: Philipp Geppert
Grafische vormgeving: Fabian Dussing
Gepubliceerd in het Duits, Frans, Nederlands

Uitgegeven door

Provincie Limburg
Limburglaan 10
Postbus 5700
NL - 6202 MA Maastricht
E-Mail: postbus@prvlimburg.nl
Internet: www.limburg.nl

Samenvatting

Uit de volgende voorbeelden blijkt de directe bijdrage van cultuur en de creatieve sector aan de groei en de werkgelegenheid. Bovendien is sprake van een indirecte bijdrage van de activiteiten van de culturele en creatieve sector aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat in de regio door de samenhang tussen creativiteit, innovatie, de verbindingen met de ICT-industrie en de regionale ontwikkeling.

Economische indicatoren

- ▶ In het projectgebied (euregio's Maas-Rijn en Rijn-Maas-Noord) zijn er in de culturele en creatieve sector in 2005 meer dan 28.000 bedrijven, die een omzet van meer dan 8 miljard € genereren, evenals ongeveer 122.000 arbeidsplaatsen.

Werkgelegenheid en economische belang

- ▶ Wanneer wordt aangenomen dat een werknemer in vaste dienst tevens werk levert voor twee deeltijders is er sprake van hogere werkgelegenheidscijfers (spin-off). Over het geheel genomen zijn alle 12 sectoren van de definitie voor de culturele en creatieve sector voldoende bezet met bedrijven en zijn de sectoren van economisch belang.

Belangrijke sectoren

- ▶ Design, architectuur en beeldende kunst zijn veruit de belangrijkste sectoren als het gaat om het aantal arbeidsplaatsen, omzet en aantallen bedrijven. De eerste plaats neemt de sector design in met bijna 37.000 arbeidsplaatsen, een omzet van bijna 2,5 miljard € en circa 6.700 bedrijven. Voor het gehele projectgebied neemt design de tweede plaats in en tevens een toppositie in de creatieve sector door een hoog percentage van hooggekwalificeerd ICT-personeel.

Veel MKB-ondernemingen en micro-ondernemingen

- ▶ Veel MKB- en micro-ondernemingen zijn kenmerkend voor cultuur en de creatieve sector. In 2005 bedroeg het aantal ondernemingen in de culturele en de creatieve sector in de Nederlandse provincie Limburg 12,3% van het aantal bedrijven in de totale economie. Het aandeel in de totale werkgelegenheid bedroeg 5,2%. Hetzelfde geldt voor de Duitse subregio, waar het aandeel van de bedrijven in de economie 13,9% bedroeg en het aandeel in de totale werkgelegenheid 5,2%.

Maastricht Culturele Hoofdstad 2018

- ▶ In een SWOT (sterktes - zwakten - kansen - bedreigingen) - lijst is de huidige stand van zaken weergegeven alsmede de mogelijkheden voor de MAHHL-steden (Maastricht - Aken - Hasselt - Heerlen - Luik) om te kandideren voor de titel van culturele hoofdstad in 2018. In een samenwerkingsrondel zijn 7 thema's voorgesteld waarmee deze grensoverschrijdende kandidering ingegaan kan worden.

Grensoverschrijdende samenwerking

- ▶ In een lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en creatieve industrie in het projectgebied zijn 31 instellingen, personen, gebeurtenissen en grensoverschrijdende initiatieven genoemd, die het grote potentieel laten zien van de Euregionale mogelijkheden tot samenwerking op alle gebieden van kunst, cultuur en creatieve industrie.

Het projectgebied voorgesteld met spots

- ▶ 13 spots (korte portretten) en casestudies vormen een aanvulling op de onvolledige statistische gegevens. Voorbeelden hiervan zijn de Floriade 2012, het restauratieprogramma MonuLisa, Linssen Yachts, verschillende open-air festivals en de Euregionale samenwerking tussen musea in het kader van een mogelijk toekomstig cluster. Deze voorbeelden laten eveneens de economische waarde zien van kunst, cultuur en de creatieve sector.

Inhoudsopgave

1.0 Cultuur en de creatieve industrie in Europa en Limburg 2008	1
1.1 Uitgangssituatie en doel van het rapport	1
1.2. Harmonisatie	2
1.3. Reikwijdte van het onderzoek	4
1.4 Werkwijze, methode en uitdagingen Werkwijze	4
1.5 Cultuur en de creatieve industrie: een belangrijke toekomstige taak voor de EU	6
2.0 Cultuur en de creatieve industrie (CCI) in de provincie Limburg en de buurregio's	11
2.1 Geografische afbakening van het projectgebied	11
2.2 Historische en toeristische betekenis van de deelregio's	13
3.0 De waarde van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied	17
3.1 De 12 sectoren op het gebied van cultuur en de creatieve industrie (CCI) - statistische inventarisatie en beperkingen	17
3.11 Beeldende kunsten	22
3.12 Podiumkunsten	26
3.13 Cultureel erfgoed	30
CASESTUDY: museumcluster	32
3.14 Film en video	36
3.15 Radio en televisie	38
3.16 Software en games	40
3.17 Muziek	44
CASESTUDY: muziekcluster	47
3.18 Boeken en pers	48
3.19 Design	52
3.20 Architectuur	56

CASESTUDY: MonuLisa - MONUmentenLimburgSAfe	58
3.21 Reclame	60
CASESTUDY: Floriade 2012 in Venlo en economische effecten	62
3.22 Cultuurtoerisme	68
3.3 Samenvatting	70
3.3.1 De Duitse deelregio	70
3.3.2 De Nederlandse deelregio	72
3.3.3 De Belgische deelregio	74
3.3.4 Het projectgebied: een overzicht	76
3.4 Lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied (samenvatting)	78
4.0 Maastricht en MAHHL+-partnersteden: kandidatuur culturele hoofdstad van Europa in 2018	85
4.1 Kandidaatstellingsprocedure in het kader van culturele hoofdstad van Europa (ECoC)	85
4.2 SWOT-analyse voor Maastricht en MAHHL+-steden in het kader van de ECoC-kandidaatstelling voor 2018	88
4.3 Samenwerkingsmodel MAHHL+ -steden - Cultuur Cooperation Limburg	90
Bijlagen	
Bijlage A: De creatieve industrie in de branchevergelijking voor de EU-25	94
Bijlage B: Statistische inventarisatie van de cultuur en creatieve industrie op basis van de EU-definitie [gebaseerd op NACE/SBI-codes]	96
Bijlage C: Workshop op 25 april 2008 in het Gouvernement in Maastricht	99
Bijlage D: Cultural Employment in the EU-25	102
Bijlage E: Persbericht naar aanleiding van het EU-cultuuronderzoek, 2006	104
Bijlage F: De Europese creativiteitsindex	106

Tabellen

Tabel 1: Beeldende kunsten	22
Tabel 2: Podiumkunsten	26
Tabel 3: Cultureel erfgoed	30
Tabel 4: Museumcluster grensoverschrijdend (overzicht)	35
Tabel 5: Film en video	36
Tabel 6: Radio en televisie	38
Tabel 7: Software en games	40
Tabel 8: Muziek	44
Tabel 9: Boeken en pers	48
Tabel 10: Design	52
Tabel 11: Architectuur	58
Tabel 12: Projecten van het MonuLisa-programma	59
Tabel 13: Reclame	60
Tabel 14: Greenports in Nederland	63
Tabel 15: Samenvatting berekening effecten geldbesteding van de Floriade	65
Tabel 16: Samenvatting berekening welvaartseffecten van de Floriade 2012	67
Tabel 17: Cultuurtoerisme	68
Tabel 18: Totaal aantal in de Duitse deelregio werkzame mensen	70
Tabel 19: Sectorgegevens van de Duitse deelregio	71
Tabel 20: Totaal aantal in de Nederlandse deelregio werkzame mensen	72
Tabel 21: Sectorgegevens van de Nederlandse deelregio	73
Tabel 22: Sectorgegevens van de Belgische deelregio	74
Tabel 23: Overzicht projectgebied	76

Afbeeldingen

Afbeeldingen 1: Definitie van cultuur en de creatieve industrie in de EU	3, 21
Afbeeldingen 2: Rapporten over cultuur in de EU	8
Afbeeldingen 3: Fases van de cultuur in de EU	9
Afbeeldingen 4: Bevolking en geografie in het projectgebied	12
Afbeeldingen 5: Samenwerkingsmodel MAHHL+	90
Afbeeldingen 6: Cultuur Cooperation Limburg	91

Afkortingen

CCI	Cultuur en de creatieve industrie
BNP	Bruto nationaal product
ECOC	European Capital of Culture (culturele hoofdstad van Europa)
MAHHL+	De steden Maastricht, Aken, Hasselt, Heerlen, Luik, met inbegrip van Sittard-Geleen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek (NL)
NRW	(deelstaat) Noordrijn-Westfalen
eurostat	Statistisch bureau van de Europese Unie
Interreg	Gemeenschappelijk initiatief van de Europese Fondsen voor regionale ontwikkeling ter bevordering van de samenwerking tussen de regio's van de Europese Unie
MKB	Midden- en kleinbedrijf
LDS-NRW	Landesamt für Datenverarbeitung und Statistik Nordrhein-Westfalen
OCM	Open coördinatiemethode
NACE	Nomenclature Générale des Activités Économiques dans la Communauté Européenne
PPP / PPS	Public Private Partnership / Publiek-Private Samenwerking
ACS	78 landen uit Afrika, het Caraïbisch gebied en de Stille Oceaan
DG	Duitstalige Gemeenschap van België

1.0 Cultuur en de creatieve industrie in Europa en Limburg 2008

1.1 Uitgangssituatie en doel van het rapport

De Europese staats- en regeringsleiders zijn in het jaar 2000 een ambitieuze doelstelling overeengekomen. Deze doelstelling is **van Europa in 10 jaar de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie ter wereld te maken, in staat tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang.**

Om dit doel te bereiken is een algemene Europese strategie overeengekomen onder de naam **Lissabon-strategie**. Deze strategie is erop gericht de overgang naar een kennismaatschappij en -economie te realiseren door middel van:

- een structureel hervormingsproces voor competitiviteit en innovatie
- de voltooiing van de interne markt
- betere principes voor de informatiemaatschappij en O&O
- het Europese sociaal model moderniseren, investeren in mensen en sociale uitsluiting bestrijden
- gezonde economische vooruitzichten en veelbelovende groei aanmoedigen door een efficiënte combinatie van macro-economische beleidsmaatregelen.

De vraag die de afgelopen jaren in de culturele en creatieve sector centraal stond is of en in hoeverre cultuur een bijdrage kan leveren aan de groei en de samenhang in Europa. Met andere woorden wat is de economische waarde van cultuur en welke rol speelt cultuur in de overgang naar een kennismaatschappij en kenniseconomie.

Op verzoek van de EU is eind 2006 een onderzoek gepubliceerd onder de titel 'The Economy of Culture in Europe'. Dit rapport is eind 2006 door Eurocommissaris Figel voor Cultuur in Brussel gepresenteerd, waarbij is aangegeven dat cultuur een steeds belangrijkere rol vervult en dat de studie de essentiële bijdrage belicht die cultuur kan leveren voor de sector informatie- en communicatietechnologieën en voor regionale ontwikkeling. Nog belangrijker is dat uit de studie blijkt dat cultuur van belang is bij het verwezenlijken van de doelstellingen van de Lissabonagenda. Enkele markante cijfers uit de studie „The Economy of Culture In Europe“ zijn als volgt:

- de culturele sector in Europa heeft in 2003 een omzet van meer dan 654 miljard euro gedraaid;
- de sector droeg bij tot 2,6% van de economische groei in Europa in 2003;
- tussen 1999 en 2003 is de toegevoegde waarde van de sector met 19,7% gegroeid; en
- in 2004 zijn minimaal 5,8 miljoen mensen werkzaam in de sector.

De Europese Commissie heeft op basis van dit rapport op 10 mei 2007 een eerste Europese Beleidsnota 'Europees Cultuurbeleid in het licht van de mondialisering' opgesteld.

Dit gegeven is voor de Provincie Limburg het startsein geweest om cultuur in Limburg zowel nationaal als grensoverschrijdend te positioneren en op de kaart te zetten. Op basis van bovengenoemde rapportages is in Europees verband inmiddels duidelijk geworden dat cultuur in belangrijke mate een bijdrage levert aan de verwezenlijking van de Lissabonagenda. De Provincie Limburg wil met dit onderzoek een eerste verkenning maken in hoeverre de Limburgse cultuur een rol hierin vervult.

MKW Wirtschaftsforschung heeft het onderzoek 'The Economy of Culture in Europe' in samenwerking met twee Europese consultantbureaus uitgevoerd, nadat zij eerder in 2001 in opdracht van de Europese Commissie een vergelijkbaar rapport over dit onderwerp hadden gepubliceerd. Zie voor meer informatie: <http://www.cultural-economy.eu>. Gelet hierop heeft de Provincie Limburg MKW Wirtschaftsforschung de opdracht te geven dit onderzoek uit te voeren. De Provincie Limburg heeft er expliciet voor gekozen eveneens de buurregio's België en Duitsland bij dit onderzoek te betrekken.

1.2. Harmonisatie

Cultuur, creative industry en cultural economy zijn begrippen die steeds vaker als synoniem binnen de EU worden gebruikt. Het door elkaar gebruiken van diverse begrippen toont aan dat harmonisatie van de culturele statistieken op Europees niveau noodzakelijk is. Zodra een duidelijke ethologische basis is gevormd kan een gedegen beoordeling worden gemaakt van het economische belang van cultuur.

Naast de bovengenoemde resultaten uit het rapport 'The Economy of Culture in Europe' heeft het rapport ook geleid tot een verdergaande harmonisatie. Op basis van wetenschappelijk onderzoek is de tot nu toe meest volledige definiëring en indeling van cultuur geformuleerd. Deze indeling is door de Europese Commissie overgenomen en vormt derhalve ook in deze rapportage het uitgangspunt. In afbeelding 1 treft u deze indeling aan.

Het doel van het rapport is het in kaart brengen van cultuur en creatieve industrie in de provincie Nederlands-Limburg en de buurregio's op basis van een inventarisatie. Onderzocht is –en waar mogelijk geanalyseerd– welke economische, regionaal-politieke en culturele betekenis het potentieel van de creatieve industrie heeft in de 12 sectoren verdeeld over het totale projectgebied. Deze 12 sectoren betreffen beeldende kunsten, podiumkunsten, cultureel erfgoed, film en video, televisie en radio, software en games, muziek, boeken en pers, design, architectuur, reclame en cultuurtoerisme.

Afbeelding 1: Definitie van cultuur en de creatieve industrie in de EU

CIRKELS	SECTOREN	SUBSECTOREN	KENMERKEN
CIRKEL 0: KERNGEBIEDEN- VAN DE KUNST	1. Beeldende kunsten	Schilderijen – sculpturen – fotografie – sieraden	▪ Niet-industriële activiteiten ▪ Het betreft prototypen en „mogelijkerwijs auteursrechtelijk beschermde producten“, d.w.z. dat het merendeel van deze producten nieuwe creaties zijn, waarop het auteursrecht van toepassing kan zijn. Net als bij de meeste ambachtelijke producten en bepaalde producties op het gebied van de beeldende en podiumkunsten etc. wordt deze auteursrechtelijke bescherming echter niet systematisch uitgeoefend
	2. Podiumkunsten	Theater – dans – circus – festivals	
	3. Cultureel erfgoed	Musea – bibliotheken – archeologische attracties – archieven	
CIRKEL 1: CULTUURBRANCHES	4. Film en video		▪ Industriële activiteiten voor de massaproductie ▪ De producten zijn auteursrechtelijk beschermd
	5. Televisie en radio		
	6. Software en Games		
	7. Muziek	Muziekopnames – live-muziekuitvoeringen – inkomsten van de productiemaatschappijen in de muziekbranche	
	8. Boeken en pers	Boekpublicaties – tijdschriften en persartikelen	
CIRKEL 2: CREATIEVE BRANCHES EN ACTIVITEITEN	9. Design	Modedesign, grafische vormgeving, binnenhuisarchitectuur, productontwikkeling	▪ De activiteiten hoeven niet per definitie een industrieel karakter te hebben. Het kan ook om prototypen gaan. ▪ Hoewel op de producten het auteursrecht van toepassing is, kunnen ook andere onder intellectuele eigendom vallende producten (bijvoorbeeld handelsmerken) deel uitmaken van deze categorie. ▪ De inzet van creativiteit (creatieve vaardigheden en creatieve personen uit de kunst- en cultuursector) vormt een belangrijk uitgangspunt bij de producten in deze niet-culturele sectoren.
	10. Architectuur		
	11. Reclame		
	12. Cultuurtoerisme		
CIRKEL 3: GERELATEERDE INDUSTRIËN	13. Fabrikanten van PC's, MP3-spelers, mobiele telefoons, enz..		▪ Deze categorie kan niet worden ingedeeld of op basis van duidelijke criteria worden gedefinieerd. Tot deze categorie behoort een groot aantal andere economische sectoren die afhankelijk zijn van de bovengenoemde „branches“, zoals de ICT.

1.3. Reikwijdte van het onderzoek

Grenzen verdwijnen steeds meer door de voortschrijdende eenwording en uitbreiding van de EU. Dat is de reden dat Limburg (overheid en instellingen), meer dan in het verleden, grensoverschrijdend opereert. Dat blijkt onder meer uit de deelname van de Provincie Limburg aan verschillende grensoverschrijdende netwerken, waaruit steeds intensievere contacten ontstaan. Eenzelfde beeld is te constateren bij de organisaties en instellingen die vanuit Limburg in de cultuursector actief zijn.

Noord- en Midden-Limburg maken deel uit van een netwerk dat zich uitstrekt tot het Rijn/Ruhrgebied. De Zuid-Limburgse stedelijke regio's vormen een belangrijk kerngebied van het stedennetwerk Maastricht-Aken-Hasselt-Heerlen-Luik. Daarnaast heeft Maastricht als hoofdstad van de provincie Limburg dankzij het Verdrag van Maastricht in 1992 Europese bekendheid gekregen.

Gelet hierop heeft de Provincie Limburg ervoor gekozen om het onderzoek niet alleen te laten plaatsvinden op Nederlands-Limburgs grondgebied, maar eveneens over de grens te kijken naar de buurregio's Duitsland en België. In Duitsland is overigens grote behoefte om onderzoek te laten uitvoeren. Ter vergelijking: van de 16 deelstaten in Duitsland hebben al 10 deelstaten een cultuurrapport opgesteld, en de andere deelstaten volgen op korte termijn. Noordrijn Westfalen (NRW), dat direct aan Limburg grenst, heeft eind 2007 reeds het 5e cultuurrapport gepubliceerd.

1.4 Werkwijze, methode en uitdagingen Werkwijze

Voor het onderzoek stond ons de periode van 20 december 2007 tot en met 20 mei 2008 (afronding van het rapport) ter beschikking. Het was daarom vanaf het begin duidelijk dat dit onderzoek uitsluitend het karakter van een quick-scan kon hebben, waarin alleen de eerste uitgangspunten voor eventuele latere vergelijkingen konden worden vastgelegd. Voor een goed resultaat is het dan ook nodig dat na het gereedkomen van het rapport het overleg met de betreffende organisaties en instanties wordt voortgezet, workshop voortgang vinden en gesprekken worden gevoerd met belanghebbenden, zodat de resultaten hiervan kunnen worden verwerkt in een geactualiseerde versie.

Het project is uniek en wij hebben geen voorbeeld kunnen nemen aan vergelijkbare projecten. Wij hebben in drie landen statistisch-kwantitatief en kwalitatief onderzoek verricht naar best practices om vergelijkbare data en feiten boven tafel te krijgen. Dit betekent dat er drie grenzen zijn overschreden. Daarbij is de culturele sector in België, Duitsland en Nederland niet op dezelfde wijze in kaart gebracht: noch in statistieken noch op andere wijze. De meest voor de hand liggende bron zou Eurostat (het statistische bureau van de EU) zijn, maar het probleem hier is dat Eurostat cijfers op het gebied van landen als geheel en dus niet van regio's verzamelt; in ieder geval niet voor cultuur in de zin zoals hierboven gedefinieerd.

We betreden dus onontgonnen gebied en hebben daarom contact gezocht met nationale en regionale statistische bureaus, om op die manier zelf valide cijfermateriaal te verzamelen voor de betreffende regio's in België, Duitsland en Nederland. Dit is tijdrovend met veel contacten en overleggen op afstand. Bovendien hebben wij ons niet beperkt tot één jaar, maar hebben wij de jaren 1999, 2003 en 2005 in kaart gebracht, om zo de ontwikkelingen en veranderingen te kunnen schetsen. De statistische bureaus wijzen erop dat hoewel de kwaliteit van hun gegevens in de loop der jaren verbeterd is, het verzamelen van cijfers over cultuur geen prioriteit heeft. Voor alle bureaus is een wettelijke grondslag (meestal een wetsvoorstel) vereist om cijfers te mogen verzamelen in het kader van primaire statistiek. Op veel van deze statistieken (en vooral België en Duitsland zijn hier zeer strikt in) is een geheimhoudingsplicht (fiscale geheimhoudingsplicht) van toepassing, zodat deze cijfers niet of slechts ten dele aan derden mogen worden vrijgegeven.

Dit heeft ertoe geleid dat wij alle tabellen in hoofdstuk 3.11 tot en met 3.22 uitsluitend op

basis van onvolledig cijfermateriaal van de statistische bureaus moesten extrapoleren. Meer informatie over de berekeningen en de schattingsmethode is te vinden in hoofdstuk 3.1 en in de bijlagen. Door middel van intensief desk-research is kwalitatieve informatie achterhaald via internet. Dit materiaal is bekeken en indien nodig is per telefoon of e-mail om verdieping of precisering van het materiaal gevraagd.

Bovenstaande geldt ook voor het uitgebreide literatuuronderzoek. Teksten, onderzoeken, persberichten, krantenartikelen, beleidsnotities en wetsteksten, brochures, folders, bedrijfsprofielen, flyers, kunst- en toerisme-catalogi en ander gepubliceerd materiaal is bestudeerd en vervolgens beoordeeld. Een en ander is niet alleen aangeleverd door de drie verschillende landen, maar ook door de Europese Commissie in Brussel.

Een van de methoden is het voeren van deskundigeninterviews per telefoon, e-mail of traditionele briefwisseling (in drie verschillende talen). Het consultantteam van MKW-Wirtschaftsforschung heeft in dat kader in totaal 50 persoonlijke gesprekken gevoerd, onder andere in Maastricht, Venlo, Roermond en Heerlen, maar ook in Luik, Hasselt, Eupen en Tongeren en in Aken en omgeving, Keulen, Heinsberg en Düsseldorf. In onze offerte hebben wij reeds het volgende gesteld: gezien het te verwachten gebrek aan statistische instrumenten en beschikbaar onderzoeksmateriaal op het gebied van cultuur en de creatieve industrie, met name in vergelijking met andere sectoren, zullen korte casestudy's, portretten van markante bedrijven en instellingen worden gemaakt. Wij hebben in de tekst dan ook 12 zogenaamde spots verwerkt.

Sinds januari 2008 is er minimaal eens in de vier weken een aantal dagen achter elkaar een MKW-Team in het projectgebied onderweg geweest. Daarbij hebben bovengenoemde gesprekken plaatsgevonden en zijn regelmatig vergaderingen gehouden van de stuurgroep (Provincie Limburg, Maastricht en Venlo). In de meeste gevallen zijn de interviews en gesprekken gevoerd op basis van bestaande gestandaardiseerde vragenlijsten, die op verzoek ook zijn toegestuurd en als uitgangspunt voor het gesprek hebben gediend.

Methode

Er is uiteindelijk een mix van – met name sociaal-culturele en sociaal-economische – methoden gehanteerd. Op deze plaats willen wij uitdrukkelijk stellen dat er ook eigen interpretatie en in bepaalde gevallen zelfs speurwerk aan te pas is gekomen.

Op basis van door de Provincie Limburg op 25 april 2008 georganiseerde workshops met 30 vertegenwoordigers van de creative community in België, Nederland en Duitsland is de balans opgemaakt van de tussentijdse resultaten en zijn aannames besproken. Eigenlijk zijn meer van dit soort evenementen nodig, hetgeen binnen het beperkte tijdsbestek echter niet mogelijk is gebleken. Wij stellen derhalve elders in dit rapport voor om in de concrete fase van de publiciteit rond de kandidatuur voor culturele hoofdstad zogenaamde rolling-workshops door de provincie te organiseren, al dan niet in samenwerking met de MAHHL-steden Maastricht, Aken, Hasselt, Heerlen en Luik die zich kandidaat stellen als culturele hoofdstad van 2018. In dat kader kunnen perspectieven, onzekerheden en vormen van samenwerking worden be- en afgesproken.

Afsluitend en samenvattend kunnen wij stellen dat in dit rapport de nul-situatie voor de projectregio voor de gehele sector cultuur en creatieve industrie in eerste instantie is vastgesteld op basis van een berekening. Hierdoor zal het in de toekomst eenvoudiger zijn om in deze sector vergelijkingen te maken, en subsidieprogramma's en strategieën te ontwikkelen.

Alom grote bereidwilligheid tot medewerking

Of het nu kunstenaars, organisatoren van evenementen, wetenschappers, leden van de creative community, beleidsmedewerkers, journalisten of onderzoekers betrof, iedereen was van harte bereid om mee te werken. Zodra de eerste weerstand was overwonnen, vanwege de nieuwigheid van het onderwerp, was bijna iedereen met wie wij contact zochten, enthousiast over het onderwerp.

De weergave van de sector cultuur en creatieve industrie in de EU in de vorm van een overzichtelijke tabel (afbeelding 1) vormt daarbij een belangrijk aanknopingspunt. De tabel behoeft echter wel de nodige mondelinge en schriftelijke toelichting. Zo is het geenszins vanzelfsprekend dat de onder cirkel 2 genoemde creatieve branches en activiteiten met de sectoren

- 9. design
- 10. architectuur
- 11. reclame
- 12. cultuurtoerisme

in alle deelnemende landen door iedereen uit het vak tot de sector creatieve industrie worden gerekend. Dit geldt ook voor sector 6: software en games. Hier blijkt maar weer eens te meer: andere landen – andere zeden (indelingen, definities).

Tijdens de implementatiefase (die na de publicatie van het rapport moet beginnen) is het belangrijk dit enthousiasme bij de genoemde instanties en personen te koesteren en hiervan gebruik te maken, met name ten aanzien van de uitgesproken aanbevelingen. Voor rondetafelgesprekken, workshops en andere activiteiten (die de inhoud moeten communiceren en burgerparticipatie moeten waarborgen) moet efficiënt de publiciteit worden gezocht via de steden die zich kandidaat hebben gesteld als culturele hoofdstad van Europa in 2018.

Gedeputeerde Odile Wolfs en Joachim Geppert (MKW) bij de opening van de workshop in Maastricht in april 2008.]

1.5 Cultuur en de creatieve industrie: een belangrijke toekomstige taak voor de EU

Het is op deze plaats belangrijk om kort in te gaan op enkele Europese aspecten, dat wil zeggen op de EU met haar 27 lidstaten, de Europese Commissie, en het directoraat-generaal Onderwijs en cultuur. Sinds 2006 wordt er in het EU-beleid steeds meer aandacht besteed aan cultuur en de creatieve industrie. In het in dat jaar gepubliceerde onderzoek „The economy of culture in Europe“ worden enkele basisgegevens genoemd: in 2003 komt 2,6% van het BNP van de EU voor rekening van de sector cultuur; in de sector zijn in de gehele EU ongeveer 6 miljoen mensen werkzaam. Terwijl de werkgelegenheid in de EU tussen 2002 en 2004 daalde, steeg deze in de sector cultuur in diezelfde periode met 1,85%. Volgens het Commissie-onderzoek bedraagt de omzet in de sector over 2003 ruim 654 miljard euro.

Toch is er voor cultuur (net zomin als bijvoorbeeld voor sociale zaken en werkgelegenheid) geen centraal communautair beleid, zoals het landbouw-, kolen- en staal- en mededingingsbeleid. In dit opzicht is artikel 151 van het EG-Verdrag van cruciaal belang: hierin wordt de culturele complementaire functie nader toegelicht, waaruit de aanvullende competentie voor de sector cultuur kan worden afgeleid. De tekst luidt als volgt:

„De Gemeenschap draagt bij tot de ontplooiing van de culturen van de lidstaten onder eerbiediging van de nationale en regionale verscheidenheid van die culturen, maar tegelijk ook de nadruk leggend op het gemeenschappelijk cultureel erfgoed.

Het optreden van de Gemeenschap is erop gericht de samenwerking tussen de lidstaten aan te moedigen en zo nodig hun activiteiten op de volgende gebieden te ondersteunen en aan te vullen [...]

De Gemeenschap en de lidstaten bevorderen de samenwerking met derde landen en met de inzake cultuur bevoegde internationale organisaties, met name met de Raad van Europa.

De Gemeenschap houdt bij haar optreden uit hoofde van andere bepalingen van dit Verdrag rekening met de culturele aspecten, met name om de culturele verscheidenheid te eerbiedigen en te bevorderen.“

Cultuur behoort in de eerste plaats tot de verantwoordelijkheid van de lidstaten en dit zal in de toekomst ook het geval blijven; in sommige landen ligt de bevoegdheid ervoor grotendeels op regionaal en zelfs lokaal niveau. Artikel 151 voorziet bijvoorbeeld niet in de harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten. Maatregelen op EU-niveau moeten worden genomen onder volledige naleving van het subsidiariteitsbeginsel, waarbij de EU de maatregelen van de lidstaten ondersteunt en aanvult maar niet vervangt, door hun diversiteit te respecteren en de communicatie, de dialoog en onderling begrip te bevorderen.

Afbeelding 2: Rapporten over cultuur in de EU

Rapporten over cultuur in de EU (overzicht)					
Creative Industries – Mapping Document	Creëren + ontwikkelen van werkgelegenheid in de culturele sector ...	Cultuurrapport Noordrijn-Westfalen	Eerste Oostenrijkse cultuurrapport	The Economy of Culture in Europe	De economische waarde van de cultuur in de provincie Limburg en de buurregio's
GB - 1998	EU 15 - 2001	D - 2001	AU - 2003	EU 27 - 2006	Maastricht + / 2008
DCMS – Britse ministerie voor cultuur	MKW Wirtschaftsforschung	Wirtschaftsministerium NRW	KMU Forschung Austria	KEA, MG, MKW	MKW Wirtschaftsforschung
Creative Industries (CI)	Culturele sector	Cultuur	Creatieve industrie	Cultuur en creatieve industrie	Cultuur en creatieve industrie
Voor het eerst CI in de EU gedefinieerd	Eigen panel met best practices	Cultuurrapport van een deelstaat	Creative cluster	Tot nu toe meest volledige EU-definitie	Grensoverschrijdend rapport voor Limburg en buurregio's

Nieuw: De Europese agenda voor cultuur

- Sinds de invoering van artikel 92, lid 3, punt d in het Verdrag van Maastricht spelen bij overheidssteun ook culturele overwegingen een rol. In het kader van deze bepaling heeft de Commissie in het verleden een groot aantal maatregelen uit de lidstaten goedgekeurd die bedoeld waren voor de ondersteuning op zeer uiteenlopend gebied, zoals musea, nationale monumenten, theater- en muziekproducties, gedrukte cultuurmedia alsmede film en audiovisuele middelen.
- In samenwerking met de Raad van Europa werd de Open Monumentendag ingesteld.
- De EU heeft 2008 uitgeroepen tot Europees jaar van de interculturele dialoog om daarmee aandacht te besteden aan best practices op het gebied van de interculturele dialoog. Er wordt daarmee gestreefd naar een duurzame strategie voor de periode na 2008. Daarbij is er speciale aandacht voor de meertaligheidsdimensie van de dialoog.
- In het kader van de bestaande communautaire subsidieprogramma's heeft de Commissie ten slotte 2009 uitgeroepen als Europees jaar van creativiteit en innovatie door onderwijs en cultuur. Doel van dit themajaar is om aandacht te vragen voor dit onderwerp, het maatschappelijk debat in lidstaten te bevorderen en creativiteit, innovatie en interculturele competenties te ondersteunen.

Afbeelding 3 is een overzicht van de fases van de afgelopen jaren, waarbij 2008 een sleuteljaar werd. Met de vaststelling van de Europese agenda voor cultuur (ook wel de Europese cultuurstrategie genoemd) en de drie doelstellingen die daarin worden genoemd, te weten:

1. bevordering van de culturele verscheidenheid (in overeenstemming met de in 2007 aangenomen UNESCO-overeenkomst met dezelfde inhoud) en de interculturele dialoog;
2. bevordering van cultuur als katalysator voor creativiteit binnen het kader van de Lissabonstrategie voor groei en werkgelegenheid als onderdeel van de Europese werkgelegenheidsstrategie;
3. bevordering van cultuur als cruciale component van de internationale betrekkingen van de Europese Unie; hiertoe behoort ook het ten behoeve van de ACS-landen opgerichte cultuurfonds;

vindt de implementatie plaats, waarbij de Europese creative community en alle belanghebbenden worden betrokken via de reeds op andere politieke gebieden gehanteerde open coördinatiemethode (OCM). De Commissie wil daarbij de dialoog aangaan met organisaties, instellingen, netwerken, onderzoeksinstituten en geïnteresseerde, competente mensen in alle lidstaten, om ervoor te zorgen dat het onderwerp zoveel mogelijk onder de aandacht wordt gebracht van de Europese bevolking, en zij zo veel mogelijk wordt betrokken. Beoogd wordt om gemeenschappelijke doelen af te spreken en regelmatig de voortgang van de implementatie te toetsen.

Afbeelding 3: Fases van de cultuur in de EU

Op http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm is een overzicht te vinden met betrekking tot het onderwerp en de programma's van de Europese Commissie op het gebied van cultuurbeleid en gerelateerde beleidsterreinen. Het is helaas zeer kenmerkend dat de site slechts in één officiële EU-taal is gepubliceerd, waardoor de kans op een brede verspreiding onder de Europese bevolking niet bepaald toeneemt.

De EU stelt in het kader van haar cultuurprogramma 2007-2013 400 miljoen euro aan gemeenschapsgelden ter beschikking voor de bevordering van cultuur. Een inhoudelijk aspect van deze strategie is de titel Culturele hoofdstad van Europa, die ieder jaar door de Unie wordt toegekend— een van de meest succesvolle inhoudelijke en grensoverschrijdende innovaties in de cultuursector in de afgelopen tientallen jaren.

Dit rapport sluit naadloos aan bij de Europese cultuurstrategie: in het rapport worden de in de gehele EU gepropageerde en bevorderde internationale doelstellingen op regionaal en grensoverschrijdend vlak opgepakt, verder ontwikkeld en uiteindelijk in het kader van het subsidiariteitsbeginsel geïmplementeerd.

Dat betekent ook dat we het theoretisch niveau van de Europese politiek achter ons moeten laten en concreet moeten worden. Bijvoorbeeld door onderzoek te doen naar de waarde van cultuur en de creatieve industrie in een bepaalde regio, waarna een maatregelenpakket en subsidieprogramma moeten worden opgesteld met als doel om deze in principe grensoverschrijdend te implementeren.

2.0 Cultuur en de creatieve industrie (CCI) in de provincie Limburg en de buurregio's

2.1 Geografische afbakening van het projectgebied

Het projectgebied omvat geografisch gezien drie landen: België, Nederland en Duitsland. Het bestaat uit drie deelregio's met

- de Belgische provincies Limburg en Luik (met inbegrip van de Duitstalige Gemeenschap (DG)), en Eupen als bestuurlijk centrum,
- de Nederlandse provincie Limburg en
- de NRW-Kreise Aachen, Neuss, Viersen, Düren, Euskirchen, Heinsberg, Kleve en de steden Aken, Mönchengladbach en Krefeld.

Hieruit blijkt al dat het geografisch, demografisch en bestuurstechnisch niet om vergelijkbare regio's gaat. Het spreekt vanzelf dat de drie deelregio's vanuit hun nationale overheid zeer uiteenlopende bevoegdheden hebben gekregen; voor alle drie de regio's geldt echter wel dat zij een tamelijk grote zelfstandigheid op het gebied van cultuur en regionale economische ontwikkeling hebben. Al tientallen jaren is er sprake van een vanzelfsprekende samenwerking (en soms ook concurrentie) tussen de betreffende overheden en culturele instellingen op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Daarmee wordt ook direct duidelijk wat het betekent wanneer deze bevoegdheden grensoverschrijdend moeten worden uitgeoefend, en de samenwerking gecompliceerd wordt door taalbarrières in het gebied (met Frans, Nederlands, Duits en Limburgs dialect als voertaal), en de verschillende opvattingen over de rol van de overheid.

Afbeelding 4: Bevolking en geografie in het projectgebied

Bevolking en geografie in het projectgebied			
	Oppervlakte in km ²	Bevolking in miljoen inwoners.	Aantal inwoners per km ²
Deelregio België	6.260	1,84	294
Deelregio Nederland	2.153	1,14	530
Deelregio Duitsland	5.513	2,67	484
Totaal	13.926 km²	5,65 Mio.	Ø 436

Afbeelding 4 maakt één ding in ieder geval duidelijk: de regio die opdracht heeft gegeven tot het onderzoek, namelijk de Nederlandse provincie Limburg, is qua oppervlakte en aantal inwoners duidelijk de kleinste deelregio. Anderzijds ligt zij in elk opzicht ingeklemd tussen de Belgische en Duitse deelregio's, wat als gevolg heeft dat grensoverschrijdende activiteiten al honderden jaren vanzelfsprekend zijn en onderdeel uitmaken van het dagelijkse leven.

Bij het aantal inwoners per km² valt op dat de Belgische deelregio veruit de dunstbevolkte regio in het projectgebied is. Dit wordt mede veroorzaakt door het feit dat de Belgische provincies Limburg en Luik (met uitzondering van de stad Luik) vooral bestaan uit landelijk gebied. De Nederlandse provincie Limburg heeft het hoogste aantal inwoners per km² en komt vanuit demografisch en sociaal-economisch oogpunt het meest overeen met de Duitse deelregio.

Wat wel een hulp blijkt te zijn bij het statistische onderzoek en het vinden van geschikte contactpersonen is het bestaan van twee Euregio's: de Euregio Maas-Rijn (opgericht in 1976) en de euregio rijn-maas-noord (opgericht in 1978). In het kader van deze Euregionale samenwerking zijn er al jaren regelmatig bijeenkomsten en grensoverschrijdende samenwerkingsinitiatieven rondom bepaalde economisch-politieke en culturele thema's. Dit is het geschikte platform voor de discussie over cultuur en de creatieve industrie; het doel is dan uiteindelijk om tot een vergelijkbare of zelfs geharmoniseerde statistische onderzoeksmethode en aanpak te komen.

Geen van de twee Euregio's heeft een expliciete competentie (bijvoorbeeld medewerkers) of is gespecialiseerd in het werkterrein op het gebied van cultuur en de creatieve industrie. In wat wij als sector 12 hebben betiteld (cultuurtoerisme), is de samenwerking nog het verst gevorderd, bijvoorbeeld in de vorm van de brochure „Culturele regio Aken Luik Maastricht – reistips en activiteitenoverzicht voor groepen“, die werd gepubliceerd in het kader van de EuRegionale 2008.

2.2 Historische en toeristische betekenis van de deelregio's

Door een korte beschrijving te geven van de projectregio's aan de hand van markante gebeurtenissen en locaties kan de bezoeker een beter beeld krijgen van de verschillen en gemeenschappelijke kenmerken van de regio's. Vaak is het voor buitenstaanders makkelijker deze aspecten te zien en kunnen zij deze eenvoudiger ter sprake brengen dan de plaatselijke bevolking zelf of hun vertegenwoordigers en politici.

Belgisch Limburg bestaat merendeels uit landschappelijk gebied, met veel kleinere dorpen en plaatsen. De stad **Tongeren** is de oudste stad van België, waarvan de oorsprong teruggaat naar de vroeg-christelijke periode. In de 4e eeuw werd deze stad de bisschopszetel van de heilige Servatius, die deze echter al snel verruilde voor Maastricht (!), waarmee het belang van Tongeren weer afnam; later werd de stad groot door de lakenhandel, maar werd door Lodewijk XIV praktisch met de grond gelijk gemaakt. Vandaag de dag is Tongeren echter weer een toeristische trekpleister. De stad staat bekend om zijn antiekhandel en de grootste antiek- en vlooiemarkt van de Benelux, die iedere zondag wordt gehouden. Het begijnhof staat op de werelderfgoedlijst van de UNESCO. De nabijgelegen Begijnkerk doet sinds 1998 dienst als cultureel centrum, en maakt deel uit van de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela.

Hasselt (70.000 inwoners) was na de opsplitsing van Limburg in 1839 de hoofdstad van de Belgische provincie Limburg. De stad heeft twee internationaal bekende musea: het jenever- en modemuseum getuigen van het belang van deze sectoren voor de stad. Daarnaast biedt het Domein Bokrijk ten noorden van Hasselt een groot openluchtmuseum, waar de bezoeker zelf kan ervaren hoe dorpen er in vroeger tijd uitzagen.

De industriestad **Luik** heeft 187.000 inwoners en wordt gekenmerkt door Franse flair. Het is de hoofdstad van de gelijknamige provincie en het bisdom. Voorts is de stad het culturele centrum van het Waalse Gewest van België. In Luik zijn onder andere bekende universiteiten, theaters en concertzalen te vinden. Eind van de 18e eeuw was de stad de bakermat van de kolen- en staalindustrie (dankzij de Engelsman John Cockerill – tevens de stichter van de Zuid-Engels aandoende industriestad Verviers met 53.000 inwoners). Luik beschikt nog altijd over de op een na grootste rivierhaven van Europa. Door het verdwijnen van de kolenwinning en de daarop volgende staalcrisis in het Bekken van Luik raakte de regio 35 jaar geleden in een ernstige financiële crisis en kreeg te maken met een hoge werkloosheid. Tegenwoordig maakt de stad weer een periode van herstel door.

Het centrum rond de Place St. Lambert is een belangrijke toeristische trekpleister en geliefd bij het winkelend publiek. In 2008 heeft dit gedeelte van de stad een facelift gekregen, waarbij oude wijken en musea zijn gerestaureerd. Een van de beroemde zonen van de stad is Georges Simenon, geestelijk vader van commissaris Maigret, aan wie een eigen stadsrondleiding is gewijd.

Via Stavelot en Malmedy, die historisch gezien en in het regionale carnaval een belangrijke rol spelen, komen we in het gebied van de Duitstalige Gemeenschap van België, met de hoofdstad Eupen. Deze stad beleefde in de 18e eeuw dankzij de laken- en textielindustrie een bloeiperiode, en was afwisselend in Limburgse, Brabantse, Oostenrijkse, Spaanse, Franse, en Pruisische handen, kortom een regio met een roerige geschiedenis. Vanaf hier strekt zich met de Eifel en de Hoge Venen ook een van de belangrijkste grensoverschrijdende natuurgebieden van Europa uit, een gebied dat nog talloze mogelijkheden in zich heeft en aan toeristisch belang kan winnen, mits er goed wordt samengewerkt tussen Duitsland, België en Luxemburg.

Een minstens even bewogen geschiedenis, waar de industrie echter een grotere stempel op heeft gedrukt, heeft de **Nederlandse provincie Limburg** met de hoofdstad **Maastricht**. De Maas stroomt van zuid naar noord door het projectgebied, afwisselend door industrieel en cultuurlandschap; tussen de rivier en de Duitse grens liggen natuurgebieden met bossen, heide en rivierduinen. De ooit zeer wilde Peel is nu gedeeltelijk een nationaal park en ligt op de grens met Noord-Brabant. Met de Maasplassen en grindgaten aan de Maas in Midden-

Limburg beschikt de provincie over een van de meest geliefde watersportgebieden in Nederland. Bij Kerkrade en Heerlen zijn nog voormalige steenbergen zichtbaar als stille getuigen van de eens zo florerende steenkoolwinning in dit gebied.

Servatius, bisschop van Tongeren (!) zou Maastricht hebben gekerstend. Hij stierf hier ook in 384 – buiten de voormalige stadsmuren, op het Vrijthof. Op zijn graf werd de St. Servaaskerk gebouwd. Maastricht is de oudste stad van Nederland en was een bijna onneembare vesting. Veel oude gebouwen zijn behouden gebleven. De stad is een toeristisch juweeltje, dat naast moderne musea een prachtig oud centrum heeft, dat meer is dan een geliefde grensoverschrijdende shoppingzone met luxe winkels, hoge omzetten en uitbundig vertier.

Aan Maastricht is de bewogen geschiedenis van de provincie af te lezen. Al in 50 voor Chr. had de streek een belangrijke strategische betekenis omdat hier verschillende Romeinse legerwegen elkaar kruisten, en in later eeuwen werd hier de vrijheidsstrijd tegen de Spanjaarden, Habsburgers en de legers van Napoleon uitgevochten, waarbij de oude Maasbrug en de stadsmuren ervoor zorgden dat de stad praktisch onneembaar was. Hierdoor wist zij eigenlijk altijd haar onafhankelijkheid te bewaren. Als de nood aan de man kwam, verschanste de bevolking zich in de grotten van de St. Pietersberg, met zijn labyrint van ongeveer 20.000 gangen en een totale lengte van 200 km.

Na de Belgische revolutie in 1830 behoorde in eerste instantie de gehele provincie met uitzondering van Maastricht en het uiterste noorden van Limburg tot België. Venlo werd als gevolg van een wapenstilstand in 1833 ontruimd. De huidige grens werd in 1839 middels het Verdrag van Londen vastgelegd en Limburg werd opgedeeld in een Nederlands en een Belgisch deel. Het Nederlandse deel (met uitzondering van Maastricht en Venlo) was van 1839 tot en met 1866 een nieuw groothertogdom (dat samen met oostelijk Luxemburg in personele unie met het Nederlandse koningshuis werd geregeerd), dat ook de status kreeg van hertogdom binnen de Duitse Bond.

In het Verdrag van Maastricht uit 1992 is de politieke ontwikkeling van de Europese Gemeenschap (EG) tot Europese Unie (EU) vastgelegd. Het Verdrag heeft de stad internationale bekendheid gegeven en ervoor gezorgd dat zij weer op de politieke agenda staat.

Tot op heden is in beide Limburgen (Nederlands en Belgisch Limburg) het gemeenschappelijke Limburgse dialect behouden gebleven. De taal maakt momenteel een revival door, zowel qua praktiserend taalgebruik als qua regionaal onderzoek dat naar de taal wordt verricht, en zou een bruikbaar instrument kunnen zijn bij de toekomstige intensivering van de samenwerking.

Langs de Maas is veel bedrijvigheid, bijvoorbeeld op het gebied van (petro-)chemie, de tegelindustrie en sanitair, maar er zijn bijvoorbeeld ook moderne dienstverlenings- en engineeringbedrijven gevestigd. Natuurlijk spelen ook de auto-industrie en haar toeleveranciers een belangrijke rol, met autoproducent Nedcar van het Mitsubishi-concern in **Sittard-Geleen**. Ook het elektronicaconcern Philips heeft hier een vestiging.

Roermond is vooral bekend als winkelstad en heeft met het in 2001 gebouwde McArthurGlen Designer Outlet Center veel opzien gebaard. Het op een voormalig kazerneterrein gevestigde winkelcentrum heeft meer dan 130 winkels en trekt jaarlijks 3 miljoen bezoekers, onder andere uit het nabijgelegen Ruhrgebied, die inmiddels ook het centrum bezoeken. Daarmee zou Roermond **Venlo**, dat van oudsher gold als winkelstad voor de Duitsers, wel eens naar de kroon kunnen steken. De omgeving van **Heerlen** heeft na het verdwijnen van de mijnbouw een lange periode van succesvolle herstructurering doorgemaakt, en is momenteel bij de eigen bevolking en toeristen zeer geliefd.

Bij de overgang naar het Duitse gedeelte van het projectgebied valt naast het gemeenschappelijke mijnbouwverleden een ander gemeenschappelijk kenmerk op: de fruit- en groenteteelt (specialiteit aan weerszijden van de grens: asperges). Bij het oversteken van de Maas, die door de hele provincie loopt, in de richting van de Niederrhein, merk je eigenlijk niet dat je de grens passeert, omdat er nauwelijks iets verandert in het stads- en landschapsbeeld.

Dit geldt met name voor de (stedelijke) omgeving in de buurt van **Mönchengladbach** en **Krefeld**. Deze twee steden worden ook gekenmerkt door chemie- (Bayer-fabrieken), textiel- en kledingindustrie, en ook zij hebben de afgelopen tientallen jaren een herstructureringsproces meegemaakt, net als het Nederlandse gebied. Belangrijke onderdelen van de machine-, metaal-, levensmiddelen- en auto-industrie zijn hier en in **Neuss** behouden gebleven. Neuss is daarnaast niet alleen van belang vanwege de ijzer- en aluminiumindustrie, maar de stad heeft door de directe ligging aan de Rijn als verkeersknooppunt ook een belangrijke haven- en logistieke functie.

Alle genoemde steden liggen in ieder opzicht in de economische, politieke en culturele invloedssfeer en kunnen meeprofiteren van de ‚vetpotten‘ van **Düsseldorf** (de hoofdstad van NRW) en **Keulen**, de belangrijkste industrie- en cultuurstad in de regio. Hierdoor is de kwaliteit van leven en werken voor de miljoenenbevolking hoog, maar dit betekent ook dat er regelmatig sprake is van tegenstrijdige belangen, die echter over het algemeen in politieke consensus kunnen worden opgelost.

De belangrijkste Duitse stad in het projectgebied is **Aken**. Hier wonen in een echte stedelijke omgeving 260.000 mensen, en dit worden er steeds meer. De stad ligt midden in de landschappelijk zeer aantrekkelijke groene omgeving van het drielandengebied van België, Nederland en Duitsland.

Met zijn interessante Europese geschiedenis als stad van Karel de Grote, zijn huidige bloeiende bedrijvigheid (elektronica, toeleveranciers van de auto-industrie, machinebouw, chemie, levensmiddelen en zoetwaren, high-techbedrijven en spin-offs vanuit de universiteiten en hogescholen), wetenschappelijke instellingen (universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstellingen met 37.000 studenten) en als herkenbaar cultureel centrum aan de grens, kent de stad een rijk cultureel leven met talrijke theaters, podia en musea. Aken is een van de weinige Duitse steden waar zelfs sprake is van de bouw van een nieuwe concertzaal. De Dom, het meest kenmerkende gebouw van Aken, werd in 1978 (inclusief de schatkamer) als eerste Duitse cultuurmonument opgenomen op de werelderfgoedlijst van de UNESCO.

De jaarlijkse toekenning van de internationale Karelspriz aan mensen die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de Europese eenwording, heeft Aken een imposant aantal beroemde ambassadeurs opgeleverd, van de paus tot de voorzitter van de Europese Commissie, waardoor de stad ook in Europees opzicht een cultuur-politieke betekenis heeft. Bovendien is Aken een grensstad met een internationaal karakter: 15% van de stad is allochtoon. Christenen, joden, moslims (Aken heeft twee moskeeën) en andere wereldreligies leven hier broederlijk tezamen. Ook hier geldt wat de sociaal-geograaf R. Florida elders zegt over Nederland: voor creativiteit op politiek, economisch, wetenschappelijk en cultureel gebied is een combinatie van de 3 T's - talent, tolerantie en technologie² - nodig.

Ondanks het feit dat Aken dicht bij de grens ligt, wordt de stad nog wel eens over het hoofd gezien wanneer bijvoorbeeld Luik of andere grote steden in de projectregio hun blik over de grens richten in de richting van Keulen en NRW. De stad zou zich daarom nog uitgesprokener en actiever kunnen positioneren: een oude geschiedenis en grensoverschrijdend toerisme dat veel bezoekers trekt, onder andere als kuur- en conferentieoord, is vandaag de dag niet meer voldoende om door de rest van Europa te worden opgemerkt.

² Zie bijlage F: creativiteitsindex

3.0 De waarde van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied

3.1 De 12 sectoren op het gebied van cultuur en de creatieve industrie (CCI) - statistische inventarisatie en beperkingen

Om statistische gegevens in de drie deelregio's van het projectgebied te kunnen verzamelen, moest voor afbeelding 1 (definitie van cultuur en de creatieve industrie in de EU) een statistische precisering plaatsvinden. Daartoe werd voor de 12 sectoren de 4-cijferige NACE-codering gehanteerd³, dat wil zeggen de in de EU gebruikelijke nomenclatuur voor de beschrijving van economische activiteiten.

Deze code, waarvan het eerste cijfer een economische sector als geheel vertegenwoordigt, wordt steeds nauwkeuriger naarmate men meer cijfers toevoegt, waarbij de 4-cijferige code een exacte classificatie van de economische activiteit vormt. Aangezien cultuur en de creatieve industrie binnen dit classificatiesysteem niet over een eigen definitie beschikken (als [optel]som van afzonderlijke economische sectoren), is het voordeel vooral de nauwkeurigheid van deze 4-cijferige codes, die een bruikbare interpretatiebasis vormen. Het nadeel is echter dat deze nauwkeurigheid er binnen veel sectoren toe leidt dat de statistische bureaus slechts indelingen hanteren tot een 3-cijferige NACE-code (dit geldt met name voor regionale statistieken, bijv. van provincies, deelstaten of Kreise), of dat de classificatie onder de fiscale geheimhoudingsplicht valt. Dit was vanwege de schaalgrootte vooral het geval bij de nationale overheden van België en Nederland. Ter vergelijking: Nederland heeft ca. 16,3 miljoen inwoners, België ca. 10,5 miljoen en NRW ca.18 miljoen.

Het jaar 1999 kan in onze definitie uitsluitend in beperkte mate als basisjaar gelden, aangezien vanaf 2003 de classificatie van economische sectoren van de landen is aangepast aan de NACE-codering, om zo betere vergelijkingen op Europees niveau te kunnen maken. Voor de sector cultuur en creatieve industrie betekent dit dat enkele NACE-codes van 1999 naar 2003 zijn omgezet en nu een nieuw nummer hebben gekregen, of dat bij enkele sectoren nieuwe 5-cijferige NACE-codes werden toegevoegd, waar vanwege de fiscale geheimhoudingsplicht geen absolute cijfers over beschikbaar zijn en waarvoor dus een schatting moest worden gemaakt. In België leidde een computerfout ertoe dat er voor bepaalde sectoren geen gegevens over 2003 beschikbaar zijn.

³ Nomenclature Générale des Activités Économiques dans la Communauté Européenne

De aangeleverde gegevens voor de Belgische deelregio waren daarnaast zo onvolledig dat zij niet bruikbaar waren. De resultaten voor België moesten daarom volledig worden geëxtrapoleerd. Als grondslag voor de berekening werden de gegevens van de andere deelregio's, de inwoneraantallen van de deelregio's en het BNP per capita voor België gebruikt. Aangezien een interpretatie van de gegevens over meerdere jaren geleid zou hebben tot uiterst onbetrouwbare gegevens, werd voor België uitsluitend voor 2005 een raming gemaakt, die aan de tabellen werd toegevoegd.

Ook bij Nederland was er sprake van een probleem. Zo waren voor de provincie Limburg weliswaar de werkgelegenheidscijfers en gegevens over het aantal bedrijven beschikbaar, maar niet de bijbehorende omzetcijfers, aangezien het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) geen regionale statistieken bijhoudt. Wij hebben de omzetcijfers voor de Nederlandse deelregio berekend op basis van de gegevens voor Nederland als geheel, het aantal werkenden en bedrijven in de provincie Limburg in combinatie met een vergelijkingspercentage ten opzichte van het BNP in de Duitse deelregio. Voor de Duitse deelregio waren de omzetcijfers over 2007 niet beschikbaar, waardoor wij voor 2007 geen vergelijkingspercentage hadden en daarmee uitsluitend een raming konden maken met betrekking tot de omzetcijfers tot en met 2005. Het vergelijkingspercentage is van belang aangezien de gemiddelde omzet per werknemer van sector tot sector verschilt.

In algemene zin behoort het niet tot de (kern)taken van de statistische bureaus om dergelijke cijfers over cultuur en de creatieve industrie te verzamelen of op basis van verschillende bronnen samen te stellen. Statistische bureaus werken op basis van een juridische grondslag, die voor onze onderzoeksdoelinden ontbreekt.

De EU is zich hiervan bewust en heeft dit in haar Europese agenda voor cultuur onder punt 4.3 (Ondersteuning van een empirisch onderbouwde beleidsvorming) de volgende zelfkritische formulering met betrekking tot het ontoereikende gegevensmateriaal in zowel de nationale staten als bij Eurostat – opgenomen⁴:

“Indien nodig zal de Commissie bij elk van de genoemde doelstellingen en bij de voorgestelde open coördinatiemethode een ondersteunende en coördinerende rol spelen. Met het oog op de verwezenlijking van de bovengenoemde doelstellingen moet een beter inzicht worden verkregen in de bijdrage die de culturele sector aan de Lissabonagenda kan leveren om een empirisch onderbouwd beleid te bevorderen. Daartoe moeten onder meer bestaande gegevens en casestudy's worden uitgewisseld en moet worden samengewerkt ten behoeve van methodologieën voor evaluatie en effectbeoordeling. Voorts moet de nationale statistische informatie doorgelicht en zo nodig verbeterd worden en moeten de nationale statistische gegevens beter vergelijkbaar worden gemaakt; hierbij kan Eurostat een coördinerende rol spelen.”

De cijfers in de onderstaande tabellen zijn derhalve een combinatie van de analyse en verwerking van de kwantitatieve statistische uitgangspunten. De statistische bureaus wijzen erop dat de kwaliteit van hun gegevens in de loop der jaren is verbeterd, maar dat het verzamelen van cijfers over cultuur bij hen geen prioriteit heeft. Voor alle bureaus is een wettelijke grondslag (meestal een wetsvoorstel) vereist om cijfers te mogen verzamelen in het kader van primaire statistiek. Op veel van deze statistieken (en vooral België en Duitsland zijn hier zeer strikt in) is een geheimhoudingsplicht (fiscale geheimhoudingsplicht) van toepassing, zodat deze cijfers niet of slechts ten dele aan derden mogen worden vrijgegeven.

Dit heeft ertoe geleid dat alle tabellen in hoofdstuk 3.11 tot en met 3.22 uitsluitend bij wijze van schatting/aanname op basis van onvolledig cijfermateriaal van de statistische bureaus moesten worden geëxtrapoleerd, waar bij het lezen dus rekening mee moet worden gehouden. Deze gegevens moesten voor drie landen binnen een tijdsbestek van drie maanden worden verzameld en beoordeeld. Daarbij diende soms rekening te worden gehouden met wachttijden van wel twee maanden voordat het eerste bruikbare statistische cijfermateriaal beschikbaar was.

⁴ Mededeling over een Europese agenda voor cultuur in het licht van de mondialisering, Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, Brussel 10 mei 2007.

Desondanks zijn wij erin geslaagd om, mede dankzij de hulp van enkele zeer betrokken medewerkers van de Provincie Limburg, t.w. Sonja Troisfontaine en Nico Herzig, Simone van der Steen van de gemeente Maastricht, Carine Jamine van de gemeente Venlo alsmede Hans Op de Koul, cultuurredacteur van L1, een eerste momentopname te maken van de creatieve industrie in het projectgebied. Bovengenoemden vormden samen met Joachim Geppert van MKW Wirtschaftsforschung Saarbrücken de stuurgroep, die verantwoordelijk was voor de inhoud, de aanpak, het oplossen van onvolkomenheden, een deel van de gehanteerde methodiek en voor de externe contacten in het kader van het project.

Een herziene versie van dit rapport, met meer tijd om gegevens te verwerken, daarbij ondersteund door de contacten met organisaties, personen en kennis waarover wij inmiddels beschikken, zou zonder twijfel zorgen voor een grotere mate van nauwkeurigheid. In het kader van de verdere kandidaatstellingsprocedure voor culturele hoofdstad van Europa en de daarbij behorende evaluatie en monitoring zal dit sowieso noodzakelijk zijn.

Aangezien het bij het cijfermateriaal voor de Belgische deelregio, vanwege de statistische onzekerheden als gevolg van de onvolledigheid van de cijfers, slechts een schatting-aanname betreft, werd deze aanname alleen voor 2005 geëxtrapoleerd. Hoewel op basis hiervan geen vergelijkingen kunnen worden gemaakt over een periode van enkele jaren, wordt in dit rapport toch de situatie besproken voor het hele projectgebied, dat wil zeggen inclusief de beide Belgische provincies Limburg en Luik. Deze vaststelling geldt tevens voor alle hieronder genoemde sectoren.

In het onderstaande cijfermateriaal hebben wij zogenaamde 'spots' ingevoegd: beknopte portretten van bedrijven, initiatieven, gebeurtenissen of personen die in het culturele en creatieve leven van het projectgebied een rol spelen. De spots onderstrepen het economische, culturele en innovatieve karakter van de integrale creative community in de grensoverschrijdende deelregio's. Zij onderstrepen naast de analytische statistische gegevens de creatieve rijkdom in de beide Limburgen, Luik en Aken en het omliggende gebied. Gezien het feit dat de provincie Limburg (NL) de opdrachtgever is van dit onderzoek, wordt de meeste aandacht besteed aan Limburgse spots.

SPOT: CHIO Aken: paard en symfonie

Al vanaf 1924 wordt in Aken eenmaal per jaar het CHIO (Concours Hippique International Officiel) gehouden, dat ook wel bekend staat als het wereldfeest van de paardensport. Binnen de FEI (de overkoepelende internationale paardensportfederatie) is afgesproken dat elk lid, dus ook Duitsland, slechts één CHIO per jaar mag organiseren. Zodoende is het CHIO in Aken een exclusief evenement.

Aan de vijf disciplines springen, dressuur, menen, eventing en voltige wordt deelgenomen door ca. 500 paarden en 275 ruiters uit ca. 30 landen. Tijdens het CHIO wordt ook de Grote Prijs van Aken verreden, die het belangrijkste springevenement op de zondag is. In 2008 besloeg het toernooi voor het eerst in zijn geschiedenis geen zes, maar tien dagen.

Tijdens het toernooi zijn bij het CHIO ca. 1200 vrijwilligers actief. Door 450 geaccrediteerde journalisten wordt verslag gedaan van de sportieve aspecten, maar ook van de CHIO-Auction, die op vrijdag 4 juli 2008 in de Albert-Vahle-hal werd gehouden en waarbij tussen 30 à 35 toppaarden werden geveild.

Op zaterdag 28 juni werd onder het motto 'Eine Reise um die Welt' voor de vierde keer het concert 'Pferd und Sinfonie' uitgevoerd in het Deutsche Bank Stadion. Omlijst door spectaculaire beelden van paarden en gastoptredens van meervoudig Olympisch kampioene dressuur Monica Theodorescu en voltige-wereldkampioen Kai Vorberg speelt het Symfonieorkest van Aken onder andere delen uit Tsjajkovski's Zwanenmeer, walsen van Strauß, en fragmenten uit West Side Story en My Fair Lady.

Facts & figures

Oprichtingsjaar: 1924

Wedstrijden in de vijf disciplines springen, dressuur, menen, eventing en voltige

450 geaccrediteerde journalisten, 1200 vrijwillige medewerkers, 340.000 toeschouwers

Cross-over van sport en cultuur

Het CHIO weet hiermee sport en cultuur op zeer geslaagde wijze te combineren tot een richtingwijzend muzikaal-sportief evenement.

Afbeelding 1: Definitie van cultuur en de creatieve industrie in de EU

CIRKELS	SECTOREN	SUBSECTOREN	KENMERKEN
CIRKEL 0: KERNGEBIEDEN- VAN DE KUNST	1. Beeldende kunsten	Schilderijen – sculpturen – fotografie – sieraden	▪ Niet-industriële activiteiten ▪ Het betreft prototypen en „mogelijkerwijs auteursrechtelijk beschermde producten“, d.w.z. dat het merendeel van deze producten nieuwe creaties zijn, waarop het auteursrecht van toepassing kan zijn. Net als bij de meeste ambachtelijke producten en bepaalde producties op het gebied van de beeldende en podiumkunsten etc. wordt deze auteursrechtelijke bescherming echter niet systematisch uitgeoefend
	2. Podiumkunsten	Theater – dans – circus – festivals	
	3. Cultureel erfgoed	Musea – bibliotheken – archeologische attracties – archieven	
CIRKEL 1: CULTUURBRANCHES	4. Film en video		▪ Industriële activiteiten voor de massaproductie ▪ De producten zijn auteursrechtelijk beschermd
	5. Televisie en radio		
	6. Software en Games		
	7. Muziek	Muziekopnames – live-muziekuitvoeringen – inkomsten van de productiemaatschappijen in de muziekbranche	
	8. Boeken en pers	Boekpublicaties – tijdschriften en persartikelen	
CIRKEL 2: CREATIEVE BRANCHES EN ACTIVITEITEN	9. Design	Modedesign, grafische vormgeving, binnenhuisarchitectuur, productontwikkeling	▪ De activiteiten hoeven niet per definitie een industrieel karakter te hebben. Het kan ook om prototypen gaan. ▪ Hoewel op de producten het auteursrecht van toepassing is, kunnen ook andere onder intellectuele eigendom vallende producten (bijvoorbeeld handelsmerken) deel uitmaken van deze categorie. ▪ De inzet van creativiteit (creatieve vaardigheden en creatieve personen uit de kunst- en cultuursector) vormt een belangrijk uitgangspunt bij de producten in deze niet-culturele sectoren.
	10. Architectuur		
	11. Reclame		
	12. Cultuurtoerisme		
CIRKEL 3: GERELATEER- DE INDUS- TRIEËN	13. Fabrikanten van PC's, MP3-spelers, mobiele telefoons, enz..		▪ Deze categorie kan niet worden ingedeeld of op basis van duidelijke criteria worden gedefinieerd. Tot deze categorie behoort een groot aantal andere economische sectoren die afhankelijk zijn van de bovengenoemde „branches“, zoals de ICT.

3.11 Beeldende kunsten

Volgens de definitie van cultuur en de creatieve industrie in de EU is de sector beeldende kunsten het eerste kerngebied van de kunst. Deze sector omvat schilderen, sculpturen en fotografie. Tot de sector behoren tevens alle activiteiten die verband houden met het maken van kunstwerken en activiteiten als het maken van sieraden. Over het algemeen betreft het niet-industriële activiteiten van kunstenaars, dienstverlenende bedrijven en overige producenten.

Cijfers en stand van zaken - tabel 1: Beeldende kunsten

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	245	250	265
Aantal in de sector werkzame mensen	3.650	3.435	3.340
Omzet (x 1000)	237.600 €	258.500 €	268.630 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	610	570	550
Aantal in de sector werkzame mensen	6.500	5.150	5.090
Omzet (x 1000)	345.720 €	397.670 €	464.490 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	285
Aantal in de sector werkzame mensen	3.320
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	335
Aantal in de sector werkzame mensen	3.495
Omzet (x 1000)	303.785 €

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

De sector beeldende kunsten heeft een belangrijk aandeel in de werkgelegenheid en omzet op het gebied van cultuur en creatieve industrie in het projectgebied als geheel.

Opvallend is dat in het Duitse deel van het projectgebied de omzet tussen 1999 tot 2005 met 34% is gestegen, terwijl in dezelfde periode de werkgelegenheid met 22% daalde en het aantal bedrijven afnam met 10%. Dit betekent dat de productiviteit van werknemers in deze sector is gestegen. Deze trend is ook in Nederland zichtbaar, zij het minder uitgesproken. In Nederland daalde de werkgelegenheid in de periode tussen 1999 tot 2007 met 9%, maar steeg het aantal bedrijven met 16% en de omzet met 13%. Dit komt doordat het aantal kleinere bedrijven met een hogere productiviteit is toegenomen.

Ook voor de Belgische deelregio kan op basis van de schatting/aanname worden geconcludeerd dat de beeldende kunsten behoren tot de sectoren binnen de cultuur en de creatieve industrie met de hoogste omzet en werkgelegenheid.

Samenvattend kan worden gesteld dat de sector beeldende kunsten momenteel het kerngebied van de kunst is met de grootste economische waarde, en dat deze sector het beste presteert. Hoewel de werkgelegenheid op bepaalde terreinen sterk afnam, nam de omzet in de verslagperiode toch toe. In totaal heeft deze sector een omzet die hoger is dan die van de andere kerngebieden van de kunst, en zijn in deze sector ruim twee keer zoveel mensen werkzaam.

Positief feit is dat de productiviteit in deze sector sterk is toegenomen. Gezien hun economische waarde zullen de beeldende kunsten in de komende jaren een belangrijke steunpilaar blijven binnen de sector cultuur en creatieve industrie.

Aanbevelingen

- Hoewel de professionele actoren, organisaties en bedrijven in de Belgische, Nederlandse en Duitse deelregio's meestal wel weten wat er in de buurregio's gebeurt op dit gebied, is de uitwisseling van kennis niet georganiseerd. Er zou bijvoorbeeld een grensoverschrijdend platform moeten komen, zodat informatie kan worden uitgewisseld en men elkaar kan leren kennen.
- Voor deze sector zou in combinatie met de tweede sector (de podiumkunsten) een internetportal kunnen worden opgestart. De content van deze portal zou dan uit het volgende kunnen bestaan: projectbeurzen voor professionele aanbieders, informatie, daarnaast als innovatief bestanddeel grensoverschrijdende aanbestedingen, bijvoorbeeld voor binnen de Euregio werkzame kunstenaars, en een overzicht van beroepsorganisaties, bonden en KvK's.
- Het gemiddelde bedrijf in deze sector is groter dan het gemiddelde bedrijf in de sector kunst en creatieve industrie als geheel. Daarom leent deze sector zich uitstekend voor toekomstige grensoverschrijdende initiatieven die als best practice kunnen dienen.

SPOT: TEFAF

The European Fine Arts Fair, Maastricht

TEFAF, de afkorting van The European Fine Art Fair, is een van de meest prestigieuze en qua omzet grootste kunstbeurs van de wereld. De organisatie is in handen van The European Fine Art Foundation. De TEFAF behoort tot de belangrijkste kunstbeurzen ter wereld en vestigt wereldwijd de reputatie van de hele regio als een locatie van cultureel belang. Zij vindt elk voorjaar gedurende tien dagen plaats in het Maastrichts Expositie- en Congrescentrum (MECC). Op de lijst van ca. 220 exposanten staan belangrijke galerieën en kunsthandelaren uit alle delen van de wereld.

Facts & figures

Datum 2009: 13 t/m 22 maart

220 exposanten uit 15 landen

2006: record van 84.000 bezoekers

Weblink: www.tefaf.com

De exclusieve stukken die op de TEFAF Maastricht worden aangeboden, zijn van een opmerkelijke verscheidenheid. De beurs dankt zijn reputatie met name aan de Vlaamse en Hollandse oude meesters. Daarnaast worden Italiaanse, Spaanse, Franse, Duitse en Engelse schilderijen van de allerhoogste kwaliteit getoond.

In de afgelopen acht jaar heeft de beurs zich ontwikkeld tot een belangrijk podium voor moderne en hedendaagse kunst. Meer dan 40 gerenommeerde, hierin gespecialiseerde kunsthandelaren uit 9 landen nemen nu deel aan de beurs en staan samen garant voor een uitstekende selectie van Europese en Amerikaanse kunst uit de 20e eeuw. Aanwezig zijn onder meer werken van Picasso, Miro, Calder, Poliakoff, Kandinsky, Pollock, Rothko en hedendaagse kunstenaars als Richter, Flanagan en Tapes.

Bovendien wordt er een voortreffelijke collectie middeleeuwse manuscripten, kaarten en munten aangeboden alsmede Franse, Engelse en Italiaanse meubels. Klassieke voorwerpen, objecten uit Egypte, Azië en Afrika, Oceanië en Zuid-Amerika zijn evenzeer vertegenwoordigd als porselein, juwelen en meubels uit de 20e eeuw.

TEFAF Maastricht heeft de toon gezet voor een strenge selectie: 142 internationale experts controleren elk stuk op echtheid, toeschrijving en toestand.

In 2006 is met 84.000 bezoekers een nieuw record geboekt. De omzet wordt niet gepubliceerd, maar wordt inclusief de handel na de beurs geschat op ca. € 1 mld. Tijdens de beurs vinden in Maastricht en omgeving allerlei culturele evenementen plaats (toneel, concerten, exposities etc.). Hoofdsponsor is momenteel het Europese verzekeringsconcern AXA, maar ook de Deutsche Bank.

3.12 Podiumkunsten

Het tweede kerngebied van de kunst wordt gevormd door de podiumkunsten. Deze sector omvat in de eerste plaats uitvoerende kunst, zoals theater- en concertpodia, zelfstandige uitvoerenden, dansscholen en andere vormen van cultureel entertainment.

Cijfers en stand van zaken - tabel 2: Podiumkunsten

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	390	560	630
Aantal in de sector werkzame mensen	1.050	1.315	1.350
Omzet (x 1000)	28.880 €	38.700 €	42.465 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	715	770	875
Aantal in de sector werkzame mensen	1.850	1.725	1.770
Omzet (x 1000)	51.050 €	52.100 €	43.230 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	735
Aantal in de sector werkzame mensen	1.430
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	620
Aantal in de sector werkzame mensen	1.290
Omzet (x 1000)	35.505 €

De podiumkunsten zijn in alle regio's van het projectgebied een groeisector. Met name in Nederlands Limburg valt op dat het aantal bedrijven in deze sector tussen 1999 en 2007 bijna is verdubbeld (+ 88%). Dit is ook aan de werkgelegenheidscijfers te zien, die echter minder sterk toenemen dan het aantal bedrijven (+36%). Opvallend daarbij is dat de groei zich ook in de economisch mindere periode (2003 – 2005) heeft voortgezet. De podiumkunsten kunnen dan ook als een conjunctuuronafhankelijke groeibranche worden betiteld.

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

In deze sector is er sprake van een significant groot aantal bedrijven in vergelijking met het aantal in de sector werkzame mensen. Dit is een typisch kenmerk van de sector cultuur en creatieve industrie, aangezien het in deze sector vaak gaat om middelgrote en kleine (MKB) of zeer kleine bedrijven. Indien men de cijfers in het Duitse deel beperkt tot het aantal verzekeringsplichtige werkenden, dan valt op dat het aantal bedrijven en het aantal verzekeringsplichtige werkenden vrijwel gelijk is. Dit toont aan dat het hierbij vaak om hele kleine bedrijven gaat, bijvoorbeeld ZZP'ers (zelfstandige zonder personeel) of bedrijfjes met slechts enkele werknemers, die buiten de statistische drempel vallen en daarom niet worden geregistreerd.

Aanbevelingen

- Er bestaat op bepaalde gebieden al samenwerking tussen theaters en concertzalen, en ook wordt er in sommige gevallen al gezamenlijk reclame gemaakt voor festivals in de projectregio. Meestal gaat het daarbij echter om bilaterale contacten, zoals tussen de steden Maastricht en Aken enerzijds en Maastricht en Luik anderzijds. Het is zaak ervoor te zorgen dat deze samenwerking multilateraal en meertalig wordt. Taal vormt daarbij een grote barrière, aangezien voor evenementen over het algemeen in het Frans, Nederlands en Duits reclame moet worden gemaakt en de evenementen in deze talen worden uitgevoerd.
- Het afdragen van auteursrechten en andere kosten, zoals invoerrechten en andere heffingen als gevolg van het grensoverschrijdend verkeer van goederen en diensten bij grensoverschrijdende meertalige evenementen, zou door een Euregionale instelling moeten worden betaald of zou in dergelijke gevallen niet moeten worden berekend, zodat de mobiliteit van uitvoeringen, kunstenaars en kunstwerken/tentoonstellingsstukken niet wordt belemmerd.
- Bij theater-, dans-, circusuitvoeringen en festivals zou men zich reeds in de conceptfase en bij de reclame moeten richten op zowel de oudere als de jongere bezoeker en op de inwoners van de buurlanden, om op deze wijze uitdrukking te geven aan de sociale cohesie en de Euregionale identiteit. Dit is overigens een van de Lissabon-doelstellingen van de EU, waaraan de samenwerking op het gebied van cultuur en de creatieve industrie een bijdrage levert.
- Verschillende toneelgroepen zouden gezamenlijk een stuk moeten uitkiezen, dat dan door hen samen in alle drie de talen van de projectregio zou moeten worden geregisseerd en uitgevoerd. Een dergelijk project zou dan een bijdrage uit de projectregio vormen aan het Europees jaar van de culturele dialoog in 2008.
- Gezamenlijke evenementen/openbare uitvoeringen die gratis door iedereen kunnen worden bezocht, kunnen het saamhorigheidsgevoel onder de bevolking van de deelregio's versterken, waardoor de inwoners meer oog krijgen voor de overeenkomsten met hun burens, en de kansen die dat met zich meebrengt (bijvoorbeeld gemeenschappelijke straattheaterdagen).

**GründerZentrum
Kulturwirtschaft
Aachen**

SPOT: GründerZentrum Kulturwirtschaft e.V., Aachen

De gemeente Aken heeft zich al vroeg beziggehouden met de potentiële mogelijkheden van de cultuurindustrie, en niet alleen met het oog op de veelbesproken 'zachte vestigingsfactoren', maar meer uit het perspectief van de cultuurindustrie als zelfstandige economische factor en innovatiemotor voor andere branches. Uit eerste studies kwam bovendien in de regio Aken een behoorlijk groeipotentieel naar voren voor starters in deze sector. Dit inzicht resulteerde in 2004 in de opening van een centrum voor startende ondernemers op het gebied van de cultuurindustrie.

Omdat de klassieke steunmaatregelen bij cultuurmakers in de regel niet werken, werden door dit GründerZentrum Kulturwirtschaft e.V. aanvullende, nieuwe en individuele steunmaatregelen ontwikkeld. Het adviseringsaanbod omvat als centraal onderdeel het programma KULTURunternehmen, dat cultuurmakers permanent begeleidt in de vorm van coachings en workshops. Daarnaast wordt zowel startadvies als vervolgadvisie aangeboden. Hoe groot de behoefte aan en de belangstelling voor dit soort innovatieve instrumenten is, blijkt wel uit het feit dat in de eerste drie jaar 41 startende ondernemers en 36 freelancers langdurig zijn begeleid. In totaal kwamen 468 eerste contacten tot stand en werden 362 een-urige startadviezen gegeven (voorbereidend, oprichtings-, consolidatie- en groeiadvies).

De activiteiten en successen rondom de advisering van cultuurmakers trokken de aandacht tot ver buiten de regio, als gevolg waarvan het centrum nu op veel nationale en internationale congressen zijn opwachting maakt als best-practice-voorbeeld. Verder kreeg het starterscentrum op grond van zijn ervaring de opdracht om voor de enquêtecommissie Kultur in Deutschland van de Duitse Bondsdag een rapport uit te werken over het thema 'Het starten en consolideren van een bedrijf door zelfstandig en freelance werkende kunstenaars'. Het starterscentrum werkt inmiddels samen met een kring van internationale experts. Zo heeft het zich met zes partners uit Frankrijk, Nederland en Groot-Brittannië verenigd in het INTERREG IIIB project ECCE (Developing Economic Clusters of Cultural Enterprises), om grensoverschrijdende maatregelen en instrumenten te ontwikkelen ter ondersteuning van eenmanszaken en MKB-bedrijven in de sector creatieve industrie.

Facts & figures:

Juni 2004: Oprichting

2005: Aken - Eerste cultuurindustrieel portret van een stad in Duitsland

2006: Adviseur van de enquête-commissie Kultur in Deutschland van de Duitse Bondsdag

Juni 2007: 362 startadviezen, 77 cultuurmakers in het programma KULTURunternehmen

Weblink: www.kulturunternehmen.info

SPOT: Zachte G [www.zachteg.nl]

Zachte G is de broedplaats voor jong talent uit Limburg, waar de ontmoeting met creatieve geestverwanten niet beperkt blijft tot de eigen discipline. Zachte G geeft ruimte aan al het moois dat opbloeit als creatieve mensen elkaar ontmoeten en inspireren. Grafisch ontwerpers, musici, theatermakers, modeontwerpers, illustratoren, fotografen, scenaristen, kunstenaars: Zachte G maakt creatief talent zichtbaar voor iedereen die daarin geïnteresseerd is. Want Zachte G [zachteg.nl] is kwaliteit uit Limburg.

Zachte G opereert vanuit de volgende doelstellingen:

1. Zachte G wil creatievelingen een plek bieden om zich te profileren, hun werk te exposeren en te netwerken.
2. Zachte G streeft naar een kruisbestuiving met het bedrijfsleven door aandacht te vragen voor creativiteit

Facts & figures:

- In 2008 (t/m april 2008) hebben 5130 unieke bezoekers Zachte G bezocht;
- Ieder Zachte G lid kan verschillende expo's aanmaken bestaande uit foto's en video's van zijn of haar werk.
- Enkele sleutelfiguren uit de Limburgse creatieve industrie leveren op onregelmatige basis een bijdrage aan de Zachte G weblog.
- Het afgelopen jaar heeft Zachte G 12 pitches gepubliceerd.
- De Zachte G roadshow informeert bezoekers van creatieve evenementen op visuele wijze over Zachte G.
- Zachte G werkte samen met: Studio Kernland, Q4 / Koekoek, Huis van Bourgondië, ExPats (Hogeschool Zuyd, Expertisecentrum Creative City), Arculeis, stARTfabriek, Symposium Cultuur ontmoet Economie, ABK Maastricht en HS Zuyd opleiding CMD;
- Zachte G is bedacht en wordt onderhouden door projectbureau driezesnul.

3.13 Cultureel erfgoed

Het derde kerngebied is cultureel erfgoed. Tot deze sector behoren bibliotheken en archieven, monumentenzorg, musea en tentoonstellingen en de kunsthandel.

Cijfers en stand van zaken - tabel 3: Cultureel erfgoed

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	550	575	575
Aantal in de sector werkzame mensen	1.300	1.395	1.415
Omzet (x 1000)	64.300 €	77.260 €	83.760 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	-	935	925
Aantal in de sector werkzame mensen	-	2.200	1.915
Omzet (x 1000)	-	125.030 €	118.630 €

Nachrichtlich

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	585
Aantal in de sector werkzame mensen	1.430
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	620
Aantal in de sector werkzame mensen	1.380
Omzet (x 1000)	83.865 €

Door de omzetting van de NACE-codes van 1999 naar 2003 waren de cijfers van het LDS NRW voor 1999 en de Duitse deelregio in deze sector niet bruikbaar. Terwijl deze sector in de Nederlandse provincie Limburg een geringe groei te zien gaf, laten de cijfers in de Duitse deelregio juist op het gebied van werkgelegenheid een sterke daling zien. Desondanks is de omzet in deze regio stabiel gebleven. Dit duidt op een overgang naar lean production.

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

Een van de doelen van Gedeputeerde Staten van Limburg (NL) is het creëren van een – ook voor buitenstaanders – duidelijk herkenbare culturele identiteit van de regio. De museumrijdheid in Limburg vormt een indicator. Dat is in de cijfers terug te zien. De Duitse deelregio heeft bijvoorbeeld 2,3 keer zoveel inwoners als de Nederlandse provincie Limburg, terwijl de omzet in deze sector slechts 41% hoger is dan in Limburg. Met name in vergelijking met België (met 1,6 keer zoveel inwoners) is dit opvallend, aangezien de omzetcijfers bijna gelijk zijn. Dit laat nog eens zien hoe sterk deze sector is geïntegreerd in de cultuur en de creatieve industrie in Limburg.

Aanbevelingen

- De reeds onder punt 3.11 voorgestelde gemeenschappelijke cultuurportal voor de projectregio (bijvoorbeeld onder de naam euregio-cultuur.net) zou een aantal functies tegelijkertijd kunnen vervullen. De portal zou kunnen dienen als ticketbureau voor toegangskarten, als cultuurgids die een overzicht biedt van de culturele organisaties in de Euregio's, als culturele agenda op datum, plaats en thema, en zelfs als projectbeurs voor grensoverschrijdende samenwerking tussen de op euregio-cultuur.net vermelde organisaties en instanties.
- Alle deelnemende musea, bibliotheken, archeologische attracties en andere tentoonstellingsruimten zouden op de drietalige cultuurportal vertegenwoordigd moeten zijn. Dat betekent niet dat regionale en gemeentelijke portals hun betekenis zouden verliezen: zij voeden met hun bijdragen de grensoverschrijdende portal, waardoor zij een aanvulling zijn op de portal, en geen concurrent ervan. Dit project zou gerealiseerd moeten kunnen worden, mits de handen ineen worden geslagen en er Interreg IV- subsidie voor vrij zou komen. Andere Europese cultuurportals, zoals plurio.net in de regio Saar-Lor-Lux-Rheinland-Pfalz-Wallonie, hebben – ondanks alle onvolkomenheden - laten zien dat het kan werken.
- Als eerste pilot-project zou een gemeenschappelijk euregio-cultuur.net – museumticket moeten worden ontwikkeld, dat tijdens de geldigheid van het abonnement toegang biedt tot alle Euregionale musea. Berlijn heeft bijvoorbeeld in 2008 een museumportal gestart, en binnen enkele dagen had deze site al 11.000 bezoekers gehad en 10 x zoveel zoekopdrachten voor gedetailleerde informatie.
- De kunsthandel speelt in de projectregio een belangrijke rol, niet alleen dankzij TEFAF maar ook dankzij het grote aantal kwaliteitsgalerieën en de regelmatig gehouden antiekmarkten in vele soorten en maten. De genoemde argumenten voor het opstarten van een cultuurportal gelden ook voor de ontwikkeling van een aparte website op dit gebied, bijvoorbeeld onder de naam euregiogalerieantiquitäten.net. Alleen zou de samenwerking hier vanuit het bedrijfsleven moeten worden gesponsord in plaats van door middel van overheidssubsidie.

CASESTUDY: museumcluster

Definitie: cluster

Het begrip cluster wordt in verschillende vakgebieden gebruikt, onder andere in de chemie, de natuurkunde, bij computernetwerken en in het bedrijfsleven. Over het algemeen wordt onder een cluster een als eenheid beschouwd geheel verstaan. Uit economisch oogpunt kunnen clusters als volgt worden gedefinieerd: clusters zijn netwerken van producten, toeleveranciers, onderzoeksinstellingen of dienstverleners die worden gevormd door de ruimtelijke concentratie van kleinere en grotere bedrijven uit dezelfde branche. Deze definitie kan ook worden doorgetrokken naar een vast samenwerkingsverband van musea.

De leden van een cluster zijn aan elkaar gerelateerd door leverings- en/of mededingingsbetrekkingen of gemeenschappelijke belangen en werken samen in netwerken, hoewel ze op de markt ook als concurrenten optreden. Uit het oogpunt van het economisch beleid wordt het creëren van clusters van bedrijven die willen samenwerken, beschouwd als een prioritair regionaal beleidsdoel ter versterking van het (internationale) concurrentievermogen, het innovatievermogen alsmede informatie en communicatie, kwalificatie en marketing & PR.

Deze kenmerken gelden ook voor een grensoverschrijdend museumcluster, waarvan in de verschillende projectregio's een eerste aanzet zichtbaar is die op eerder toevallige wijze lijkt te zijn ontstaan. Bekend voorbeelden in de EU zijn het Museumkwartier in Wenen en het zogenaamde automobielcluster. Een mooi voorbeeld van een grensoverschrijdend cluster is het elders genoemde cluster crossart, waarvan het Museum van Bommel van Dam in Venlo deel uitmaakt.

De projectregio telt een groot aantal openbare en particuliere musea. Er bestaan vaak jarenlange samenwerkingsverbanden tussen musea; verder is vaak sprake van een eerder toevallige samenwerking, of is deze geïnitieerd door vooraanstaande persoonlijkheden zoals museumdirecteuren, politici of andere personen uit het publieke leven (mecenassen) of ook door ondersteunende bedrijven (sponsoring). In de afgelopen twee decennia hebben deze factoren ook in de projectregio geleid tot samenwerkingsverbanden, die we hier willen beschrijven als grensoverschrijdende museumclusters.

In het kader van de kandidatuur voor de culturele hoofdstad van Europa is het zaak het museumcluster als grensoverschrijdend label met inhoud op te zetten en eventueel op te splitsen in subclusters volgens de criteria ruimtelijke nabijheid, taal of expositie-inhoud. Zo zijn de activiteiten van de musea in Noord-Limburg minder gericht op Limburg in noord-zuidrichting, maar gaat de aandacht meer in oost-westelijke richting uit naar Brabant en verder Nederland in, en naar Duitsland met de steden Krefeld, Mönchengladbach en het nabije Ruhrgebied.

De traditionele rol van musea bestaat erin in permanente of tijdelijke exposities stukken van kunstenaars te tonen die verband houden met een bepaald onderwerp, bijvoorbeeld de regionale geschiedenis, de geschiedenis van de hele mensheid of het milieu. Ze getuigen van de historische, technische, artistieke of ook sociaal-culturele en filosofische ontwikkeling van de samenleving. Zo worden musea ook plaatsen waar het publiek discours over stijlrichtingen en kunstconcepten wordt gevoerd.

Behalve op de 50+-generatie richten musea zich ook op de jongere generatie en op gezinnen, om deze bewust te maken van de culturele aspecten van de regio en zo een binding met de woon- en werkplaats te scheppen. Wanneer er dan ook nog een uitgebreide toeristische infrastructuur is met een goed wegennet en hoogwaardige horecafaciliteiten, gepaard met de traditionele gastvrijheid, dan draagt ook dat bij tot de grensoverschrijdende culturele identiteit van de hele regio. Deze verder te ontwikkelen identiteit is een voorwaarde voor de succesvolle kandidaatstelling voor de culturele hoofdstad van Europa 2018.

CASESTUDY: museumcluster

Aan de museale wereld is door de inrichting van bijvoorbeeld industriemusea, landschapsexposities (Groenmetropool) en wandelroutes (grensoverschrijdende wandelroutes op de Hoge Venen en in de Ardennen; St. Jacobsroute) een nieuwe dimensie toegevoegd, die het best tot uitdrukking komt in de verlening van de titel 'cultureel erfgoed' door de UNESCO. Tongeren is op de UNESCO-lijst van cultureel erfgoed al vertegenwoordigd met het Begijnenhof, en Aken met zijn kathedraal (de Dom). Maastricht zou kunnen overwegen zijn binnenstad – of meer specifiek de stadsmuren - hiervoor kandidaat te stellen.

Tentoonstellingen worden in museum-didactisch opzicht gewoonlijk voor verschillende doelgroepen opgezet en zijn een algemeen erkende factor van betekenis in het maatschappelijk leven; ze behoren ook tot de zachte vestigingsfactoren en verhogen zonder meer de levenskwaliteit en de aantrekkelijkheid van de desbetreffende locatie.

Op dit moment wordt in een aantal Europese landen de discussie gevoerd of het goed zou zijn de entreprijzen af te schaffen om de bezoekersaantallen te verhogen, te meer omdat veel exposities toch al uit publieke middelen worden (mede-)gefinancierd. Het economische belang van musea blijkt ook uit de omzetten van museumshops en het aantal bij musea werkzame personen.

In dit verslag zullen niet alle musea in het projectgebied worden genoemd, maar wel de musea die zich lenen voor een mogelijke clustervorming. Een dergelijk samenwerkingsverband zou bij de kandidaatstelling voor de culturele hoofdstad van Europa hoe dan ook noodzakelijk zijn, omdat musea volgens onze definitie tot de kerngebieden van de kunst worden gerekend. Voor de cultuursector muziek wordt later een soortgelijk voorstel voor clustervorming geformuleerd.

Tabelle 4: Museums-Cluster grenzüberschreitend
(Auszug – ohne Anspruch auf Vollständigkeit in dem Sinne, dass alle Museen genannt sind)

Land	Gemeente	Naam
Belgien	Tongeren	Begijnhof, Gallo-Romeins-Museum, antiekmarkten en Ambiorixroute als stadswandeling naar musea + toeristische hoogtepunten van de oudste stad van België
	Hasselt	Nationaal jenever- en modemuseum, cultureel centrum Z 33, grootste Japanse tuin van Europa; Domein Bokrijk als levendig openluchtmuseum
	Liège	Musées de la Vie Wallone en Ansembourg, de l'Art Wallon, Musée d'Art Religieux et d'Art Mosan, trappenstraat Montagne de Bueren; bewegwijzerde Georges Simeonon-route (auteur/geestelijk vader van commissaris Maigret)
	Malmedy	Carnavalsmuseum + Nationaal Papiermuseum
	St. Vith	Biermuseum en Ardennen Poteau'44 (militair toerisme)
	Spa	Museum van Spa, en Spa Monopole
	Verviers	Toeristisch centrum voor wol + mode
	Visé	3 wapenmusea
Nederlande	Venlo	Limburgs Museum met Historoscoop; Museum van Bommel van Dam; cultuurwijk Q4; winkelstad nummer één voor Duitsers die vlak bij de grens wonen
	Roermond	Stedelijk Museum met werken van bouwmeester P. Cuypers, en gelegen te midden van de Maasplassen, trekt met modern Outlet Center miljoenenpubliek uit binnen- en buitenland
	Maasplassen	Grootste watersportgebied in binnenwateren van NL met complete toeristische + horeca-infrastructuur
	Heerlen	Thermen- en Mijnmuseum + architectonisch opvallend gerestaureerd Glaspaleis c.q. cultureel centrum
	Sittard-Geleen	Het Domein in een voormalige school in het centrum
	Maastricht	Bonnefantenmuseum in wereldwijd gerenommeerde Aldo Rossi-architectuur, Museum Het Spaans Gouvernement; Centre Céramique met wisselende exposities, Natuurhistorisch Museum, Stadhuis met klokkenspel, autovrij Vrijthof met St. Servaas-Basiliek en brug van dezelfde naam, grotten St. Pietersberg, toegankelijke stadsmuren + Kasematten, The European Fine Arts Fair (TEFAF) jaarlijks in MECC; Nederlands Architectuur Instituut
	Landgraaf	SnowWorld, een levend 'wintersportmuseum'
	Valkenburg	Toeristendorp Schin op Geul en mijnmuseum
Deutschland	Krefeld	Kaiser Wilhelm Museum met Joseph Beuys Ensemble
	Xanten	Archeologisch park en vrijetijdscentrum
	Mönchengladbach	Museum Abteiberg
	Eifel	Grensoverschrijdende Eifel-wandelroutes als 'natuurmuseum' met overgang naar Hoge Venen
	Düren	Leopold-Hoesch- en Carnavalsmuseum
	Aachen	Couven-museum, Ludwig Forum für Internationale Kunst in Bauhaus-stijl, Dom met schatkamer en troon van Karel de Grote, Suermondt-Ludwig-museum, stadhuis met kroningszaal, Burg Frankenberg, Computermuseum van de RWTH, barrièrevrije binnenstad

3.14 Film en video

De sector film en video valt binnen de cirkel cultuurbranches en omvat naast bioscopen en videotheken ook het maken en de verkoop van allerlei soorten films. Televisiefilms en -series vallen hier niet onder, omdat deze tot de sector televisie en radio behoren. .

Cijfers en stand van zaken - tabel 5: Film en video

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	55	70	75
Aantal in de sector werkzame mensen	215	265	260
Omzet (x 1000)	10.900 €	15.320 €	15.990 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	110	140	145
Aantal in de sector werkzame mensen	430	550	570
Omzet (x 1000)	25.800 €	32.480 €	34.000 €

Nachrichtlich

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	85
Aantal in de sector werkzame mensen	275
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	35
Aantal in de sector werkzame mensen	345
Omzet (x 1000)	20.715 €

Volgens de EU-definitie vallen televisiefilms, en daarmee ook de grote producties van de publieke omroep in het Duitse deel van het projectgebied, onder de sector televisie en radio. Dit maakt van deze sector eigenlijk een nichemarkt. Toch is er in deze sector verhoudingsgewijs sprake van een constante groei. Terwijl in de Duitse deelregio de werkgelegenheid stabiel bleef en de omzet enigszins steeg, werd in de provincie Limburg (NL) sinds 1999 een gestage continue groei geconstateerd, zowel qua aantal bedrijven (een gemiddelde groei van 16% per jaar in de periode 1999-2007), als qua werkgelegenheid (een gemiddelde groei van 9% per jaar in de periode 1999-2007).

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

Ondanks het teruggelopen bioscoopbezoek en de verminderde klandizie bij videotheken onder andere als gevolg van het downloaden van films via internet (bijvoorbeeld door middel van filesharing), is deze sector stabiel gebleven en maakte in de provincie Limburg (NL) zelfs een groei door. Ook in dit geval dus weer een sector in Limburg die, tegen de algemene trend in, een continue groei doormaakt.

Aanbevelingen für den Sektor 4. und 5.

- Voor sector 4 (film en video) en 5 (televisie en radio), die vallen onder cirkel 1: cultuur-branches, geldt voor de meeste bedrijven in alle deelregio's dat de kritische massa van de bedrijfseconomische omvang niet toereikend is om grootschalig te opereren en produceren. Daarom zouden er met behulp van Europese – INTERREG IV – subsidie gemeenschappelijke producties voor radio, televisie, scholen, mediatheken en toeristenbureaus moeten worden gemaakt. Hierbij kan worden gedacht aan onderwerpen uit het Euregionale culturele erfgoed, documentaires over succesvolle architectuur of design-, software- en muziekproducten uit het projectgebied. Er zijn genoeg voorbeelden te bedenken; ook musea en grote muziekfestivals, zoals het Wereld Muziek Concours (WMC) in Kerkrade, lenen zich hiervoor.
- Een ander element zou een gezamenlijke opleiding voor jonge mensen op mediagebied kunnen zijn. Vaak biedt een omroep of productiemaatschappij niet de mogelijkheid om een volledige opleiding te volgen. Een dergelijke opleiding zou kunnen worden aangeboden door een aantal samenwerkende bedrijven met een vergelijkbare achtergrond (en waarom niet grensoverschrijdend?); meertaligheid is tenslotte een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle carrière in deze branche. Het is mogelijk dat de kritische massa ooit toereikend is om een ambulante Euregionale media-academie met drie vestigingen op te richten: één in België, één in Nederland en één in Duitsland.
- Ook wanneer een radio- of tv-gids met grensoverschrijdende inhoud en informatie over wat er te doen is in de buurregio's nauwelijks rendabel lijkt te zijn, zou dit idee niet onmiddellijk overboord moeten worden gezet. Iedere deelregio beschikt wel over een (regionale) televisie- en/of radiozender, inclusief de bijbehorende keten van producenten en gebruikers. De directeurs van omroepen organiseren ieder jaar op initiatief van de verantwoordelijke politici een bijeenkomst waarin wordt gesproken over de productie van Euregionale programma's.
- De oprichting van een grensoverschrijdend filmfonds, dat gefinancierd wordt door het bedrijfsleven en de officiële subsidieverstrekkingen in de deelregio's, zou in de toekomst een nauwe samenwerking tussen bedrijven, organisaties en mensen in deze sector mogelijk maken. Daarbij kan ook worden gedacht aan een cross-over tussen bijvoorbeeld theater, film en televisieproducties.
- Een aanbeveling die verder reikt dan de grenzen van het projectgebied, is het zoeken van contact met mogelijke samenwerkingspartners in Keulen. De Domstad is een internationaal gerenommeerde stad op het gebied van media- en televisieproducties en ligt binnen de reikwijdte van de betreffende bedrijven uit het projectgebied.

3.15 Radio en televisie

De sector radio en televisie (als onderdeel van de cirkel cultuurbranches) omvat aanbieders op het gebied van radio en televisie, de productie van radio- en televisieprogramma's en de productie van televisiefilms. Daarnaast werd tot deze sector ook een gedeelte van de opbrengsten uit de reproductie van video-opnames gerekend, omdat bij deze sector de inhoud een sterk bepalende factor is.

Cijfers en stand van zaken - tabel 6: Radio en televisie

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	28	35	30
Aantal in de sector werkzame mensen	280	225	235
Omzet (x 1000)	15.500 €	14.410 €	16.090 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	190	180	180
Aantal in de sector werkzame mensen	980	1.100	950
Omzet (x 1000)	50.020 €	72.300 €	74.000 €

Voor de provincie Limburg (NL) valt op dat deze sector weliswaar sterk onderhevig is aan schommelingen, maar de algehele trend over de jaren is toch vrij constant. Zo was er van 1999 tot 2003 sprake van een daling van de werkgelegenheid, maar in 2007 was deze ontwikkeling al bijna weer helemaal gecompenseerd. Ook in deze sector valt op dat hoewel het aantal bedrijven is gegroeid, het totale aantal mensen dat werkzaam is in deze sector, enigszins is gedaald.

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	40
Aantal in de sector werkzame mensen	260
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	85
Aantal in de sector werkzame mensen	485
Omzet (x 1000)	37.330 €

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

In het Duitse deel van het projectgebied zijn de werkgelegenheid en het aantal bedrijven in deze sector vrijwel gelijk gebleven, maar steeg de omzet in de periode van 1999 tot 2005 met 25%.

Voor provincies die niet in het centrum van een land liggen, is het kenmerkend dat er niet veel grote omroepen of radio- en televisieproductie maatschappijen zijn gevestigd. Dat geldt ook voor het projectgebied. Maar de basisvoorzieningen zijn op alle gebieden wel in orde. Dit is typisch voor Midden-Europese landen: radio en televisie zijn over het algemeen geconcentreerd in de hoofdstad en een beperkt aantal regionale centra.

SPOT: *André Rieu*

De in Maastricht geboren André Rieu is zowel violist, orkestleider, arrangeur en muziekproducer. Rieu is opgeleid aan de conservatoria van Luik, Maastricht en Brussel. Met zijn eerste orkest, het Maastrichts Salon Orkest, verwierf hij eind jaren zeventig vooral bekendheid in Nederland en in het Belgisch-Nederlands-Duitse grensgebied. Met zijn Johann-Strauß-orkest is hij sinds halverwege de jaren negentig over de hele wereld te vinden – op TV, radio of CD, maar ook met live-optredens.

Al decennia lang stapelen de successen zich op; A. Rieu is een muzikaal uithangbord voor Maastricht geworden, ook al denken veel fans vanwege de klank van zijn naam dat hij van francofone afkomst is.

Met zijn orkest speelt hij voornamelijk populair klassiek en walsmuziek bij zijn optredens over de hele wereld, zoals onlangs in de Verenigde Staten en Toronto, waar hij voor 25.000 toeschouwers met een van de grootste podiumdecors ter wereld een echte Schloss Schönbrunn-sfeer produceerde. Behalve de tourneeconcerten produceert Rieu jaarlijks op gerenommeerde locaties wereldwijd groots opgezette, avondvullende specials, die op televisie worden uitgezonden en op DVD worden opgenomen. In deze specials treden op uitnodiging ook verschillende popgrootheden op.

Ook geeft Rieu regelmatig open air concerten op het Vrijthof in Maastricht, die veel bezoekers uit binnen- en buitenland trekken.

Rieu speelt met zijn orkest bewust klassieke stukken in een populaire vorm en wil door presentatie en showeffecten ook een breed publiek bereiken, wat in Nederland vanouds een erkende traditie is. Naast verlichtingseffecten maakt hij ruimschoots gebruik van technische middelen voor geluidsversterking en kleureffecten. Daarmee oogst hij begrijpelijkerwijs weinig lof bij zijn op de serieuze muziek gerichte recensenten, die zijn producties muzikaal oppervlakkig vinden en beweren dat Rieu klassieke melodieën uitsluitend gebruikt om ze op een onderhoudende manier te presenteren.

Zijn straf georganiseerde onderneming met een collegiale bedrijfscultuur en vaste muzikanten heeft momenteel in Maastricht de beschikking over een van de modernste geluidsstudio's van Europa, dat ideale condities biedt voor een ensemble van deze omvang. De onderneming groeit nog steeds en heeft momenteel ruim 120 vaste medewerkers en een groot aantal freelancers in dienst. Daarmee is het orkest hét Maastrichts succesverhaal op het gebied van de muziek en creatieve industrie.

Op zijn website neemt André Rieu het op voor zijn stijl en voor zijn woonplaats Maastricht: „Muziek is voor mij een van de allerbelangrijkste dingen. Een leven zonder muziek zou ik niet kunnen verdragen. De muziek heeft me mijn leven lang begeleid. Mijn vader was dirigent van een symfonieorkest en bij ons thuis draaide altijd alles om de muziek“.

Weblink:

<http://www.andrerieu.com>

3.16 Software en games

De sector software en games (die ook onderdeel uitmaakt van de cultuurbranches) omvat software-ondersteuning en software-ontwikkeling, het uitgeven van software en een gedeelte van de reproductie-opbrengsten van computermedia en prepress-activiteiten.

Het gaat dus om een breed terrein. Het belang van deze sector wordt zelfs door vakmensen en door de oudere generatie nogal eens onderschat. In principe vallen onder deze sector alle bedrijven die op commerciële basis IT-diensten aanbieden.

Cijfers en stand van zaken - tabel 7: Software en games

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	145	250	540
Aantal in de sector werkzame mensen	850	1.075	2.055
Omzet (x 1000)	40.730 €	59.545 €	121.650 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	420	510	595
Aantal in de sector werkzame mensen	2.650	3.550	4.250
Omzet (x 1000)	147.730 €	210.770 €	287.870 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	650
Aantal in de sector werkzame mensen	2.395
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	470
Aantal in de sector werkzame mensen	2.615
Omzet (x 1000)	169.695 €

Door de classificatie van deze sector als cultuurbranche (en niet als creatieve sector) zorgt de EU-definitie ervoor dat software en games steeds meer deel uitmaken van het dagelijkse leven. Met name voor de jongere generatie zijn games tegenwoordig even belangrijk als bijvoorbeeld boeken, televisie e.d. De computer is in ontwikkelde landen een cultuurgoed geworden en is niet alleen meer bedoeld voor het werk of om te communiceren, maar dient ook voor entertainment. In veel andere sectoren van het dagelijkse leven maken mensen – bewust dan wel onbewust – gebruik van software.

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

Deze sector is in het gehele projectgebied de booming branche op het gebied van cultuur en de creatieve industrie. In het Duitse deel van het projectgebied is het aantal bedrijven tussen 1999 en 2005 met 42% gestegen, en ook het aantal banen (+60%) en de omzetcijfers (+95%) maakten een sterke groei door. Nog opmerkelijker zijn de cijfers in de provincie Limburg (NL): hier is het aantal bedrijven in deze sector in dezelfde periode meer dan verviervoudigd (+445%), en is het aantal banen bijna verdrievoudigd (+281%).

Aangenomen mag worden, dat de sector software en games ook in de nabije toekomst de booming branche van de cultuur en de creatieve industrie zal blijven. Dit heeft onder andere te maken met de natuurlijke ontwikkeling op de markt: van online-games en persoonlijke gebruikersprogramma's tot games voor mobiele telefoons. De vraag naar software en games, en daarmee naar arbeidskrachten op dat gebied, is toegenomen, en zal zeker ook in de toekomst een positieve invloed op de groei hebben. Hoe meer de mens zich omgeeft met moderne techniek, des te meer deze branche zal profiteren..

Aanbevelingen

- Hoewel software en games binnen de cultuur en creatieve industrie niet tot de belangrijkste sectoren behoort, en ook niet een van de vier toposities in het totaalplaatje inneemt (zoals design), geeft deze sector wel de sterkste groeicijfers op het gebied van werkgelegenheid, omzetcijfers en aantal bedrijven te zien. In Nederland is deze ontwikkeling het meest uitgesproken (zoals hierboven gedetailleerd beschreven). Daarom zou voor het projectgebied moeten worden uitgezocht welke factoren een bijdrage leveren aan een dergelijke positieve ontwikkeling. Om een antwoord op deze vraag te vinden, zou een Euregionale werkgroep moeten worden opgericht, waarbij de KvK's, brancheorganisaties, overheidsinstanties en natuurlijk de betreffende bedrijven zelf worden betrokken.
- Een van de doelstellingen van een dergelijke werkgroep zou kunnen zijn om, gezien het grote potentieel van dit soort bedrijfjes, starters met een innovatief concept in deze sector te helpen en (financieel) te ondersteunen. Het beste voorbeeld hiervan zijn de zogenaamde games voor mobiele telefoons en de beltonen. Deze branche bestond een aantal jaren geleden zelfs nog niet, maar tegenwoordig worden er in deze sector vooral dankzij jonge consumenten aanzienlijke omzetcijfers gerealiseerd.
- Een andere opmerkelijke ontwikkeling is die van de online-games. Terwijl dit soort games de afgelopen jaren eigenlijk uitsluitend werd gespeeld door de echte freaks, heeft de komst van World of Warcraft (8 miljoen aangemelde gebruikers over de hele wereld) en Second Life ervoor gezorgd dat deze games ook onder een breed publiek populair zijn geworden. En er staat alweer een nieuwe Europese online-game op stapel: Age of Conan. Deze game is ontwikkeld door de Europese software-ontwikkelaar Funcom, en staat nu al in veel Europese landen hoog op de ranglijsten, hoewel de game nog niet eens in de handel is en het dus gaat om bestellingen (laatst bijgewerkt: 8 mei 2008).

SPOT: Koekoek in Q4 Venlo

Koekoek BV is de ontwikkelingsmaatschappij voor de creatieve industrie in de cultuurwijk Q4 in de grensstad Venlo. Koekoek stimuleert en initieert initiatieven op het gebied van de creatieve industrie in en rondom Venlo.

Sinds 2006 hebben zich een kleine twintig bedrijven aangesloten bij het Qreamteam-Q4-collectief. Deze creatieve bedrijven en met name de mensen die erachter staan hebben onmiskenbaar invloed op de maatschappelijke ontwikkeling van de regio. De nieuwe creatieve bedrijven dragen bij aan de stedelijke dimensie van Venlo als submetropool. Zowel het bedrijfsleven als de politiek zoeken steeds vaker het Qreamteam als aanspreekpartner. Zo ontstaan dwarsverbindingen tussen onderwijs, creativiteit, bedrijfsleven, politiek en samenleving. In het rapport Design Factories around Europe wordt Koekoek in één adem genoemd met Manchester, Amsterdam, Barcelona, Londen en andere steden als een 'good practice'.

De behoefte aan duurzame producten en processen en de overall om zich heen grijpende globalisering stellen bedrijfsleven en politiek voor de uitdaging om anders en vooral creatiever over de toekomst na te denken. Hoe gaat de provincie Nederlands Limburg te werk in de strijd tegen de regionale en internationale concurrentie? Talent, creativiteit en onconventioneel denken zijn onontbeerlijk. Over deze thema's wordt in de creative community binnen Q4 gediscussieerd.

Limburg lijdt onder een zekere braindrain, het vertrek van talent uit de provincie. Met name juist de creatievelingen vormen als een soort maatschappelijke 'kristalliseerkernen' het middelpunt van allerlei activiteiten en creativiteit. Creatief talent vormt vaak het fundament van bijzondere vaardigheden: Koekoek fungeert in dit verband als katalysator voor nieuwe bedrijven en initiatieven in de creatieve industrie. De heldere en doelgerichte aanpak trekt de aandacht: de aspecten creativiteit en innovatie enerzijds en de onderwerpen duurzaamheid en Cradle2Cradle vullen elkaar uitstekend aan.

Creatieve industrie is succesvol wanneer ze nauwkeurig en doelgericht wordt geformuleerd en een duidelijke focus heeft. Koekoek BV heeft door de nieuwe programmering van de stadswijk Q4 in Venlo de stadsontwikkeling een positieve impuls gegeven. Van de samenwerking tussen de Q4-firma's en de bedrijven in de creatieve industrie profiteren beide partijen: de wijk Q4 beleefde de afgelopen jaren een metamorfose van no-go-area in hotspot of creativity.

Facts & figures

Stadswijk-ontwikkeling via ontwikkelingsinstrumenten op het snijvlak van bedrijfsleven en creativiteit: met Koekoek en twintig startende bedrijven.

Weblink: www.koekoek.nl

SPOT: Odapark

De Heilige Oda, die in Venray sinds de 16e eeuw als Sint Oeike wordt vereerd, is tegenwoordig de officiële beschermheilige van de stad. Het kunstcentrum Odapark Venray heeft vanuit het gelijknamige park een grote uitstraling naar de buitenwereld. De paden van het bijna 20 ha. grote, beschermde natuurgebied voeren de bezoeker langs exotische boomsoorten, zeldzame struiken- en plantensoorten en meer dan 70 permanente sculpturen. Schijnbaar willekeurig opgesteld te midden van de bomen, worden de sculpturen als het ware één met hun natuurlijke omgeving. In de loop van de seizoenen vertelt elke sculptuur haar heel eigen verhaal.

Het sculpturenpark is uniek in Nederland en is een geschikt uitgangspunt voor allerlei activiteiten. Midden in het park ligt de projectruimte (exposities), die door een foyer verbonden is met het markante theehuis, dat met zijn voortreffelijke akoestiek bij uitstek geschikt is voor jazz- of klassieke concerten, literatuurlezingen en toneelvoorstellingen.

Het Odapark is van oorsprong een beschermd natuurgebied met een groot aantal boom- en plantensoorten, dat rond 1900 door de Ursulinen is aangelegd. In het sculpturenpark zijn tegenwoordig werken van 75 internationale kunstenaars te bewonderen, terwijl in het theehuis wisselende exposities van jonge hedendaagse kunstenaars worden getoond. Met onregelmatige tussenpozen vinden multidisciplinaire kunstevenementen plaats met lokale en internationale kunstenaars. In het theehuis worden concerten en lezingen gehouden. Het Odapark biedt naast zijn permanente presentaties en regelmatige exposities ook een afwisselend kunstpedagogisch programma aan.

In het theehuis liggen zeven brochures over de Regenboogroute klaar met thematische wandelingen door het Vlakwatergebied. Het Avonturenpad nodigt kinderen uit tot spel en beweging; in de foyer in het theehuis wordt koffie en thee geschonken. Het Odapark Venray presenteerde in de periode 1999 - 2003 hedendaagse kunst uit de buurlanden. 'De wereld volgens...' was met ruim 30.000 bezoekers per jaar een groot succes.

Inmiddels heeft het Odapark Venray zijn ambities verder aangescherpt. In 2004 ging 'LAT – Living Apart Together' van start, een kunstmanifestatie over samenwonen in de moderne, westerse samenleving. Mede dankzij de deelname van internationaal gerenommeerde kunstenaars heeft het Odapark definitief zijn naam gevestigd als hét kunstadres van de hele regio. Verschillende projecten van LAT vonden o.a. plaats in de Venlose cultuurwijk Q4.

Facts & figures

Oprichtingsjaar: 1991

Bezoekersrecord: Kunstmanifestatie DE WAAN 2002

Kunstmanifestatie ROCK MY RELIGION 2007

Weblink: www.odapark.nl

3.17 Muziek

Muziek is de vierde sector die valt onder de cultuurbranches. Deze sector omvat de (re)productie van geluidsopnamen en het uitgeven van muziek in samenwerking met de aangesloten detailhandel en de componisten.

Tot deze sector wordt ook een bepaald percentage van de opbrengsten van de reproductie van geluidsopnamen gerekend, omdat de verkochte muziek in deze sector het belangrijkste product is. Dit heeft onder andere tot gevolg dat de productiviteit per werknemer in deze sector hoger is dan in andere sectoren.

Cijfers en stand van zaken - tabel 8: Muziek

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	220	230	235
Aantal in de sector werkzame mensen	750	750	775
Omzet (x 1000)	79.220 €	91.565 €	97.900 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	680	620	615
Aantal in de sector werkzame mensen	2.050	2.150	2.250
Omzet (x 1000)	353.330 €	269.330 €	395.845 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	230
Aantal in de sector werkzame mensen	735
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	350
Aantal in de sector werkzame mensen	1.295
Omzet (x 1000)	204.570 €

Obwohl in dem deutschen Teil der Projektregion der Omzet im Sektor Musik zwischen 1999 und 2003 einen Einbruch um 23% zu verzeichnen hatte, konnte durch eine Omzet-Steigerung von 2003 bis 2005 um 47% der Omzet sogar gesteigert werden. Entgegen der bisher betrachteten Sektoren gibt es im Sektor Musik eine Besonderheit: Die Beschäftigung zwischen 1999 und 2005 nahm um 10% zu, während im gleichen Zeitraum die Anzahl der Unternehmen um 10% zurückging. Bei den übrigen Sektoren war dieses Verhältnis eher umgekehrt.

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

In de provincie Limburg (NL) valt op dat de sector muziek wat betreft de omzet, het aantal bedrijven en het aantal in de sector werkzame mensen, een constante ontwikkeling te zien geeft. Over de periode als geheel waren de veranderingen marginaal. Er is sprake van een lichte daling van 2% op het gebied van het aantal banen in de sector, terwijl het aantal bedrijven met 4,5% toenam.

De muziekindustrie zal ook de komende jaren worden geconfronteerd met nieuwe uitdagingen. Ook zullen de marketinginstrumenten moeten worden aangepast aan de markt. Dit geldt met name voor het aanbod van muziek via internet. Iedere computergebruiker kan via zogenaamde peer-to-peer filesharing illegale kopieën van zijn favoriete muzieknummers downloaden. De hele branche maakt grote veranderingen door.

Het antwoord van de muziekindustrie bestaat uit nieuwe kopieerbeveiligingssystemen of portals waar je tegen betaling muziek kunt downloaden. Deze ontwikkeling zal ongetwijfeld doorzetten, aangezien steeds meer jonge mensen zelf muziek willen downloaden op hun MP3-speler in plaats van een complete cd te kopen. Op dit moment spelen veel fabrikanten van mobiele telefoons hierop in door hun producten te voorzien van ingebouwde MP3-spelers. Dat brengt niet alleen een risico maar ook nieuwe kansen met zich mee: dit opent nieuwe mogelijkheden voor de verkoop van muziek, zoals Apple laat zien met zijn iTunes Store op internet. Via iTunes worden elk jaar enkele miljarden muzieknummers tegen redelijke prijzen gedownload.

Muziek is nog altijd een cultuurobject dat vaak dagelijks door alle mensen in ontwikkelde landen wordt geconsumeerd en niet meer weg te denken valt uit ons hedendaagse bestaan.

Aanbevelingen

- Als stimulans voor het rijke, uiteenlopende muziekleven mist het projectgebied eigenlijk een Euregionale muziekacademie met 5 locaties (Hasselt, Luik, Maastricht, Venlo, Aken). Hoe zien wij dat concreet voor ogen? Geïnspireerd op het Huis voor de Kunsten in Roermond (ontstaan uit de samenwerking tussen een aantal muziekgezelschappen, en met mogelijke uitbreiding naar het cultuurhuis AINSI in Maastricht) zou er een culturele ontmoetingsplaats moeten komen voor muziek (in de betekenis van het hieronder beschreven muziekcluster), met een decentrale structuur en een aantal vaste medewerkers. De medewerkers van deze academie zouden dan diverse coördinatie- en organisatorische werkzaamheden op zich nemen op het gebied van evenementen, bijscholing, samenwerkingsprojecten tussen orkesten en andere muziekgezelschappen, muziekcursussen van hogescholen en conservatoria, alsmede van geldschieters/sponsors en de producten van muziekgroepen en componisten. Een goede website is belangrijk voor de publiciteit, en zou moeten worden geïntegreerd in de website euregio-cultuur.net.
- De uitreiking van een Euregionale muziekprijs voor creativiteit, bijvoorbeeld voor componisten, musici, uitvoerende kunstenaars of journalisten, zou de Euregionale muziekscene een duidelijkere identiteit en meer samenhangsgevoel geven, boven alle concurrentie uit. De jury zou een internationaal en interregionaal karakter moeten hebben en de prijs afwisselend in de verschillende deelregio's uit moeten reiken.
- De bedoelde Euregionale muziekacademie zou op bepaalde punten de opzet van het curriculum van de Popacademie in Mannheim kunnen volgen. Deze popacademie in Mannheim maakt onderdeel uit van de plaatselijke universiteit en is dus ingebed in een breder verband. Het zeer innovatieve karakter van de studie blijkt uit vakken als bedrijfseconomie, marketing en cultuurmanagement. Aangezien de Popacademie in Mannheim regelmatig deelneemt aan Europese projecten (MUSE) zou contact moeten worden opgenomen met deze instelling en gekeken moeten worden in hoeverre samenwerking mogelijk is.

SPOT: Pukkelpop

Pukkelpop is een sinds 1985 georganiseerd muziekfestival in Hasselt-Kiewit in de Belgische provincie Limburg. Terwijl het eerste Pukkelpop-festival nog werd gehouden op een voetbalveld in Leopoldsburg met 2.500 toeschouwers en 8 bands, werd in 2001 de grens van 100.000 bezoekers overschreden, waarna in 2005 met 184 bands en 137.000 toeschouwers een nieuw bezoekersrecord werd gevestigd. Hiermee is Pukkelpop een van de grootste open air festivals van Europa.

Het festival wordt georganiseerd door de Humanistische Jongeren Leopoldsburg, waarvan tal van vrijwilligers aan het festival meewerken. Pukkelpop wordt beschouwd als een trendsetter onder de muziekfestivals: de organisatoren hechten er veel waarde aan om actuele undergroundmuziek te laten klinken en daardoor nieuwe trends te zetten. Zo spelen op hetzelfde festival relatief onbekende muzikanten samen met bands van wereldfaam – zoals Metallica, dat in 2008 optreedt als het driedaagse festival wordt gehouden van 14 –17 augustus.

Vanwege de populariteit en de bekendheidsgraad van het festival werken inmiddels ook de Belgische Spoorwegen met het festival samen. Bezoekers met een geldig entreekaartje kunnen tijdens het festival binnen heel België gratis met de trein naar Hasselt reizen en ook gratis gebruik maken van het openbaar vervoer in Hasselt.

Facts & figures:

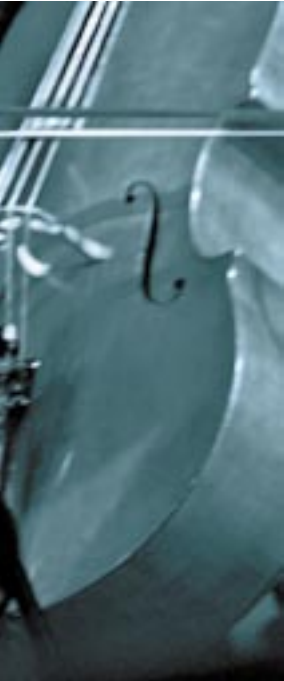
180 + bands

ruim 130.000 bezoekers

grootste open air festival van België en een van de grootste van heel Europa

Duur: 3 dagen

Weblink: <http://pukkelpop.be>

CASESTUDY: muziekcluster

Het muziekcluster vertoont kenmerken die vergelijkbaar zijn met die van het museumcluster; de muzikale activiteiten in het projectgebied vertonen – gerelateerd aan Europa als geheel – een bijzonder grote rijkdom aan evenementen, festivals, concertgebouwen en orkesten voor jong en oud. Daarnaast telt het projectgebied meerdere componisten en muziekuitgevers, van wie er een aantal o.a. in verband met het WMC in Kerkrade een mondiale uitstraling hebben.

Concert- en theatergebouwen en operahuizen zoals in Luik, Aken en Maastricht hebben een lange traditie als het gaat om eigen ensembles en orkesten, maar ook op het gebied van de grensoverschrijdende samenwerking, die het afgelopen decennium aanzienlijk intensiever en gestructureerder is geworden.

Een voorbeeld hiervan is de huidige samenwerking tussen het Maastrichtse Vrijthoftheater en de Luikse instellingen Théâtre de la Place en Opéra Royal de Wallonie. In het kader hiervan vinden bijvoorbeeld gezamenlijke busreizen plaats naar een concert in de andere stad, of wordt informatie verstrekt over kunstgalerieën. In Luik worden sommige voorstellingen opgevoerd met boventiteling in drie talen.

Het brede scala van muziek-evenementen varieert van Pukkelpop in Hasselt en Pinkpop in Landgraaf, Musica Sacra en Jazz Maastricht Masters tot en met de wereldberoemde Maastrichtse violist met showorkest André Rieu, Festival de la Guitare in Verviers, de Muziekmarathon in Eupen, Cultura Nova in Heerlen, het Orlando Festival en de WMC-World Music Contest in Kerkrade (om de vier jaar, de officiële wereldkampioenschappen in de symfonische blaasmuziek). Maar ook Jazz à Liège, de Aachener September Special en de eveneens in Aken gehouden Bachdagen en het Zomerparkfeest in Venlo mogen niet onvermeld blijven in deze onvolledige opsomming van traditionele en moderne muziek-evenementen, evenmin als het Charlemagne Muziekfestival op meerdere locaties in de projectregio.

Voor de bovengenoemde voorbeelden kunnen voor de vorming van grensoverschrijdende muziekclusters dezelfde criteria worden gehanteerd als bij het museumcluster (z. blz. 32 e.v.). Ook bij het muziekcluster is het zaak dat dit grensoverschrijdend wordt opgezet als label met inhoud, en eventueel op te splitsen in subclusters volgens de criteria ruimtelijke nabijheid, taal of expositie-inhoud.

3.18 Boeken en pers

De vierde sector die tot de cultuurbranches behoort, is boeken en pers. Deze sector omvat het uitgeven en in de handel brengen van boeken, kranten en tijdschriften, en de grafische industrie.

Net als bij de sector muziek is de hoge productiviteit per werknemer te danken aan het grote aandeel dat de handel in boeken en tijdschriften in deze sector inneemt.

Cijfers en stand van zaken - tabel 9: Boeken en pers

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	430	420	415
Aantal in de sector werkzame mensen	2.950	2.855	2.785
Omzet (x 1000)	215.360 €	240.905 €	251.155 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	860	880	825
Aantal in de sector werkzame mensen	5.850	5.200	4.795
Omzet (x 1000)	430.670 €	450.220 €	451.400 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	400
Aantal in de sector werkzame mensen	2.575
Omzet (x 1000)	-

In het hele projectgebied kan een afname van het aantal bedrijven en arbeidsplaatsen in deze sector worden geconstateerd. In de Duitse deelregio valt op dat ondanks het teruglopende aantal bedrijven en arbeidsplaatsen de omzet vrijwel stabiel is gebleven.

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	515
Aantal in de sector werkzame mensen	3.140
Omzet (x 1000)	291.120 €

In de provincie Limburg (NL) is deze sector een van de weinige binnen de cultuur en de creatieve industrie die te kampen heeft met een daling van het aantal bedrijven en arbeidsplaatsen. Terwijl de meeste andere sectoren in Limburg (NL) minimaal een geringe groei te zien geven, daalde in de onderzochte periode het aantal bedrijven met 7% en het aantal banen met 13%; toch steeg de omzet met 17%.

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

Net als voor de sector muziek geldt ook voor deze sector dat er momenteel naar nieuwe afzetmogelijkheden voor de producten wordt gezocht. Een frappant voorbeeld hiervan zijn de zogenaamde luisterboeken, die steeds meer in trek zijn bij de jongere generatie. De concurrentie is evenwel zeer groot: tegenwoordig wordt voor het laatste nieuws steeds vaker gebruikgemaakt van internet.

Aanbevelingen

- Boeken en pers zijn als economische activiteit vrijwel geheel in particuliere handen, waardoor er in deze sector sprake is van optimale marktwerking (vraag en aanbod). Welgemeende adviezen als de ontwikkeling van gemeenschappelijke, meertalige websites met nieuws uit de verschillende grensregio's kunnen uitsluitend op de lange termijn worden gerealiseerd, wanneer zij rendabel zijn, wat meestal niet het geval is. Voor de Belgische en Nederlandse provincie Limburg zou het gezamenlijke Limburgse dialect een middel kunnen zijn om regelmatig gemeenschappelijke publicaties uit te geven.
- Er worden in het projectgebied een aantal kleine literaire prijzen uitgereikt; de publiciteit hieromtrent en de uitreiking zelf zouden in overleg tussen de deelregio's kunnen worden georganiseerd. Dit kan veel publiciteit opleveren voor deze sector, zoals wel blijkt uit de Eifel-romans. Ook bij het Eifel Literatur Festival 2008 wordt regelmatig een blik over de grens in de richting van België geworpen. Dit grensoverschrijdende karakter kan desgewenst worden uitgebreid.

SPOT: PinkPop

Al sinds 1970 wordt in het Pinksterweekend bij het Limburgse Landgraaf het grootste open air festival van Nederland gehouden: PinkPop. Het festivalterrein ligt op een oude draf- en renbaan, op luttele kilometers ten noorden van Kerkrade en Aken; PinkPop is dan ook van groot grensoverschrijdend belang.

PinkPop staat voor Pinksteren en Pop. Omdat het festival vanaf 1970 ononderbroken plaatsvindt, is het Europa's oudste continue open air festival en heeft het zelfs een vermelding gekregen in het Guinness Book of Records. Geestelijk vader van PinkPop is de Limburger Jan Smeets, die na het legendarische Woodstock-festival (USA 1969) in Nederland iets soortgelijks wilde organiseren. Zijn idee werd een jaar later in Geleen voor het eerst uitgevoerd met 10.000 bezoekers. Jan Smeets kondigt overigens tot de dag van vandaag zelf de optredende bands aan en dankt de bezoekers op de laatste dag van

het festival persoonlijk voor hun aanwezigheid. PinkPop heeft zware concurrentie in de vorm van de Duitse festivals 'Rock am Ring' en 'Rock im Park'. Daardoor wordt het een echte uitdaging genoeg Duitse gasten te trekken.

Sinds 1970 is er echter veel gebeurd. Zo heeft de maatschappij in 1988 de oude draf- en renbaan in Landgraaf opgekocht, die nu luistert naar de nieuwe naam 'Megaland' en waar naast andere events elk jaar het PinkPop Festival wordt georganiseerd. In het jaar 1993 kwamen er al 60.000 bezoekers, en in 2006 werd met 68.000 bezoekers een absoluut bezoekersrecord gevestigd.

In 2008 werd PinkPop gehouden op 30 en 31 mei en niet in het Pinksterweekend, omdat veel grote bands het festival links zouden laten liggen in verband met het ontbreken van aansluiting op de andere zomerfestivals. In plaats daarvan werd in het Pinksterweekend de tweede PinkPop-Classic gehouden, dat voor het eerst in 2007 plaatsvond met bands als Marillion of Status Quo (die er ook al speelden in de jaren zeventig en tachtig). Voor 2008 stonden onder andere bands als Metallica, Foo Fighters en Rage against the machine op het programma van Pinkpop, naast veel andere gerenommeerde groepen, wat de internationale betekenis van het festival verhoogt.

Facts & figures

Oprichtingsjaar: 1970

Bezoekersrecord: 2006 met 68.000 toeschouwers

Oudste continu georganiseerd open air festival van Europa

Meerdere € mln omzet met ca. 500 medewerkers tijdens het evenement

Weblink: www.pinkpop.nl

SPOT: Haus für die Künste in Limburg, Roermond*

Wie het gebouw aan de Kapellerlaan in Roermond voor het eerst ziet, ziet meteen dat het de thuis- en werkplek van meerdere personen is. Het gebouw huisvest een gemeenschappelijke culturele ruimte en is dé toegangspoort voor iedereen die in de provincie Limburg in cultuur geïnteresseerd is.

Dertig enthousiaste medewerkers werken in het Huis voor de Kunsten aan de culturele ontwikkeling van Limburg. Dat doen ze voor en samen met hun virtuele huisgenoten: de cultuur- en kunstmakers in de hele provincie. Deze 'virtuele huisgenoten' gebruiken het Huis ook voor persoonlijke ontmoetingen en overleg en ontwikkelen daarbij ideeën over hoe het culturele leven in Limburg kan worden verrijkt en gepromoot.

Op papier is het personeel van het Huis werkzaam als administratief medewerker, secretaresse, boekhouder of als directeur. Tegelijkertijd zijn ze raadgevers op het gebied van financiering en de concrete invulling van culturele projecten. Of dat alles is? Natuurlijk niet. Zij luisteren, stellen vragen, en krijgen zo inzicht in de behoeften van de partners. Zij ondersteunen hen bij hun contacten met de politiek en helpen bij subsidieaanvragen.

Het Huis voor de Kunsten is ook het platform voor de PR- en communicatieactiviteiten van de culturele verenigingen in Limburg. Daarnaast kan men er terecht voor cursussen en bijscholingen. Bovendien ontplooiën ook de medewerkers zelf de nodige creatieve activiteiten, bijvoorbeeld als regisseur. Kortom: het werk van het Huis voor de Kunsten is even veelzijdig als het culturele leven in Limburg. Het is ingericht en wordt onderhouden door een groot aantal betrokkenen uit de kunst- en cultuurwereld.

Het fundament en de stenen van het Huis

Een blik terug in de tijd: in 1999 besloten de vier grote amateurkunstorganisaties samen verder te gaan. Ze legden vervolgens de basis voor het Huis voor de Kunsten, gedragen door één stichting.

De oprichtende leden zijn: de Limburgse Bond van Muziekgezelschappen (Harmoniën, Fanfares en Brassbands), de Limburgse Bond van Tamboerkorpsen, de Limburgse Federatie van Amateurtoneelspelers en de Stichting Verenigde Nederlandse Korenorganisaties Limburg.

Zoals de stenen van een huis op het fundament eerst een muur en dan een heel huis opleveren, zo is ook het Huis voor de Kunsten gegroeid, zowel binnen als buiten. Gefascineerd door het enthousiasme van de oprichters hebben zich inmiddels 40 organisaties uit heel Limburg bij dit idee aangesloten. Zij vormen de 'virtuele stenen' van het Huis voor de Kunsten en benutten zijn mogelijkheden en synergie-effecten.

Met de activiteiten ondersteunen ze in de eerste plaats de leden van de stichting. Iedereen kan er aankloppen. Ze staan open voor nieuwe inbreng en heten elke tak van cultuur welkom. Beeldend kunstenaars, toneelspelers, musici, dansers, maar ook instellingen als musea en stichtingen die zich bezighouden met (historische) monumenten, vinden altijd een luisterend oor en een helpende hand.

Facts & figures:

1999:	Oprichtingsjaar met 4 organisaties
2008:	44 organisaties maken gebruik van de diensten van het Huis
Weblink:	www.hklimburg.nl

* Geredigeerde tekst van het Huis voor de Kunsten Limburg

3.19 Design

De sector design wordt gerekend tot de creatieve branches en omvat industriële vormgeving en ateliers voor textiel-, sieraden- en vergelijkbaar design. Daarnaast wordt tot deze sector ook een gedeelte van de opbrengsten van de gerelateerde groot- en detailhandel gerekend. Ook de boten- en jachtenbouw wordt tot deze sector gerekend omdat het hier ofwel unieke Maas-producten betreft, of omdat het design als belangrijkste verkoopargument dient.

Het begrip design wordt tegenwoordig in de meest uiteenlopende betekenissen gebruikt: van ontwerpers en industriële massa- en lifestyleproducten tot hoogwaardige unieke producten.

Cijfers en stand van zaken - tabel 10: Design

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	1.500	1.550	1.580
Aantal in de sector werkzame mensen	7.400	7.860	8.035
Omzet (x 1000)	439.210 €	539.210 €	589.110 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	3.010	2.970	3.140
Aantal in de sector werkzame mensen	14.850	15.800	18.100
Omzet (x 1000)	828.040 €	1.112.150 €	1.160.670 €

De sector design is verreweg de belangrijkste sector op het gebied van de cultuur en creatieve industrie. Dat geldt zowel voor de omzetcijfers als voor de werkgelegenheid en het aantal bedrijven. In het hele projectgebied is op al deze drie punten sprake van een voortdurende groei.

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	1.710
Aantal in de sector werkzame mensen	8.335
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	1.955
Aantal in de sector werkzame mensen	10.830
Omzet (x 1000)	725.060 €

De omzet en werkgelegenheid in de creatieve industrie als geheel komt voor een belangrijk deel voor rekening van de sector design. In de onderzochte periode was sprake van een geringe maar gestage groei. Design omvat gedeeltelijk ook de handel in textiel, omdat het design (naast de prijs) hier het meest overtuigende verkoopargument is. Een goed voorbeeld hiervan zijn de bekende merken die overal ter wereld hun eigen winkels hebben (zoals Boss, Prada, Gucci, Dolce & Gabbana).

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

Hoewel in de Duitse deelregio het aantal bedrijven tussen 1999 en 2003 enigszins daalde, zijn het aantal banen en de omzetcijfers in diezelfde periode gestegen. In de onderzochte periode steeg het aantal bedrijven met 4%, het aantal banen met 22% en de omzet met 40%.

De provincie Limburg geeft een vergelijkbaar beeld te zien. Ook hier is design een van de groeisectoren en zijn zowel de omzet, het aantal bedrijven en het aantal banen sterk gestegen. Het aantal bedrijven steeg met 5%, het aantal banen met 9% en de omzet met 34%.

Bij de cijfers valt op dat Limburg (NL) in vergelijking met de andere twee deelregio's in deze sector veruit het beste presteert. Voor het projectgebied als geheel en voor Limburg (NL) in het bijzonder geldt dat de sector design ook voor de toekomst een belangrijke groeifactor blijft. Als men de groeicijfers over deze periode vergelijkt met het uitgangsjaar 1999, dan valt op dat de sector design niet alleen de belangrijkste sector op het gebied van cultuur en creatieve industrie is, maar in absolute cijfers ook de sector met de sterkste groei.

Aanbevelingen

- Bijna aan alle universiteiten en hogescholen in het projectgebied neemt de studierichting design een belangrijke plaats in. Het zou daarom goed zijn als er binnen deze universiteiten en hogescholen een officiële samenwerking tussen de faculteiten en vakgroepen op het gebied van design zou worden opgezet. Dat is de eerste stap. Het uiteindelijke doel zou moeten zijn dat de buurlanden elkaars diploma's erkennen. Bij het onderzoek op het gebied van design gaven vele betrokkenen aan dat zij graag meer grensoverschrijdende samenwerking willen, maar in de praktijk bleek deze samenwerking nergens te bestaan. Het zou in dit verband goed zijn om het universitaire samenwerkingsverband ALMA (o.a. Aken, Luik en Maastricht), dat nu een tamelijk tanend bestaan leidt, nieuw leven in te blazen en lering te trekking uit de positieve én negatieve ervaringen die in dat kader zijn opgedaan.
- Om ervoor te zorgen dat de vele starters in deze sector ook toekomst hebben, zou een speciaal businessprogramma voor deze bedrijven moeten worden ontwikkeld, waarbinnen zij gedurende het eerste jaar op bedrijfseconomisch, marketing- en liquiditeitsgebied worden begeleid. De werkwijze van het Gründerzentrum Kulturwirtschaft in Aken kan daarbij als voorbeeld dienen. Dit starterscentrum heeft sowieso al plannen voor Euregio-nale uitbreiding.
- Net als werd aanbevolen voor muziek als cluster, zou er ook voor design een Euregionaal platform met diverse locaties moeten worden opgericht. Er zijn genoeg voorbeelden van dergelijke locaties op dat gebied, zoals Z33 in Hasselt, Q4 in Venlo, of het NAI in Maastricht voor architectuur en het EUREGIO Platform Design in Luik. Deze zouden met elkaar moeten worden geïntegreerd tot één netwerk, met een evenredige verdeling over het gehele projectgebied.
- Er zou een congres Dutch Design (met als doel om een onderscheidend merk te creëren, zoals Scandinavian Design) in de provincie Limburg moeten worden georganiseerd, waarop het laatste nieuws en ervaringen op design-gebied uitgewisseld kunnen worden - niet alleen tussen organisaties binnen de provincie maar ook met de buurregio's, met als doel het ontwikkelen van een Euregionaal design-cluster. Idealiter wordt dit cluster ook inhoudelijk geïntegreerd in de kandidaatstelling van de MAHHL-steden (Maastricht-Aken-Hasselt-Heerlen-Luik) als culturele hoofdstad van Europa. Voor iedere provincie afzonderlijk is het niet mogelijk om de kritische massa te bereiken om efficiënt genoeg te kunnen handelen. Voor het overige wordt in de hele design-waardeketen uitsluitend in het Nederlands gecommuniceerd; dit zou kunnen worden uitgebreid met Frans en Duits.

SPOT :: Linssen Yachts Maasbracht

In het algemeen worden jachten vervaardigd van kunststof, composietmaterialen of hout. Stalen jachten zijn een typisch Nederlandse traditie. Linssen Yachts is Europees marktleider in stalen jachten tussen 9 en 15 meter.

Al kort na afloop van de Tweede Wereldoorlog werd Linssen Yachts in Maasbracht opgericht. Het bedrijf is tot op de dag van vandaag in familiebezit gebleven. Als een van de eerste in de branche maakte Linssen de stuurstanden compleet van teakhout, met stuurwielen van tropisch hardhout en met een gepatenteerde naafconstructie. Deze producten werden op de Europese scheepswerven al gauw op grote schaal afgenomen.

Tegenwoordig is Linssen een bekende naam in de internationale jachtbouw. Behalve om zijn voortreffelijk afgewerkte jachten en waardevastheid staat Linssen bekend om zijn innovaties. Zo ontwikkelde de werf een innovatieve methode voor de serieproductie, genaamd 'Logicam'. Maar het allerbelangrijkst is dat een Linssen Yacht geen alledaags model is, maar een schip met een geheel eigen, uitgesproken karakter. Op de voorgrond staan niet zozeer snelheid en vermogen, maar meer het buitengewone design, het materiaal staal en de feelgood-uitstraling van een Linssen Yacht, die ook tot uitdrukking komt in het motto: 'Slow down and start living'.

Linssen Yachts B.V. is een opmerkelijk voorbeeld van hoe traditie en innovatie naar een succesvol bedrijfsidee kunnen worden vertaald. Daarmee is de onderneming een integraal bestanddeel van de creatieve industrie in Limburg.

Facts & figures

ca. 130 medewerkers

ca. € 30 mln omzet

11 modellen

ca. 85 verkochte schepen per jaar

Jaar van oprichting: 1949

Productielijn volgepland tot eind 2010

Weblink: www.linssenyachts.com

SPOT: Euregio design platform Luik

Het Euregio design platform Luik streeft ernaar in de Euregio Maas-Rijn een duurzaam en bestendig design-cluster op te bouwen. Begrippen als ecoDesign, ecoconcept, duurzaam design en Cradle2Cradle niet meer weg te denken in de huidige discussie over design-vraagstukken in de Euregio Maas-Rijn. Het gaat hierbij om een duurzaam design dat recht doet aan aspecten als ecologie, toepasbaarheid, prijs-kostenverhouding, productiviteit en verkoopbaarheid. De initiatiefnemers beperken zich niet tot de esthetische uitstraling van de eindproducten, maar kijken naar het totale design-proces: van de vervaardiging van een prototype tot en met het eindproduct.

In het kader van het pilotproject Euregio design platform, een INTERREG-IV project, is contact gezocht met Euregionale designers omdat er onvoldoende informatie beschikbaar is over de Euregionale design-scene en de verrichtingen daarvan rondom de steden Maastricht, Hasselt, Aken en Luik. Tot de doelgroepen behoren kleine en middelgrote bedrijven (MKB) evenals microbedrijven, onderwijsinstellingen, onderzoekscentra en de hele creative community met designers, architecten, kunstenaars en het brede publiek. Het pilotproject Euregio design platform heeft 3 prioriteiten:

1. Het tot stand brengen van grensoverschrijdende contacten tussen de design-actoren en het opbouwen van een interdisciplinair netwerk alsmede het ook op Europees niveau promoten van dit netwerk,
2. Het creëren van draagvlak bij de bedrijven in de waardeketen sustainable design living,
3. Het opbouwen en uitwisselen van vakkennis en expertise tussen onderzoekscentra, scholen, universiteiten en bedrijven etc.

Met een dergelijk expertise-cluster zou de Euregio Maas-Rijn ook op Europees niveau duurzaam vertegenwoordigd kunnen zijn en een bijdrage kunnen leveren aan het scheppen van hoogwaardige arbeidsplaatsen. De grensoverschrijdende meerwaarde van dit project ligt vooral in het uitwisselen van complementaire kennis, waardoor specifiek ontwikkelingspotentieel in de Euregio wordt samengevoegd en voor alle betrokkenen waarneembare voordelen worden genereerd.

Op initiatief van het Euregio design platform is op 14 mei 2008 in Aken een grensoverschrijdende conferentie gehouden, die zich boog over de bovengenoemde voorwaarden en prioriteiten en die een etappe was op weg naar het gezamenlijke Euregio design platform.

Weblink

www.euregiodesignplatform.eu

3.20 Architectuur

De sector architectuur is naast de sector reclame de enige sector binnen de cultuur en de creatieve industrie met een eigen NACE-code, waardoor de statistische gegevens zonder problemen konden worden verwerkt. Onder architectuur vallen bureaus voor (binnenhuis)architectuur, stedenbouwkundige en regionale planologie en tuin- en landschapsinrichting.

Cijfers en stand van zaken - tabel 11: Architectuur

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	1.050	1.235	1.335
Aantal in de sector werkzame mensen	5.600	5.569	5.610
Omzet (x 1000)	190.460 €	219.965 €	235.690 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	4.132	4.090	4.342
Aantal in de sector werkzame mensen	13.350	13.450	13.400
Omzet (x 1000)	517.880 €	542.500 €	518.355 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	1.520
Aantal in de sector werkzame mensen	6.184
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	2.350
Aantal in de sector werkzame mensen	7.875
Omzet (x 1000)	312.455 €

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

In het gehele projectgebied maakt de architectuur een stabiele groei door. Ook terwijl bijvoorbeeld in de Duitse deelregio het aantal banen in deze sector enigszins daalde (□5,5%), bleef de omzet constant en groeide het aantal bedrijven licht (+ 5%). Ook in de provincie Limburg (NL) is sprake van een solide en constante groei. Het aantal bedrijven steeg in de hele periode. Het aantal banen groeide alleen van 2005 tot 2007, maar maakte toen wel een inhaalslag van 10,2%.

In de provincie Limburg (NL) is aan de vele en vaak omvangrijke bouwactiviteiten duidelijk te zien dat de sector architectuur een groeisector is. Het gaat vaak om grote en complexe projecten (Belvédère – Maastricht, stadsvernieuwing Roermond, utiliteitsbouw en bedrijfsgebouwen langs de Maas-as, snelweguitbreiding naar het noorden, de Floriade in de Greenport Venlo), waarbij veel aandacht uitgaat naar het renoveren en leefbaar maken van oude stadswijken. Een vergelijkbare situatie geldt voor Hasselt, waar veel gebouwd wordt in het centrum, maar meer nog voor Luik, waar in het centrum met veel succes musea en openbare gebouwen zijn gerenoveerd, onder andere in de wijk rond het nieuwe TGV-station Guillemins. De verwachting voor de sector architectuur is dan ook dat deze de komende jaren nog wel blijft groeien.

Analoog aan de ontwikkeling in de provincie Limburg (NL) kan er in de Duitse deelregio van worden uitgegaan dat nu het aantal bedrijven in de sector weer stijgt, ook het aantal banen weer zal toenemen.

Aanbevelingen

- Er zou bij marketingactiviteiten op toeristisch gebied meer aandacht moeten worden besteed aan architectuur-ontwikkelingen in de provincie Limburg. Er zijn architectonisch veel interessante openbare gebouwen in Limburg, zoals het Bonnefanten-Museum van Aldo Rossi, het Centre Céramique van Jo Coenen en het stedenbouwkundige project Belvédère. Er bestaat echter geen integraal marketingbeleid voor deze gebouwen. Een mogelijkheid zou zijn om speciale architectuurroutes door bepaalde steden, zoals Maastricht, Venlo of Roermond, te organiseren, waarbij de bezoeker toelichting krijgt op de plaatselijke architectuur. Ook bij andere steden in het projectgebied, zoals Luik, Hasselt en Aken, valt aan iets soortgelijks te denken.
- Het Nederlandse voorbeeld van speciale bouwzones voor jonge architecten zou bij openbare renovatie- en stadsontwikkelingsprojecten, zoals het project Kwaliteitssprong (incl. Belvédère) of MonuLisa (zie verderop), in de provincie meer algemene toepassing moeten vinden. Concreet betekent dit dat al in de planningsfase zou moeten worden vastgelegd dat een deel van alle bouwplannen (zowel nieuwbouw als renovatie) moet worden uitgevoerd door jonge architecten die nog geen gevestigde naam hebben.
- Ook de architectuur beschikt noch in de provincie zelf noch in grensoverschrijdend opzicht over een platform waarop regelmatig informatie kan worden uitgewisseld. En dat terwijl architectuur als sector 10 wat omzet, aantal bedrijven en aantal banen betreft van zeer grote betekenis is voor de creatieve sector. De KvK's zouden opgeroepen moeten worden om een dergelijk platform te creëren, waarbij concurrentieoverwegingen even terzijde worden geschoven. Een dergelijk platform zou eventueel ook kunnen fungeren als Euregionale, innovatieve architectuur-community en bijvoorbeeld gezamenlijke offertes kunnen indienen. Er zijn genoeg best-practices in het projectgebied. Met name de renovatie van historische bouwwerken en de herbestemming van bijvoorbeeld oude fabrieken tot culturele ontmoetingsplaatsen (zoals de Timmerfabriek op het Belvédère-terrein in Maastricht) verdienen de aandacht.

CASESTUDY: MonuLisa - MONUmentenLimburgSAfe

Het provinciebestuur van Limburg heeft in december 2006 besloten tot en de eerste aanzet gegeven tot een belangrijk stedenbouwkundig restauratieproject: MonuLisa – de afkorting staat voor MONUmentenLimburgSAfe. De bedoeling is oude, deels aan het verval ten prooi gevallen bouwwerken of gebouwen die niet meer voor hun oorspronkelijke bestemming worden gebruikt, te behouden en een nieuwe bestemming te geven.

Dit nieuwe, doelgerichte beleid gaat van start in 2008 en wordt gerealiseerd met € 2,5 mln aan provinciale middelen. Daarnaast is het de bedoeling om complementaire gelden uit het desbetreffende Nederlandse landelijke fonds te acquireren, zodat in de aanvangsfase enkele Limburgse monumenten met een gemengde subsidie kunnen worden behouden of hersteld. Het uitgangspunt is dat een goed onderhouden monument met een permanente bestemming zijn omgeving een nieuwe dimensie en uitstraling verschaft. Daarom vindt het behoud van monumenten merendeels plaats in het kader van een daarmee samenhangende nieuwe regionale en lokale gebiedsontwikkeling.

De tabel laat duidelijk zien dat er voor MonuLisa nog geen ex-post-evaluatiegegevens beschikbaar kunnen zijn omdat het hele project nog in de aanloopfase verkeert. Het wordt hier beschreven omdat investeringen in dit soort activiteiten en in infrastructuur ook kunnen afstralen op de sector cultuur en creatieve industrie, als dit in de planningsfase beoogd is. Bovendien is het de bedoeling monumenten in de hele provincie Limburg bij het project te betrekken. Bezoekersaantallen en werkgelegenheidseffecten kunnen in 2008 nog niet worden ingeschat; wel staat al vast dat goed behouden gebouwen met een nieuwe bestemming de hele ruimtelijke omgeving opwaarderen en bezoekers aantrekken.

Facts & figures:

Doel:	Behoud van bouwwerken door de bestemming te veranderen – deels met het oog op cultuur en de creatieve industrie
Looptijd:	vanaf 2008 gedurende meerdere jaren
Opdrachtgever:	provinciebestuur Limburg

Tabel 12: Projecten van het MonuLisa-programma (overzicht)

Nr.	Projectnaam	Looptijd	Kenmerken	Uitgaven in €
1	ECI Roermond	2007-2011	Restauratie van de gebouwen met nieuwe bestemming voor cultuur, muziek, exposities, scholingen en café. Gebiedsontwikkeling met woningen, school, groenvoorzieningen	Restauratie: 4,1 mln, nieuwe bestemming 9 mln Het nabijgelegen Designer Outlet Center trekt 2,8 mln bezoekers per jaar
2	Nedinsco Venlo	200X-200Y	Restauratie van de gebouwen en nieuwe bestemming voor museum, woningen en ruimten voor creatieve activiteiten	Woningen: 9 mln, Museum: 10mln, creatieve ruimten: 6 mln
3	Ringoven Panningen	2008-2009	Restauratie met nieuwe bestemming voor school, woningen en openbare ruimte	Restauratie: 1,1 mln, woningen: 11 mln, school: 2 mln, openbare ruimte 2 mln.
4	Ursulinenkloster Sittard	2008-2009	Restauratie met nieuwe bestemming voor hotels, woningen, winkels, café, kantoren, restaurants, parkeerplaatsen	Totale kosten: 26 mln
5	Lambertuskerk Maastricht	2008-2009	Restauratie met nieuwe bestemming voor kantoren en culturele ruimte voor muziek, exposities, publieke evenementen	Totale kosten: 12 mln
6	Erenstein Kerkrade	200X-200Y	Momenteel in de projecteringsfase	Kosten nog niet bekend

3.21 Reclame

De sector reclame (naast architectuur de enige sector met een eigen NACE-code) omvat het ontwerpen en verspreiden van reclame en marketingactiviteiten, alsmede het produceren van bedrijfsfilms en reclamespots.

Cijfers en stand van zaken - tabel 13: Reclame

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	550	735	805
Aantal in de sector werkzame mensen	1.600	1.908	1.979
Omzet (x 1000)	91.430 €	126.150 €	139.765 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	1.286	1.238	1.285
Aantal in de sector werkzame mensen	2.550	2.700	2.550
Omzet (x 1000)	205.280 €	182.980 €	173.245 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	910
Aantal in de sector werkzame mensen	2.203
Omzet (x 1000)	-

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	865
Aantal in de sector werkzame mensen	1.875
Omzet (x 1000)	129.700 €

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

In de hiervoor beschreven sectoren waren de economische trends op

het gebied van cultuur en creatieve industrie in de verschillende landen nagenoeg vergelijkbaar. Dat geldt absoluut niet voor de reclame.

De Duitse deelregio geeft in de sector reclame een daling van het aantal banen (-5%) en de omzet (-16%) te zien, terwijl het aantal bedrijven constant is gebleven. De sector reclame is dus een van de weinige sectoren in de Duitse deelregio die te maken heeft met een economische teruggang.

In de provincie Limburg (NL) is het beeld compleet anders. Hier is reclame een van de groeisectoren, met de beste groeicijfers. In deze provincie steeg het aantal bedrijven in de onderzochte periode met 46% (van 550 in 1999 tot 805 in 2005), het aantal banen met 24% (van 1.600 in 1999 tot 1.979 in 2005) en de omzet met 53% (van 91 miljoen euro in 1999 tot bijna 140 miljoen euro in 2005).

Het is niet duidelijk waar die grote verschillen vandaan komen. Met name niet omdat deze ontwikkeling niet voor de hele deelstaat NRW geldt (waar de cijfers constant blijven), maar juist alleen voor het Duitse deel van het projectgebied.

Aanbevelingen

- Voor deze brede branche is de belangrijkste aanbeveling: constante kwaliteit. Om ervoor te zorgen dat de te vergeven reclame-opdrachten binnen het projectgebied worden binnengehaald en daar worden uitgevoerd, moet het kwaliteitsniveau, zowel op innovatief gebied als qua klantgerichtheid, zoveel mogelijk worden gewaarborgd, onder andere door middel van de opleidingen. Wat dat betreft staan de sectoren design, architectuur en reclame voor dezelfde uitdagingen. Deze kunnen alleen het hoofd worden geboden wanneer het opleidingsniveau op hogescholen, universiteiten en binnen bedrijven hoog is. Grensoverschrijdende samenwerking binnen deze sector heeft, gezien de te verwachten synergie-effecten, zeker zin.
- In samenwerking met design (sector 9) zou een regionaal platform in de vorm van een jaarlijks terugkerende beurs moeten worden gehouden op een markante locatie in de provinciehoofdstad (bijv. de Timmerfabriek in Maastricht of Q4 in Venlo). Hier zouden diverse reclamemakers de kans kunnen krijgen om hun werk te presenteren in een openbaar gebouw: jonge zelfstandig werkende designers, studenten van opleidingsinstututen, reclamebureaus, mensen zonder officiële opleiding uit het alternatieve circuit die echter al wel successen hebben geboekt op de markt, en andere actoren. Doel van een dergelijk congres zou zijn het bevorderen en ondersteunen van het label Limburgs design en reclame. Het congres zou een grensoverschrijdend karakter moeten hebben en ook onderscheidend moeten zijn ten opzichte van een nabijgelegen stad die zeer gerenommeerd is op dit gebied, namelijk Eindhoven.

CASESTUDY: Floriade 2012 in Venlo en economische effecten

Voorbeeld van een succesvolle cross-over tussen land- en tuinbouw en creativiteit in Greenport Venlo (GPV)

In 2012 wordt in Venlo de Floriade gehouden, het grootste infrastructurele en tuinbouw- en toerisme-evenement van het jaar. De Floriade vindt sinds 1960 om de tien jaar plaats, voor het laatst met veel succes in 2002 in Haarlemmermeer. Het is Venlo in een sterk veld van concurrenten gelukt om de grootste tuinbouwtenoonstelling ter wereld naar Noord-Limburg te halen.

Voor de Floriade wordt een terrein van 66 hectare op architectonisch geraffineerde wijze getransformeerd in een tuinlandschap met 40 hectare expositieterrein. Er worden ruim twee miljoen bezoekers uit binnen- en buitenland verwacht, met name uit de aangrenzende regio's in Duitsland. De expositie zal ruim een half jaar duren, van april tot oktober, en zal allerlei soorten particuliere en publieke investeringen met zich meebrengen. In het voorjaar van 2008 is sprake van € 250 – 300 mln aan economische effecten en impulsen (directe en indirecte investeringen en kapitaalstromen) voor de regio Limburg-Noord/Venlo. Deze bedragen komen mede tot stand door de snelle realisering van het project Greenport Venlo (GPV), waarvan de Floriade slechts een onderdeel is.

Vanzelfsprekend gaat het bij deze ex-ante-overwegingen slechts om schattingen. De Rabobank⁵ heeft hieraan een verhelderende bijdrage geleverd. De geciteerde cijfers en aannames zijn deels ontleend aan het desbetreffende onderzoeksrapport.

Facts & figures

Greenport Venlo omvat als een van de vijf erkende Nederlandse greenports het door de agrarische industrie (inclusief kassen- en tuinbouw) gekenmerkte gebied tussen Nijmegen en Sittard en delen van Oost-Brabant. De naam Greenport staat voor een netwerk van bedrijven, instituten en instellingen die met deze sector te maken hebben; daaronder vallen ook productie, marketing, transport en logistiek, onderzoek en andere vormen van dienstverlening in de waardeketen. GPV is de afgelopen tien jaar met ca. 1.700 ha gegroeid, terwijl andere gebieden zijn gestagneerd of qua productievolume zijn afgenomen.

⁵ Op weg naar de Floriade 2012, Rabobank Nederland, Food & Agri, Maart 2008

Tabel 14: Greenports in Nederland

Greenport Venlo	Nederland Totaal	Greenport Venlo Percentage
3.400 bedrijven	22.000	15%
met 24.000 banen	140.000	17%
met 18.000 ha oppervlak	101.000	18%
€ 600 mln omzet	3.800 mln.	16%

De totale omzet in GPV inclusief downstream-dienstverleners bedraagt ca. € 1 mrd. Dat komt overeen met een kwart van de totale Nederlandse productie in deze sector, ook al is de positie bij planten en bloemen minder prominent. GPV is zodoende een ideale en complementaire vestigingslocatie voor de Floriade 2012 met concrete synergie-effecten.

Doelstellingen & instrumenten

Het evenement wordt georganiseerd door de Regio Venlo met de gemeenten Gennep, Helden, Horst aan de Maas, Venlo en Venray in samenwerking met de Nederlandse Tuinbouwraad. De uitvoering van 2012 is daarmee de eerste Floriade die buiten de Randstad wordt gehouden.

Onder het centrale motto 'Be part of the theatre in nature; get closer to the quality of life' worden, verdeeld over elf paviljoens (zie plattegrond), vijf deelthema's behandeld met bijbehorende expositie terreinen en exposanten:

CASESTUDY: Floriade 2012 in Venlo en economische effecten

Voorbeeld van een succesvolle cross-over tussen land-
en tuinbouw en creativiteit in Greenport Venlo (GPV)

1. Relax & Heal: het belang van de tuin- en landschapsbouw voor een gezond leven
2. Green Engine: tuin- en landschapsbouw als economische motor en leverancier van groene energie
3. Education & Innovation: de wisselwerking tussen de tuin- en landschapsbouw enerzijds en onderwijs en innovatie anderzijds
4. Environment: het belang van een groene (werk-)omgeving en tuinen voor ons welzijn en onze creativiteit
5. World Show Stage: de tuin- en landschapsbouw als inspiratiebron voor cultuur en entertainment

Deze doelstellingen bevatten al een aantal sleutelbegrippen uit het hoofdthema cultuur en creativiteit met betrekking tot innovatie, werkgelegenheid en natuur. Daarmee versterkt de Floriade de regionale en grensoverschrijdende economie. Tijdens de maanden april tot en met oktober 2012 kunnen gemeenten, maar ook organisaties uit de culturele sector zich presenteren. Na afloop van de Floriade wordt het terrein getransformeerd tot het Businesspark 'Greenpark Venlo'. De werkzaamheden voor dit alles zijn in 2007 gestart; het zogenaamde basispark moet in 2010 gereed zijn.

Verwachte economische effecten

Naast de bovengenoemde paviljoens zullen er 90 Nederlandse en 25 internationale inzendingen zijn. Het projectmanagementbureau ARCADIS raamt alleen al de kosten voor planning, engineering en landschapsinrichting op ca. € 40 mln.

Aan de aanleg van de paviljoens en andere bouwtechnische verfraaiingen zal naar verwachting nogmaals € 40 mln worden besteed. Deze bedragen vereisen een totale investering van ca. € 155 mln in het kader van een meerjarig investeringsprogramma tot 2012. Voor vergelijkbare maatregelen voor de Floriade 2002 in Haarlemmermeer kwam men uit op € 110 mln.

Er wordt € 15 mln uit sponsoring en partnership verwacht, een bedrag dat echter weer volledig zal worden besteed aan promotionele en organisatorische doeleinden. Van de kaartverkoop aan bezoekers wordt een opbrengst van € 28 mln verwacht. Al met al worden er in 2012 tussen 2 en 2,4 mln bezoekers verwacht, van wie de helft uit de nabijgelegen Duitse regio's zoals met name het Ruhrgebied. Dit zijn optimistische cijfers, die wel gehaald moeten worden als 'Venlo' zich wil meten met de 2,3 mln bezoekers van de Floriade in 2001 in Haarlemmermeer, de meetlat voor het hele evenement.

Onderstaande tabel laat een realistische schatting zien voor de regionale detailhandel en het regionale toerisme (horeca) tijdens de Floriade. De Rabobank schat, uitgaande van 2 – 2,4 mln bezoekers die tussen € 15 en 150 (privé- of zakelijk bezoek) per bezoek besteden:

- de directe uitgaven van bezoekers in de regionale detailhandel: € 16 – 23 mln
- de directe uitgaven in de regionale horeca: € 62–75 mln

Tabel 15: Samenvatting berekening effecten geldbesteding

Bezoekersaantal		2 mln	2,4 Mln
Horeca	Direct	62 mln €	75 mln €
	Indirect	23 mln €	28 mln €
	Totaal	84 mln €	102 mln €
Detailhandel	Direct	16 mln €	23 mln €
	Indirect	4 mln €	6 mln €
	Totaal	20 mln €	29 mln €
Totaal	Direct	78 mln €	96 mln €
	Indirect	27 mln €	34 mln €
	Totaal	105 mln €	130 mln €

CASESTUDY: Floriade 2012 in Venlo en economische effecten

Voorbeeld van een succesvolle cross-over tussen land-
en tuinbouw en creativiteit in Greenport Venlo (GPV)

Bij de indirecte effecten gaat het om spin-off effecten in de vorm van inkopen door de detailhandel/horeca. Met verschillende multiplicatoren, omdat ook inkopen buiten de regio worden gedaan, komen de schattingen voor de detailhandel uit op € 4 – 6 mln en voor de horeca-sector op € 23 – 28 mln; de totale indirecte uitgaven bedragen dus tussen € 27 en 34 mln. Bij de bovengenoemde veronderstellingen bereiken de geschatte uitgaven tussen € 105 en 130 mln, waarbij er nadrukkelijk op wordt gewezen dat de jaren na de Floriade niet bij de schatting zijn inbegrepen.

Kritische stemmen over het grote investeringsvolume in de Floriade en GPV vrezen dat andere regio's in de provincie het gedurende meerdere jaren met minder publieke en private gelden moeten doen. Hierbij kan noch de ene noch de andere opvatting objectief juist worden genoemd, maar we willen de verschillende opvattingen in elk geval signaleren. Voor de provincie als geheel, maar met name voor het noordelijk deel - inclusief de grensoverschrijdende gebieden richting NRW met 18 mln inwoners - kan echter van merkbare welvaartseffecten worden uitgegaan. Daarnaast kan tot en met 2012 worden uitgegaan van ca. 1200 extra arbeidsplaatsen, waarbij de werknemers van wie de arbeidsplaats door de totale investeringen wordt gewaarborgd, niet zijn inbegrepen.

Het project Floriade heeft niet alleen een katalysatorfunctie voor de snellere ontwikkeling van Greenport Venlo, maar ook voor de ontwikkeling van een strategisch tuinbouw-cluster als complementair samenwerkingsverband van regionale bedrijven met een soortgelijke productie – voor de komende 20 à 25 jaar. Zo schat de Rabobank de welvaartseffecten door de Floriade 2012 al met al op ca. € 160 mln in de daaropvolgende periode van tien jaar.

Tabel 16 toont de berekening van de welvaartseffecten van de Floriade; daarbij wordt verondersteld dat de GPV-ontwikkeling wordt versneld en de oorspronkelijke ontwikkelingstijd van ca. 25 jaar door de Floriade ongeveer met de helft wordt teruggebracht.

Tabel 16: Samenvatting berekening welvaartseffecten van de Floriade 2012

Functie	Waarde
1. Reclame voor de Nederlandse tuinbouw	Kosten - baten neutraal
2. Reclame voor de regio Noord-Limburg	Kosten - baten neutraal
3. Katalysator voor Greenport Venlo:	
Extra opbrengst; of	150 mln €
overschot economische activiteiten	100 mln € + p.m.
4. Duurzame ruimtelijke kwaliteit en vermindering van vervoersbehoefte	10 mln €
Totaal	160 mln €

Samenvattend blijkt dus

- hoe investeringen in infrastructuurprojecten ook afstralen op de sectoren van de creatieve industrie en omgekeerd; daarmee is het plan Floriade 2012 geavanceerd tot vuurtorenproject en krijgt het natuurlijk ook vanuit alle kanten veel aandacht
- dat het juist is dat de overheid samen met private investeerders gedurende een periode van meerdere jaren grootschalige uitgaven doet die voor iedereen terugvloeien in de vorm van meer welvaart door werkgelegenheidseffecten, investeringen en verbetering van de levenskwaliteit
- dat het provinciebestuur (samen met de Floriade-organisatie) overheidssubsidies evenredig moet toekennen aan Noord- en Zuid-Limburg, met het oog op een evenwichtige ontwikkeling van de creatieve sector – met name van de wereldwijd groeiende sector cultuurtoerisme - in de provincie Limburg
- dat het bij de aangehaalde schattingen relatief onbelangrijk is hoe nauwkeurig de cijfers zijn; het gaat erom de orde van grootte te beschrijven en positief te becommentariëren
- hoe alle betrokken Limburgse bedrijven en instellingen samen een groot project met grensoverschrijdende effecten op touw zetten: een aanpak zoals die ook terecht wordt gehanteerd bij de gezamenlijke kandidaatstelling voor de culturele hoofdstad van Europa 2018 door Limburg en de grensregio's.

3.22 Cultuurtoerisme

Niet alle toeristische activiteiten vallen onder onze definitie, maar alleen de creatief-inhoudelijke activiteiten, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van nieuwe toeristische concepten voor festivals of culturreizen, of in het concrete geval van mensen die als reisgids inhoudelijk werk verrichten. Bij de berekening wordt ervan uitgegaan dat 15% van alle werknemers in de toeristische sector actief is op het gebied van cultuurgerelateerde terreinen.

Deze wijze van berekening komt exact overeen met de benadering die de EU op het gebied van cultuur en creatieve industrie hanteert, bijvoorbeeld in het meest recente onderzoek op dit gebied: The economy of Culture in Europe.

Cijfers en stand van zaken - tabel 17: Cultuurtoerisme

Provincie Limburg (NL)			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	150	145	140
Aantal in de sector werkzame mensen	1.650	1.620	1.615
Omzet (x 1000)	58.225 €	66.075 €	70.400 €

Deelregio Duitsland			
Jaar	1999	2003	2005
Aantal bedrijven	235	215	200
Aantal in de sector werkzame mensen	1.890	1.490	1.375
Omzet (x 1000)	68.150 €	62.350 €	57.930 €

Schatting:

Provincie Limburg (NL)	
Jaar	2007
Aantal bedrijven	145
Aantal in de sector werkzame mensen	1.725
Omzet (x 1000)	-

Eigenlijk zou overeenkomstig de in het rapport gehanteerde EU-definitie ook NACE 6330 (omvat reisbureaus en reisorganisaties) in de berekening meegenomen moeten worden. Dit was echter onmogelijk vanwege de tegenstrijdige cijfers die wij voor deze NACE-code hebben gekregen.

Deelregio België	
Jaar	2005
Aantal bedrijven	190
Aantal in de sector werkzame mensen	1.240
Omzet (x 1000)	54.175 €

Bij wijze van uitzondering zullen we het probleem verhelderen met wat concrete cijfers: volgens de cijfers zou Duitsland, met een inwonersaantal van 82 miljoen, voor de NACE-code 6330 een omzet ter hoogte van 19 miljard euro genereren, terwijl deze omzet voor België (met een krappe 10 miljoen inwoners) 5,6 miljard euro zou bedragen. Dit is verhoudingsgewijs gezien natuurlijk onmogelijk.

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

Deze tegenstrijdigheid kon binnen het korte tijdsbestek waarin het rapport moest worden opgesteld, niet worden opgelost. Omdat NACE 6330 dus niet werd meegerekend, vallen de cijfers die in de tabellen worden vermeld voor toeristische activiteiten aanzienlijk lager uit.

Toerisme (zeker grensoverschrijdend toerisme) is er altijd wel. Naast de gezondheidszorg is toerisme een belangrijke factor voor iedere regionale economie. Europa heeft de meeste toeristische bestemmingen en trekt wereldwijd gezien de meeste bezoekers. Deze toeristische aantrekkelijkheid geldt zeker ook voor de provinciehoofdsteden in het projectgebied.

In de Duitse deelregio geeft het cultuurtoerisme echter een negatieve ontwikkeling te zien. De daling van het aantal bedrijven en de omzet (allebei met -15%) viel nog mee ten opzichte van de daling van het aantal banen (-27%).

In de provincie Limburg (NL) gaf de sector cultuurtoerisme zowel wat betreft het aantal bedrijven als het aantal banen een constante ontwikkeling te zien: de veranderingen zijn slechts marginaal. De omzetcijfers stegen echter desondanks met 21%: van 58 miljoen euro in 1999 tot 70 miljoen euro in 2005.

Aanbevelingen

- De marketing op het gebied van toerisme is in alle deelregio's uitstekend. Alle vormen van toerisme worden, gedeeltelijk door middel van meertalige brochures, websites, rondleidingen en andere activiteiten onder leiding van een gids (tot aan wandelingen aan toe), op een voortreffelijke manier toegankelijk gemaakt voor alle geïnteresseerden uit binnen- en buitenland. Af en toe oppert iemand weer het idee van een grensoverschrijdende toeristische centrale, maar dit blijkt vanwege het subsidiariteitsbeginsel (dat wil zeggen maatregelen daar nemen waar zij in eerste instantie uitgevoerd moeten worden, namelijk lokaal en regionaal) niet mogelijk te zijn. Desondanks zou in de aanloop naar een gemeenschappelijke kandidaatstelling als culturele hoofdstad van Europa een dergelijke centrale in theorie wel al moeten worden gepland, en zouden in dat kader de eerste gesprekken tussen de MAHHL-steden moeten worden voorbereid.
- Het eerder genoemde museumcluster en muziekcluster zouden moeten worden aangevuld met een modern wellness-gezondheids-toerisme-cluster. Op deze plek stippen wij dit idee alleen even aan. Het zou in een later stadium grensoverschrijdend moeten worden besproken en gecoördineerd. Het is niet voor niets dat het wereldberoemde begrip 'Spa' zijn oorsprong heeft in het projectgebied.
- De Belgische plaats Spa, waar het gelijknamige bronwater vandaan komt, is een van de oudste kuuroorden van Europa. Het plaatsje is wereldberoemd geworden doordat zijn naam werd verbonden met allerlei vormen van wellnesscentra en sauna's. Door een krachtig marketinginitiatief (eventueel met grensoverschrijdende aanvulling en inhoud) zou deze naam weer nieuw leven ingeblazen kunnen worden.
- Andere steden in het projectgebied, zoals Chaudfontaine, Huy, Maastricht en omgeving (bijvoorbeeld met de ChateauHotels van Camille Oostwegel), Valkenburg met Thermae 2000, en natuurlijk Aken, met Bad Aachen als toegevoegde waarde, realiseren nu al aanzienlijke omzetcijfers op het gebied van kuuroorden en wellness met bezoekers uit binnen- en buitenland en hebben daarmee in cultuurtoeristisch opzicht een positieve invloed op de economische welstand en het imago van het projectgebied. Daarbij valt op dat deze vorm van toerisme niet alleen senioren, maar ook steeds meer jongere mensen en jonge stellen aantrekt, waardoor deze sector een brede bijdrage levert aan de creatieve industrie.

3.3 Samenvatting

3.3.1 De Duitse deelregio

In de Duitse deelregio kan op het gebied van cultuur en de creatieve industrie over het geheel een constante toename van het aantal bedrijven worden vastgesteld. Terwijl deze sector in 1999 nog maar 12.248 bedrijven telde, waren dit er in 2003 al 13.118 en in 2005 13.677. Deze sector was in 2005 verantwoordelijk voor 13,9 % van alle bedrijven in de Duitse deelregio, een stijging van 0,9% ten opzichte van 1999. Hierbij valt op dat er een groot verschil is tussen het aandeel dat CCI-bedrijven hebben in de totale economie van de deelregio (13,9%) en het aandeel dat de sector heeft in de totale werkgelegenheid (5,2%). Dit is karakteristiek voor cultuur en de creatieve industrie: vaak gaat het om vrij kleine bedrijven, hetgeen op basis van de beschikbare gegevens duidelijk kan worden aangetoond.

Ook het aantal banen is toegenomen. Hoewel het aandeel in de totale werkgelegenheid in de deelregio is gedaald van 5,8% in 1999 tot 5,2% in 2005, is het absolute aantal mensen dat op dit gebied werkzaam is, gestegen. Bovendien staat elke arbeidsplaats in de cultuur en creatieve industrie voor nog eens ongeveer twee kleine deeltijdbanen („geringfügig Beschäftigte“), die niet in de officiële statistieken zijn opgenomen. Daardoor zijn in de Duitse deelregio maximaal 129.000 mensen in de CCI werkzaam.

Tabel 18: Totaal aantal in de Duitse deelregio werkzame mensen

	1999	2003	2005
Aantal in de sector werkzame mensen	52.950	55.065	57.015
Extra aantal kleine deeltijdbanen	+ 67.500	+ 69.000	+ 72.500
Totaal	120.450	124.065	129.515

Bron: eigen berekeningen

Qua omzet is sprake van een constante stijging. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een hogere productiviteit van de werknemers in de cultuur en creatieve industrie, maar anderzijds ook zeker door de ontwikkeling van het BNP⁶ per capita in de verschillende landen. Wanneer je alle economische activiteiten optelt, is het gemiddelde BNP per capita van een werkende in Duitsland gestegen van circa € 55.000,- in 1999 tot circa € 61.000,- in 2005. Evenwel is het aandeel van de cultuur en de creatieve industrie in de totale omzet van alle economische activiteiten samen in de Duitse deelregio onafhankelijk van niet-inflatiegecorrigeerde groeicijfers.

Hier werd in de periode tussen 1999 en 2005 een stijging van 5,8% naar 6,7% gerealiseerd, wat laat zien dat cultuur en de creatieve industrie in vergelijking met andere economische sectoren een sterkere groei doormaken.

Samenvattend kan worden gesteld dat in de Duitse deelregio zowel ten aanzien van het aantal bedrijven als van het aantal in de sector werkzame mensen en de omzet sprake was van een sterkere groei dan in andere economische sectoren. Dat blijkt uit het feit dat cultuur en de creatieve industrie een groter aandeel hebben in de totale economie. Daarbij is opvallend dat de groei ook optrad in economisch moeilijkere periodes; in de Duitse deelregio is cultuur en de creatieve industrie een conjunctuuronafhankelijke groeisector.

⁶ BNP volgens Eurostat, afgerond

Tabel 19: Sectorgegevens van de Duitse deelregio

Sector	1999			2003			2005		
	Aantal bedrijven	Omzet (x 1000)	Aantal in de sector werksamen	Aantal bedrijven	Omzet (x 1000)	Aantal in de sector werksamen	Aantal bedrijven	Omzet (x 1000)	Aantal in de sector werksamen
Beeldende kunsten	610	345.720 €	6.500	570	397.670 €	5.150	550	464.490 €	5.090
Podiumkunsten	715	51.050 €	1.850	770	52.100 €	1.725	875	43.230 €	1.770
Cultureel erfgoed	-	-	-	935	125.030 €	2.200	925	118.630 €	1.915
Film en video	110	25.800 €	430	140	32.480 €	550	145	34.000 €	570
Radio en televisie	190	59.020 €	980	180	72.300 €	1.100	180	74.000 €	950
Software en games	420	147.730 €	2.650	510	201.770 €	3.550	595	287.870 €	4.250
Muziek	680	353.330 €	2.050	620	269.330 €	2.150	615	395.845 €	2.250
Boeken en pers	860	430.670 €	5.850	880	450.220 €	5.200	825	451.400 €	4.795
Design	3.010	828.040 €	14.850	2.970	1.112.150 €	15.800	3.140	1.160.670 €	18.100
Architectuur	4.132	517.880 €	13.350	4.090	542.500 €	13.450	4.342	518.355 €	13.400
Reclame	1.286	205.280 €	2.550	1.238	182.980 €	2.700	1.285	173.245 €	2.550
Cultuurtoerisme	235	68.150 €	1.890	215	62.350 €	1.490	200	57.930 €	1.375
Totaal	12.248	3.032.670 €	52.950	13.118	3.500.880 €	55.065	13.677	3.779.665 €	57.015
Percentage van de totale economie	13,0%	5,8%	4,9%	13,8%	6,2%	5,1%	13,9%	6,7%	5,2%

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

3.3.2 De Nederlandse deelregio

In de onderzochte periode steeg het aandeel van bedrijven uit de cultuur en creatieve industrie in de totale economie van 11,2% (1999) naar 12,3% (2005). Het feit dat het percentage bedrijven ten opzichte van de totale economie in de provincie Limburg (NL) steeg, terwijl het aandeel in de totale werkgelegenheid van de provincie praktisch gelijk bleef, wijst erop dat het aantal bedrijven wel is toegenomen, maar dat het vooral om kleinere bedrijven gaat. Deze toename van het aantal bedrijven is toch positief, omdat ook kleinere bedrijfjes, wanneer zij eenmaal hun naam hebben gevestigd, er uiteindelijk toe bijdragen dat de werkgelegenheid groeit.

Tabel 20: Totaal aantal in de Nederlandse deelregio werkzame mensen

	1999	2003	2005
Aantal in de sector werkzame mensen	27.295	28.272	29.454
Extra aantal kleine deeltijdbanen	+ 31.800	+ 32.900	+ 36.300
Totaal	59.095	61.172	65.754

Bron: eigen berekeningen

In de provincie Limburg (NL) gaven in de onderzochte periode in totaal 8 van de 12 sectoren een groei te zien. Daarmee bleef het aandeel van de cultuur en creatieve industrie in de totale werkgelegenheid binnen de provincie gelijk. Hieruit blijkt dat hoewel in de periode van 1999 tot 2003 het aandeel in de totale werkgelegenheid afnam (van 5,1% naar 4,9%), de sector cultuur en creatieve industrie van 2003 tot 2005 sneller groeide dan de rest van de economie en dit aandeel ook nog minimaal tot 5,2% kon uitbreiden. Als dan ook nog de mensen van kleine deeltijdbanen (die niet in de cijfers zijn meegenomen) worden meegeteld, waren er in de cultuur en creatieve industrie in Limburg (NL) in 2005 bijna 66.000 mensen werkzaam.

De omzet binnen de sector gaf een soortgelijke ontwikkeling te zien. In de periode 1999 tot 2003 was er sprake van een daling van 5,4% naar 5,2% ten opzichte van de totaal gegenereerde omzet in de provincie, waarna deze in de periode tussen 2003 en 2005 weer steeg naar 5,4%.

Net als voor de Duitse deelregio kunnen de zinnigste uitspraken over de groei van de cultuur en creatieve industrie worden gedaan als je deze groei vergelijkt met de rest van de economie. Deze verhouding is in de provincie Limburg (NL) slechts marginaal veranderd. Toch kan uit de ontwikkeling worden geconcludeerd dat de cultuur en creatieve industrie in Nederland niet altijd gelijke tred wist te houden met de rest van de economie in jaren van sterke economische groei (zoals in 1999 met 4,7% en in 2000 met 3,9%). Daarentegen groeide deze sector wel door in perioden dat het economisch minder goed ging, zoals tussen 2001 en 2004. Het aandeel van de cultuur en creatieve industrie in de totale economie bevond zich in 2005 weer op het niveau van dat in 1999. Hieruit blijkt dat de cultuur en creatieve industrie ook in de provincie Limburg (NL) een conjunctuuronafhankelijke sector met een constante groei is.

Opvallend in de Nederlandse deelregio is de sterke groei van de sector software en games. Deze sector groeit duidelijk het snelst van alle sectoren, zowel wat betreft het aantal bedrijven, de omzet als het aantal banen.

Concluderend kan worden vastgesteld dat ook na een wat mindere periode tussen 1999 en 2003 de cultuur en creatieve industrie in de provincie Limburg nu sneller groeit dan de rest van de economie, een ontwikkeling die geldt voor heel Europa. Gezien de groei binnen de cultuur en creatieve industrie valt een omvangrijk grensoverschrijdend project als de kandidaatstelling van de MAHHL-steden als culturele hoofdstad van Europa in vruchtbare aarde. Deze kandidatuur zou kunnen zorgen voor nog betere groei cijfers.

Tabel 21: Sectorgegevens van de Nederlandse deelregio

Sector	1999			2003			2005		
	Aantal bedrijven	Omzet (x 1000)	Aantal in de sector werksamen	Aantal bedrijven	Omzet (x 1000)	Aantal in de sector werksamen	Aantal bedrijven	Omzet (x 1000)	Aantal in de sector werksamen
Beeldende kunsten	245	237.600 €	3.650	250	250.500 €	3.435	265	268.630 €	3.340
Podiumkunsten	390	28.800 €	1.050	560	38.705 €	1.315	630	42.465 €	1.350
Cultureel erfgoed	550	64.000 €	1.300	575	77.265 €	1.395	575	83.760 €	1.415
Film en video	55	10.900 €	215	70	15.320 €	265	75	15.990 €	260
Radio en televisie	28	15.500 €	280	35	14.410 €	225	30	16.085 €	235
Software en games	145	40.730 €	850	250	59.545 €	1.075	540	121.650 €	2.055
Muziek	220	79.220 €	750	230	91.565 €	750	235	97.900 €	775
Boeken en pers	430	215.360 €	2.950	420	240.905 €	2.855	415	251.155 €	2.785
Design	1.500	439.210 €	7.400	1.550	539.210 €	7.860	1.580	589.110 €	8.035
Architectuur	1.050	190.460 €	5.600	1.235	219.965 €	5.569	1.335	235.690 €	5.610
Reclame	550	91.430 €	1.600	735	126.150 €	1.908	805	139.765 €	1.979
Cultuurtoerisme	150	58.225 €	1.650	145	66.075 €	1.620	140	70.400 €	1.615
Totaal	5.313	1.471.815 €	27.295	6.055	1.747.615 €	28.272	6.625	1.932.600 €	29.454
Percentage van de totale economie	11,2%	5,4%	5,1%	11,7%	5,2%	4,9%	12,3%	5,4%	5,2%

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

3.3.3 De Belgische deelregio

Tabel 22. Sectorgegevens van de Belgische deelregio

Schatting

Sector	2005		
	Aantal bedrijven	Omzet (x 1000)	Aantal in de sector werkzame mensen
Beeldende kunsten	335	303.785 €	3.495
Podiumkunsten	620	35.505 €	1.290
Cultureel erfgoed	620	83.865 €	1.380
Film en video	35	20.715 €	345
Radio en televisie	85	37.330 €	485
Software en games	470	169.695 €	2.615
Muziek	350	204.570 €	1.255
Boeken en pers	515	291.120 €	3.140
Design	1.955	725.060 €	10.830
Architectuur	2.350	312.455 €	7.875
Reclame	865	129.700 €	1.875
Cultuurtoerisme	190	53.175 €	1.240
Totaal	8.390	2.366.975 €	35.825

2005	
Aantal in de sector werkzame mensen	35.825
Extra aantal kleine deeltijdbanen	+41.700
Totaal	77.525

SPOT: Creatieve broedplaatsen

Het Landbouwbelang is een voormalige graanfabriek in Maastricht, die in 2002 werd gekraakt en bewoonbaar werd gemaakt. Momenteel wonen er 13 mensen. Ze hebben zelf hun kamers gebouwd en ingericht

Hoewel dat aanvankelijk helemaal niet de bedoeling was, leidde de bezetting van het pand ertoe dat kunstenaars en creatievelingen de bewoners gericht aanspraken en vroegen om ruimte voor hun ideeën / projecten. Een van de filosofieën van het Landbouwbelang is dat de bewoners hun omgeving volledig naar eigen keuze kunnen inrichten, zodat ruimte ontstaat voor innovatieve kunst en experimenten met de meest uiteenlopende soorten materialen. Dit heeft ertoe geleid dat er zich steeds meer kunstenaars en creatievelingen hebben gevestigd.

Inmiddels vinden in het Landbouwbelang allerlei uiteenlopende artistieke activiteiten plaats, van het vertonen van korte films over moderne kunst, 3-D objecten, performances en workshops tot en met experimentele muziek. Behalve dat het een broedplaats is voor nieuwe en innovatieve kunstprojecten, stelt het Landbouwbelang onbekende kunstenaars en musici in de gelegenheid zich op festivals aan het publiek te presenteren. Deze events genieten inmiddels de nodige populariteit onder de inwoners van Maastricht en omgeving.

Naast de bovengenoemde kunstenaars heeft zich ook een groep studenten in het Landbouwbelang gevestigd: Demotech.org. Demotech stelt zich ten doel gereedschappen, voorwerpen en methoden zo te redesignen dat ze voor alle mensen op de wereld bruikbaar worden. De drijvende kracht hierachter is R. van Tijen, die de halve wereld heeft bereisd en onder meer in Afrika kennis over de bouw van eenvoudige waterpompen heeft doorgegeven aan de lokale bevolking. Vanwege dit engagement is R. van Tijen door de burgemeester van Maastricht namens Koningin Beatrix benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Ook deze plechtigheid vond plaats in het Landbouwbelang.

Facts & figures

Cross-over van traditionele kunst en creative community / scene

Weblinks: www.landbouwbelang.com

www.demotech.org

3.3.4 Het projectgebied: een overzicht

Om een totaaloverzicht te bieden, kiezen wij het jaar 2005 omdat dit het jaar is met de laatst beschikbare cijfers voor alle deelregio's. De 9/11-aanslag op het WTC in New York in 2001 leidde ertoe dat de wereldwijde economische situatie in 2003 een dieptepunt bereikte. In de 25 EU-landen daalde de werkgelegenheid in de periode tussen 2002 en 2004 met 0,04%, maar in de cultuur en creatieve industrie steeg zij met 1,85%. Tot zover de cijfers voor de EU met betrekking tot conjunctuur en werkgelegenheid. De cijfers geven al aan dat de cultuur en creatieve industrie redelijk robuust reageert op positieve en negatieve economische ontwikkelingen.

Tabel 23: overzicht projectgebied

Sector	2005		
	Aantal bedrijven	Omzet (x1000) €	Aantal in de sector werkzame mensen
Beeldende kunsten	1.150	1.036.905 €	11.925
Podiumkunsten	2.125	121.200 €	4.410
Cultureel erfgoed	2.120	286.255 €	4.710
Film en video	255	70.705 €	1.175
Radio en televisie	295	127.415 €	1.670
Software en games	1.605	579.215 €	8.920
Muziek	1.200	698.315 €	4.280
Boeken en pers	1.755	993.675 €	10.720
Design	6.675	2.474.840 €	36.965
Architectuur	8.027	1.066.500 €	26.885
Reclame	2.955	442.710 €	6.404
Cultuurtoerisme	530	181.505 €	4.230
Totaal	28.692	8.079.240 €	122.294

In het projectgebied waren op het gebied van cultuur en creatieve industrie in 2005 28.000 bedrijven actief, die een gezamenlijke omzet van ruim 8 miljard euro genereerden en werk boden aan ongeveer 122.000 mensen. Wanneer ervan uit wordt gegaan dat iemand met een vaste aanstelling daarnaast nog werk oplevert voor maximaal twee kleine deeltijd-banen, dan moet dit cijfer nog aanzienlijk naar boven worden bijgesteld.

2005	
Aantal in de sector werkzame mensen	122.294
Extra aantal kleine deeltijdbanen	+ 150.500
Totaal	272.794

Bron: Eurostat, LDS NRW, CBS, Algemene Directie Statistiek (België), etil B.V., eigen berekeningen

Ook voor het projectgebied als geheel kunnen we stellen dat – net als bij de deelregio's – de sectoren design, architectuur en beeldende kunsten veruit de belangrijkste sectoren zijn, zowel qua aantal banen als qua omzet en aantal bedrijven. De lijst wordt aangevoerd door de sector design, met bijna 37.000 mensen die in deze sector werkzaam zijn en een omzet van

bijna 2,5 miljard euro. Met circa 6.700 bedrijven neemt het qua aantal bedrijven in het projectgebied de tweede plaats in. Daarmee is design, met het hoge percentage hoog opgeleide ICT-medewerkers (zie hoofdstuk 3.19) de koploper binnen de creatieve industrie. Circa 30% van de totale omzet en circa 30% van het totale aantal banen op het gebied van de cultuur en creatieve industrie komt voor rekening voor de sector design. Architectuur volgt op de tweede plaats met bijna 27.000 mensen die in deze sector werkzaam zijn en een omzet van een kleine 1,1 miljard euro. Deze sector kent wel het grootste aantal bedrijven, namelijk ruim 8.000. Bij architectenbureaus gaat het vaak om kleine bedrijfjes met rond de vijf medewerkers; dit verklaart het grote aantal bedrijven binnen deze sector.

Uit deze cijfers blijkt direct welke betekenis de cultuur en de creatieve industrie heeft voor het BNP, en daarmee voor de groei en werkgelegenheid. Daarnaast blijkt ook het indirecte belang, bijvoorbeeld door de wisselwerking tussen creativiteit en innovatie, de relatie met de ICT-branche, het belang voor de regionale ontwikkeling, en de verhoogde aantrekkelijkheid van het projectgebied als gevolg van de activiteiten van de culturele en creatieve sector.

Met de beeldende kunsten ligt een van de sectoren die tot de kerngebieden van de kunst behoren, op de derde plaats wat betreft het aantal in de sector werkzame mensen (12.000) en de omzet (circa 1 miljard euro) voor het projectgebied als geheel. Voor de drie gebieden die volgens de EU-definitie tot de kerngebieden van de kunst behoren (beeldende kunsten, podiumkunsten en cultureel erfgoed) is het grote aantal bedrijven kenmerkend. De 2.100 bedrijven uit zowel de sector podiumkunsten als de sector cultureel erfgoed bieden werk aan respectievelijk 4.400 en 4.700 mensen.

Binnen de cultuurbranches hebben de sectoren film en video alsmede radio en televisie de laagste cijfers op het gebied van aantal banen, omzet en aantal bedrijven. Zelfs wanneer deze schijnbaar vergelijkbare sectoren worden gecombineerd, levert dat weinig verbetering in de situatie op. Zoals elders al werd opgemerkt, geldt ook voor deze sectoren dat de kritische massa vaak niet toereikend is om langdurige groei te realiseren, waardoor bedrijven het vaak niet redden. Dat betekent dat juist voor deze twee sectoren grensoverschrijdende samenwerking tussen de deelregio's nieuwe kansen kan bieden, zoals ook al in de aanbevelingen werd gesteld; temeer omdat geen van de grotere steden in het projectgebied een centrale mediafunctie vervult.

Karakteristiek voor bedrijven op het gebied van cultuur en de creatieve industrie is dat het meestal gaat om kleine en middelgrote bedrijven (MKB) of ZZP'ers (zelfstandige zonder personeel). Zo behoort 13,9% van alle bedrijven in de Duitse deelregio tot de sector cultuur en creatieve industrie, terwijl deze sector maar voor 5,2% bijdraagt aan de werkgelegenheid in dit gebied. Een vergelijkbare situatie geldt voor de provincie Limburg: 12,3% van alle bedrijven behoorde tot de sector cultuur en creatieve industrie, terwijl de sector goed was voor 5,2% van het aantal banen.

Vooruitblik

Samenvattend kan worden gesteld dat op basis van tabel 23 als overzicht van de cultuur en creatieve industrie in het projectgebied het volgende kan worden geconcludeerd:

- ▶ Bijna alle sectoren binnen de cultuur en creatieve industrie, zoals vastgelegd in de EU-definitie, zijn goed vertegenwoordigd in het projectgebied wat betreft het aantal in de sector werkzame mensen, het aantal bedrijven en hun omzet in vergelijking met andere EU-landen. Dat wil zeggen dat er eigenlijk geen sector is die nauwelijks economische waarde heeft.
- ▶ Het totaalbeeld levert een homogeen beeld op voor de Belgische, Nederlandse en Duitse deelregio's, waarbij het westen van het gebied een wat landelijker karakter heeft en het oosten een wat meer traditioneel industrieel karakter. Vaak werd gebruikgemaakt van herstructureringsprogramma's, regelingen voor starters en overheidssubsidies om meer bedrijven, activiteiten of opleidingen op het gebied van cultuur en creatieve industrie in de regio te krijgen. Gezien de geconstateerde positieve economische ontwikkeling lijkt deze opzet geslaagd.

3.4 Lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied (samenvatting)

Nr.	Locatie	Beschrijving
1	Landgraaf-NL	PinkPop is een openlucht-muziekfestival dat jaarlijks (sinds 1970) met Pinksteren wordt gehouden. PinkPop is het oudste ononderbroken georganiseerde festival van Europa. Het festivalterrein ligt op de voormalige draf- en renbaan van Landgraaf, op luttele kilometers ten noorden van Kerkrade en Aken. Het festival duurt drie dagen en trekt inmiddels ruim 60.000 bezoekers (stand van zaken in 2004; 2008: 30 mei t/m 1 juni). De naam Pinkpop is een samenstelling van het woord Pinksteren en de internationaal gebruikte aanduiding 'pop'. Een deel van de opbrengsten gaat naar de hulporganisatie Amnesty International.
2	Maastricht-NL	TEFAF, de afkorting van The European Fine Art Fair, is de meest prestigieuze en omzetgenererende kunstbeurs van Nederland. De organisatie is in handen van The European Fine Art Foundation. De TEFAF behoort tot de belangrijkste kunstbeurzen ter wereld en vestigt de reputatie van de hele regio onder kunstexperts wereldwijd als een locatie van cultureel belang. De TEFAF vindt elk voorjaar gedurende tien dagen plaats in het Maastrichts Expositie en Congrescentrum (MECC). Op de lijst van ca. 200 exposanten zijn de belangrijkste galerieën en kunsthandelaars uit alle delen van de wereld vertegenwoordigd. De beurs is onderverdeeld in de volgende afdelingen: ▪ Schilderijen, tekeningen en prenten ▪ Antiquiteiten en objects d'art (inclusief sculpturen, gebruiksvoorwerpen en meubels) Handschriften, zeldzame boeken en kaarten ▪ Sieraden + moderne kunst In 2006 werd met ruim 84.000 bezoekers een nieuw record gevestigd. De omzet wordt niet gepubliceerd, maar wordt incl. de handel na de beurs op ca. € 1 mid. geschat. Tijdens de beurs vinden in Maastricht en omgeving allerlei culturele evenementen plaats (toneel, concerten, exposities etc). Hoofdsponsor is momenteel het Europese verzekeringsconcern AXA, maar ook de Deutsche Bank.
3	Aachen-D	De EUREGIONALE 2008 wordt grensoverschrijdend georganiseerd door de Regio Aachen/Düren; zij is in 2002 in het leven geroepen als een grensoverschrijdend initiatief voor de regionale ontwikkeling. Partners bij dit initiatief zijn ook Parkstad Limburg, het Gewest Maastricht en Mergelland en de Duitstalige Gemeenschap van België. Ter bevordering van de structurele ontwikkeling stelt de deelstaat Noordrijn-Westfalen om de twee jaar een bepaalde regio in de gelegenheid zich door middel van richtinggevende projecten te presenteren. Deze Regionale werd voorafgegaan door de Regionale 2006 en zal worden gevolgd door de Regionale 2010. Projecten zijn onder meer de Millicher Halde (steenberg) van de mijn Sophia-Jacoba in Hückelhoven, het Wormdal en Indeland, de aanleg van een 'Weißer Weg' in het Pferdelandpark in de Akense wijk Soers, de 'Grensroute' waarbij ook de Nederlandse gemeente Vaals en de Belgische gemeenten Plombières en Kelmis betrokken zijn met een bus-shuttle tussen het Drielandenpunt en de Dom van Aken, alsmede de 'Route Charlemagne'.
4	Lüttich-B	Tijdens de Design-biennale staat de 'Cité Ardente' sinds 2002 elke twee jaar in het teken van design. Dit prestigieuze initiatief van de Provincie Luik biedt jonge kunstenaars van de kunstacademies in Wallonië en de Euregio Maas-Rijn de gelegenheid hun nooit eerder vertoonde werken te exposeren. Het is een kwalitatief hoogwaardig concept dat inzet op ontdekking, nabijheid en gezelligheid. Het centrale thema dit jaar is kleur. Het evenement wordt gecombineerd met allerlei activiteiten in musea, galeries en alternatieve locaties in de stad. Het uitgebreide programma omvat diverse exposities, symposia, concerten en ondernemers- en onderwijsdagen.

Lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied (samenvatting)

Nr.	Locatie	Beschrijving
5	Venlo-NL	De Floriade is een internationale tuinbouwtentoonstelling die één keer in de tien jaar in Nederland wordt georganiseerd, voor het laatst in 2002 in Haarlemmermeer. De Floriade 2012 wordt gehouden in de regio Venlo. De Floriade maakt deel uit van het totale ontwikkelingsplan voor Greenport Venlo en heeft een grensoverschrijdende uitstraling tot ver buiten de provincie Limburg. Dit evenement is een geslaagde cross-over van land- en tuinbouw enerzijds en creativiteit anderzijds in Greenport Venlo (GPV). Zie vervolg op blz 62.
6	Aachen-D	CHIO + Sinfonie , zo heet het aanvullende muzikale en culturele programma bij het elke zomer in Aken gehouden Concours Hippique International Officiel (CHIO) – het internationale paardensportevenement met grensoverschrijdende uitstraling. Van de ca. 360.000 toeschouwers is tegen de 20% afkomstig uit Nederland en België. Tijdens het toernooi zijn 1.200 vrijwilligers actief, wordt verslag gedaan door 450 geaccrediteerde journalisten en zijn 30 landen met 500 paarden en ca. 275 ruiters vertegenwoordigd.
7	Venlo-NL	De cultuurwijk Q4 in de grensstad Venlo, met Koekoek BV als ontwikkelingsmaatschappij voor de creatieve industrie trekt zowel in Nederland als daarbuiten veel aandacht. Koekoek bevordert en start initiatieven op het gebied van de creatieve industrie in en rondom Venlo. Sinds 2006 hebben zich een twintigtal bedrijven aangesloten bij het Qreamteam-Q4-collectief.
8	Maastricht-NL	AINSI is het nieuwe kunsthuis aan de Maas. Het bevindt zich in het voormalige expeditiegebouw van de Eerste Nederlandse Cement Industrie (ENCI) en is in het seizoen 2007/8 in gebruik genomen. AINSI is een initiatief van de ENCI, de Provincie Limburg en de gemeente Maastricht, gefinancierd uit EU-Interreg-middelen en in nauwe samenwerking met het Theater aan het Vrijthof; de afkorting staat voor Art, Industry, Nature, Society en Innovation en wil 'Kunst op vrijersvoeten' zijn voor de traditionele en de nieuwe creative community. AINSI beschikt over meerdere innovatief ingerichte etages (waarbij het gebouw als zodanig op vaardige wijze intact is gelaten) en biedt o.a. 10 studio's en 4 werkplaatsen voor start-ups in de creatieve industrie, plus vijftien modern ingerichte ateliers. Daarnaast is er een theaterpodium met 150 zitplaatsen, een eigen restaurant en de mogelijkheid om in de toekomst een café aan de Maas te exploiteren. 2008 is in feite de proefperiode, waarin de meest uiteenlopende evenementen worden georganiseerd, van workshops, bedrijfssevents en toneel- en muziekvoorstellingen tot en met conferenties en universiteitsbijeenkomsten
9	Hasselt-B	De Belgische provincie Limburg heeft met het Pukkelpop-festival het grootste openlucht-muziekfestival van België in huis. Dit festival bestaat sinds 1985 en heeft in 2005 met 184 bands en 137.000 toeschouwers een opmerkelijk record gevestigd in dit genre. Daarmee is het ook een van de grootste open air evenementen geworden die in Europa überhaupt plaatsvinden. Het Pukkelpop-festival 2008 werd gehouden van 14 –17 augustus in Hasselt.
10	EUREGIOs B-NL-D	In de projectregio zijn de Euregio Maas-Rijn en de euregio rijn-maas-noord actief. Beide hebben sinds hun oprichting met hun programma's, samenwerkingsverbanden en constructieve medewerkers bijgedragen aan de politieke eenwording van de deelregio's. Euregio's zijn met name voor insiders zoals politici en regionale en gemeentelijke instellingen een geschikt instrument voor de bevordering van de grensoverschrijdende samenwerking, terwijl het grote publiek voor het merendeel onbekend is met wat de Euregio's allemaal bereiken. In de regel houden ze zich alleen marginaal bezig met cultuur. De bedoeling van deze activiteit is om door de uitvoering van programmapunten op het gebied van cultuur en creatieve economie de Euregionale samenwerking uit te breiden, en dat de Euregio's deze programma's op hun beurt weer in hun dagelijkse werk integreren. Hierbij zou de combinatie van initiatief vanuit de Euregio's en financiering door Interreg IV voor alle betrokkenen kunnen resulteren in een succesverhaal, dat ook bij de bevolking niet onopgemerkt blijft. Hiervoor liggen voorstellen van de creative class op tafel.

Lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied (samenvatting)

Nr.	Locatie	Beschrijving
11	Monschau-D	Het KuK (Kunst- und Kulturzentrum im Kreis Aachen) is het eerste culturele starterscentrum in NRW. Dit centrum is een uitvloeisel van de in 2001 gehouden prijsvraag 'Culturele starterscentra' van het Ministerie van economische zaken van NRW. In deze ateliergemeenschap, die ook openstaat voor buitenlandse kunstenaars, worden ervaringen uitgewisseld en wordt marketingadvies gegeven. Inmiddels heeft het KuK een grensoverschrijdende aantrekkingskracht verworven.
12	Aachen-D	Het GründerZentrum Kulturwirtschaft Aachen bestaat sinds 2004 en vloeide voort uit een startersinitiatief van het Ministerie van economische zaken van NRW. De activiteiten van het centrum berusten op de drie zuilen advisering, bemiddeling en marketing. Kunstenaars en cultuurmakers krijgen bedrijfseconomisch advies en ondersteuning op weg naar economische en artistieke zelfstandigheid. Tot de kernonderdelen behoort het programma KULTURunternemen, waarin starters permanent worden begeleid in de vorm van regelmatige coachings en workshops. Het is de bedoeling de netwerkvorming en marketing ook Euregionaal te bevorderen, waardoor het starterscentrum een aanvullende grensoverschrijdende competentie krijgt.
13	Eupen-B	De sinds 1992 bestaande Muziekmarathon Eupen vindt in 2008 voor het eerst verspreid over twee dagen plaats, en wel op 28/29 juni. De gehele binnenstad is dan één groot festivalterrein. In de Duitstalige Gemeenschap worden ruim 10.000 bezoekers verwacht uit de drietalige regio rondom de steden Luik, Hasselt, Maastricht, Keulen en Luxemburg. In dit verband wordt ook de Alter Schlachthof Eupen samen met de voormalige bioscoop Capitol omgebouwd tot een grensoverschrijdende cultuurinstelling (in het kader van het Gemaal-project met Alsdorf, Genk en Maastricht).
14	Liège-B	Het Euregio design platform streeft ernaar binnen de Euregio Maas-Rijn een duurzaam design-cluster op te zetten. Hierbij gaat het om een duurzaam design dat recht doet aan aspecten als ecologie, toepasbaarheid, prijs-kostenverhouding, productiviteit en verkoopbaarheid. Bij het pilotproject Euregio design platform, een gepland INTERREG-IV project, werd contact gezocht met Euregionale designers omdat er onvoldoende informatie beschikbaar is over de Euregionale design-scene en de verrichtingen daarvan rondom de steden Maastricht, Hasselt, Aken en Luik. Tot de doelgroepen behoren de kleine en middelgrote bedrijven (MKB) evenals microbedrijven, onderwijsinstellingen, onderzoekscentra en de hele creatieve community met designers, architecten, kunstenaars en het algemene publiek.
15	Voerendaal-NL	De in Voerendaal gevestigde EURIADE draait in 2008 om het thema 'kind'. De Euriade is een jaarlijks door de 'Stichting Euriade' georganiseerd cultuurfestival in de regio Aken, waarbij ook de Nederlandse provincie Limburg betrokken is. In het kader van dit festival worden muziekcoursen gehouden, evenals het programma 'Jugend im Dialog' met jongeren uit Oostenrijk, Duitsland, Nederland en België, en concerten, lezingen, kunstexposities etc. Deze evenementen worden gehouden in de Abdij Rolduc (Kerkrade), het kasteel Burg Rode (Herzogenrath), het Alte Kurhaus (Aken), en op andere locaties in Nederland en Duitsland. Voorzitter van de Euriade is Werner Janssen (Amsterdam en Aken). In januari 2008 organiseerde de Stichting Euriade in Aken, Heerlen, Kerkrade en Eupen een Charlemagne-festival over het thema Bevrijding van Auschwitz. Elke zomer houdt de Stichting Euriade het Amadeo-muziekfestival met klassieke concerten en een internationaal concours voor jonge musici. De Stichting Euriade reikt sinds 2002 jaarlijks de Martin-Buber-Plaquette uit voor bijzondere verdiensten voor de rechten van de mens. Deze onderscheiding viel tot dusver o.a. ten deel aan Helmut Schmidt, Karlheinz Böhm, Herman van Veen en Michail Gorbatsjov.

Lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied (samenvatting)

Nr.	Locatie	Beschrijving
16	5plus-B, D, NL	Het stedelijk samenwerkingsverband 5plus omvat Maastricht, Aken, Hasselt, Heerlen en Luik: deze vijf grote steden van de Euregio Maas-Rijn vormen samen de vereniging '5plus'. Vijf steden, allemaal in no time bereikbaar en samen goed voor een uitgesproken breed scala van activiteiten. De website informeert over cultuur, shopping en horecafaciliteiten en over belangrijke evenementen, koopzondagen etc. De grensoverschrijdend geïnteresseerde lezer krijgt een eerste indruk van de bijzonderheden van elke stad; met behulp van een kaart van de regio kan vooraf de route worden bepaald.
17	EUREGIO Maas-Rhein B,D,NL	Het project groenmetropool oftewel Grünmetropole is ontstaan uit de EuRegionale 2008 (deels gefinancierd met Interreg-middelen van de EU). Tientallen jaren lang werd het leven in het projectgebied bepaald door de steenkolenmijnbouw. De bijbehorende steenbergen, schachten en mijnwerkerswijken zijn in België, Duitsland en Nederland deels getransformeerd in vrijetijds- of culturele voorzieningen. Groenmetropool maakt zich de gezamenlijke kenmerken van het industriële verleden ten nutte voor de toekomstige ontwikkeling van een grensoverschrijdend postindustriële landschap op de terreinen toerisme, cultuur en economie. Twee routes, allebei 250 km lang, verbinden aantrekkelijke cultuur- en natuurgebieden in de drie landen, van Beringen (B) via Sittard en Gangelt naar Eschweiler, Jülich en Düren. Groenmetropool wil de veelzijdige gezichten van de regio met haar taalkundige en culturele verscheidenheid onder één noemer verenigen.
18	Aachen-eure- gio emr	Het project Industriemuseen ⁷ (projectdrager is de Verein der Industriemuseen in der Euregio Maas-Rhein) is voortgevoerd uit de EUREGIO-NALE 2008 en is een lichtend voorbeeld voor de samenwerking tussen de musea (op het gebied van de niet-traditionele cultuur) in de Euregio Maas-Rijn. Op een regionale route van de European Route of Industrial Heritage worden enkele highlights gepresenteerd in het Engels, Nederlands, Frans en Duits, met musea in plaats als Eupen, Luik, Verviers, Düren, Euskirchen, Aken, Hückelhoven, Kerkrade, Simpelveld en Valkenburg.
19	WIR/NOUS/ WIJAachen-D+	' WIR/NOUS/WIJ – Euroregionale cultuurmakers ' wil als eerste Euroregionale cultuurplatform van de Euregio Maas-Rijn grensoverschrijdend 'cultuurmakers' bijeenbrengen. Deze activiteit is erop gericht de samenwerking bij de ruim 300 kunst- en cultuurevenementen die in het projectgebied plaatsvinden, te bevorderen en onderling af te stemmen. Sinds 2006 wordt de Euroregionale cultuurmeeting een keer per jaar met ruim 320 deelnemers gehouden in het Heerlense Glaspaleis. Hier worden gezamenlijk projectideeën geformuleerd, die later worden gerealiseerd. Organisatoren zijn o.a. de REGIO Aachen, Huis van de Kunsten Limburg, de provincies Liège en Limburg en de Duitstalige Gemeenschap van België. In 2008 staat de bijeenkomst op het programma voor 6 juni in het Akense Ludwig Forum für internationale Kunst.
20	Zachte g-NL	Het internet-portaal Zachte g is in opdracht van het provinciebestuur opgezet voor de uitwisseling van alle kunstenaars, cultuurmakers, 'contentworkers' en medewerkers van cultuurinstellingen, om de creatieve sector een mediaal informatie- en uitwisselingsplatform te bieden. Daarvoor wordt onder andere regelmatig een newsletter verzonden of de mogelijkheid geboden om te chatten. De zachte g wordt ingericht en beheerd door een professionele, in Heerlen gevestigde administrator. Grensoverschrijdende uitbreiding ligt voor de hand en staat op het programma.

⁷ Opmerking betreffende het cultuuroerisme, sector 12 van de Definitieve cultuur en creatieve industrie in de EU: de projectlijst omvat nadrukkelijk geen musea in België, Nederland of Duitsland, grensoverschrijdende wandelroutes (Hohes Venn en Eifel) en dergelijke, omdat dit buiten het bestek van deze opsomming valt. Op de betekenis van 'museumclusters' (van grensoverschrijdend belang en/of nog te ontwikkelen) wordt elders ingegaan

Lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied (samenvatting)

Nr.	Locatie	Beschrijving
21	Venlo-NL+	CROSSART is een Duits-Nederlands samenwerkingsverband tussen tien geselecteerde musea, die de terreinen kunst, natuur en architectuur bestrijken. Achter het begrip 'ROUTE MODERNE KUNST' verborgt zich het als voorbeeld dienende museumlandschap van de grensregio NederRijn/Nederland met zijn rijke aanbod aan kunst, cultuur en landschappen. Alle musea presenteren voornamelijk werken uit de klassieke moderne tijd en hedendaagse kunst in eigen collecties of in regelmatig wisselende tentoonstellingen. In de projectregio behoren o.a het Museum van Bommel van Dam in Venlo, de Krefelder Kunstmuseen en het Museum Abteiberg-Mönchengladbach tot de samenwerkende partners, die daarmee vooral een oost-west-relatie aanknopend en een interessant alternatief voor andere museumclusters vormen.
22	Karneval-B-D-NL	In het hele projectgebied is het carneval van november tot aswoensdag een belangrijk maatschappelijk gebeuren en een economische factor van betekenis. In deze periode, waarin ook de carnavalsoptochten plaatsvinden, zijn miljoenen mensen bezig culturele hoogstandjes, carnavalswagens en carnavalsbijeekkomsten op poten te zetten. Voor dit alles bestaat bovendien veel aandacht in de media. De economische meerwaarde is niet te becijferen, maar loopt hoogstwaarschijnlijk in de honderden miljoenen euro's.
23	Maastricht-NL	Al decennia lang stapelen de successen zich op voor de Maastrichtse violist en muziekproducer André Rieu. Hij heeft zich ontwikkeld tot hét muzikale uithangbord van zijn woonplaats. Met zijn orkest speelt hij voornamelijk populair klassiek en walsmuziek tijdens zijn optredens over de hele wereld, zoals onlangs in de Verenigde Staten en Toronto. Naaft de tourneeconcerten produceert Rieu jaarlijks op gerenommeerde locaties wereldwijd groots opgezette avondvullende specials, die op televisie worden uitgezonden en op DVD worden opgenomen. In deze specials treden op uitnodiging ook diverse popgrootheden op. Ook houdt André Rieu regelmatig openluchtconcerten op het Vrijthofplein in Maastricht, die veel bezoekers uit binnen- en buitenland trekken.
24	Roermond-NL	Het Designer-Outlet-Center Roermond is met ca. 3 mln bezoekers per jaar en met zijn culturele evenementen een nieuwe potentiële partner voor het bedrijfsleven en de kunstwereld. In de toekomst kunnen bezoekers uit Nederland, België en Duitsland hier een combinatie van cultuur, muziek en andere creatieve verkoopvormen beleven als succesvol concept voor de detailhandel.
25	Maastricht-NL	In Maastricht zal de EU-conferentie 2009 over cultuur en de creatieve industrie worden gehouden naar aanleiding van het Europees Jaar van Creativiteit en Innovatie. Hier worden prominente vertegenwoordigers van de EU-Commissie verwacht, naast veel andere deelnemers uit binnen- en buitenland. Op de agenda staan onder andere de thema's die in het onderhavige verslag worden beschreven, met name de grensoverschrijdende samenwerking op alle Europese beleidsniveaus van cultuur en de creatieve industrie.
26	Limburg-NL	De internationaal opererende architect Jo Coenen komt oorspronkelijk uit Heerlen en een van zijn kantoren is gevestigd in Maastricht. Tot zijn bekendste gebouwen in de Maasstad behoren het Centre Céramique en het Masterplan voor het Mosae-Forum aan de Maas. Van 2000 – 2004 was Coenen Rijksbouwmeester. Daarnaast is het kantoor J. Coenen onder meer actief in de grensoverschrijdende regio Lotharingen-Luxemburg. Daar moet met het stedenbouwkundig project Esch-Belval nieuw stedelijk leven ontstaan met woon- en bedrijfsgebouwen inclusief een universiteitscomplex. Esch-Belval fungeert als modelproject dat laat zien dat de Limburgse architectuur in Europa een prominente plaats inneemt.

Lijst van grensoverschrijdende activiteiten op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied (samenvatting)

Nr.	Locatie	Beschrijving
27	Hasselt-B	Z 33 staat voor het adres Zuivelmarkt 33 van het in Hasselt gevestigde creativiteits- en expositiecentrum, dat is ontstaan op initiatief van de provincie Limburg. Z33 richt zich met name op design en hedendaagse kunst met exposities, media, film, toneel, dans en muziek, is voor al deze sectoren een centraal ontmoetingspunt en is de motor achter de Limburgse creativiteitssector in Limburg, maar ook grensoverschrijdend. Het Z33-gebouw en de expositiehallen liggen in het voormalige Begijnhof van Hasselt midden in het stadscentrum, zodat hier architectuur, cultuur, reël erfgoed en hedendaagse kunst samenkomen. De centrale ligging en het innovatieve evenementenmanagement staan garant voor een groot aantal bezoekers.
28	EUREGIOs-B-NL-D	Het grensoverschrijdende EU-programma INTERREG biedt de mogelijkheid om behalve projecten in de sectoren infrastructuur, economie, gezondheidszorg of onderwijs ook projecten op het gebied van cultuur en creatieve industrie of van het grensoverschrijdende toerisme te financieren. Hiervan wordt door de project-deelregio's ook zeker gebruik gemaakt, maar helaas in te geringe mate, omdat de bureaucratische rompslomp voor de projectuitvoering bijzonder groot en alom gevreesd is. Voor de nieuwe looptijd INTERREG IV 2007 – 2013 zijn versoepelingen aangekondigd, met name bij de cofinanciering. Het cofinancieringsaandeel van 50% kon in het verleden vaak niet worden opgebracht door potentiële projectpartners. Het zou mooi zijn als de creatieve community de moed opbrengt met publieke steun eigen projectaanvragen in te dienen! De eerste projectaanvragen zijn begin 2008 ingediend, zodat momenteel nog voldoende middelen beschikbaar zijn.
29	EUREGIO-B-NL-D	Bij de Euregio Literatuurprijs voor Scholieren kiezen scholieren zelf de winnende schrijvers. Op deze manier wordt een traditionele cultuurvorm voor de jongere generatie toegankelijk gemaakt. Ook lezingen maken deel uit van dit evenement, dat in de projectregio het eerste in zijn soort is en dat een voorbeeldfunctie vervult voor andere grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden in Europa.
30	Limburg-NL	Bij het Huis voor de Kunsten in Limburg zijn momenteel ruim 40 Limburgse organisaties, stichtingen en verenigingen uit de sectoren cultuur en creatieve industrie aangesloten. Deze werken allemaal samen aan de verdere ontwikkeling van de cultuur in Limburg en de aangrenzende regio's. In Het Huis voor de Kunsten kan men ook terecht voor adviezen inzake subsidieprogramma's, programmaplanning en marketingvraagstukken, die onder meer worden verzorgd door een aantal medewerkers in vaste dienst.
31	Lüttich-B	Het programma Akte.Dossier>Liege 2020 en een gelijknamige studie zijn erop gericht een toekomstbeeld voor de provincie Luik (en voor sommige aspecten ook grensoverschrijdend) te formuleren. Een groep van ca. 50 culturele, commerciële, particuliere en publieke organisaties adviseert daarbij over de 'futuribles', die de sectoren cultuurtoerisme, creatieve industrie en cultuur omvatten. Hiervoor zijn vier toekomstscenario's opgesteld, die onder de loep worden genomen in een publiek debat in de hele provincie Luik inclusief de Duitstalige Gemeenschap.

4.0 Maastricht en MAHHL+-partnersteden⁸: kandidatuur culturele hoofdstad van Europa in 2018

4.1 Kandidaatstellingsprocedure in het kader van culturele hoofdstad van Europa (ECoC⁹)

Athene was in 1985 de eerste culturele hoofdstad van Europa. Sindsdien is dat predikaat ieder jaar verleend aan een andere Europese stad, en bleek dat iedere keer weer zeer positieve gevolgen te hebben voor zo'n stad: de naamsbekendheid en aantrekkelijkheid namen toe, er vonden aanzienlijke investeringen plaats (zowel via overheidssubsidies als particuliere middelen) in de infrastructuur en de bestaande toeristische attracties, en de sociale en politieke cohesie tussen de bevolking in de betreffende stad of regio en de omgeving ervan nam toe.

Ook het grensoverschrijdende karakter van het predikaat culturele hoofdstad kreeg steeds meer erkenning, zeker nadat Luxemburg met de omliggende regio (de „grootregio“) in 2007 werd gekozen tot culturele hoofdstad van Europa (ECoC). Vanaf 2011 zal het predikaat worden verleend aan twee Europese steden in verschillende landen (als tweelingsteden). Deze steden gaan dan in overleg met de EU en met ondersteuning van het Europese programma Cultuur de activiteiten voor het betreffende jaar organiseren. In 2018 zijn Malta en Nederland aan de beurt.

Uiterlijk 1 januari 2012 zal de Nederlandse regering een oproep publiceren voor steden die willen meedingen naar het predikaat culturele hoofdstad van Europa. De steden kunnen zich dan binnen 10 maanden vanaf deze bekendmaking aanmelden als kandidaat.

Een onafhankelijke jury, waarvan de leden worden voorgedragen door het Europees Parlement (2), de Raad van Europa (2), de Europese Commissie (2), het Comité van de Regio's (1) en het betreffende land (6), beoordeelt de kwaliteit van de inzendingen en doet een aanbeveling omtrent de kandidatuur van de steden.

⁸: MAHHL+ = Maastricht, Aken, Hasselt, Heerlen, Luik, met inbegrip van Sittard-Geleen

⁹: European Capital of Culture

De procedure bestaat uit twee fasen. Eerst wordt een eerste selectie gemaakt van steden die aan de tweede ronde mee mogen doen. In deze tweede fase moeten de steden een uitgewerkt voorstel indienen. Op basis hiervan wordt de definitieve keuze bepaald. Uiterlijk 1 januari 2014 draagt de Nederlandse regering (daarbij rekening houdend met het oordeel van de Europese jury) een stad voor als kandidaat voor culturele hoofdstad van Europa. Na een advies van het Europees Parlement over deze voordracht draagt de Europese Commissie de stad voor aan de Raad van Europa, die de stad officieel benoemt als culturele hoofdstad van Europa voor 2018.

Maastricht overweegt zich eventueel samen met de MAHHL-steden uit de buurregio's (Aken, Hasselt, Heerlen en Luik, met inbegrip van Sittard-Geleen) kandidaat te stellen. Eind 2008 moet de gemeenteraad hierover een definitieve beslissing nemen.

Als afsluiting van dit rapport hebben wij een SWOT-analyse (Strengths, Weaknesses, Opportunities & Threats, d.w.z. sterkte-zwakteanalyse) – in tabelvorm opgenomen, die de stand van zaken in de zomer van 2008 weergeeft. De SWOT-analyse kan tevens als uitgangspunt dienen voor de samenwerkingsactiviteiten tussen de MAHHL+-steden die na publicatie van het rapport tot stand komen.

4.2 SWOT-analyse voor Maastricht en MAHHL+¹⁰-steden in het kader van de ECoc¹¹-kandidaatstelling voor 2018

Sterkten	Zwakten
▪ De sectoren 1-12 (volgens de EU-definitie voor cultuur en de creatieve industrie) zijn in alle drie de landen van het projectgebied ongeveer even sterk en hebben duidelijk economische waarde ▪ Er vinden jaarlijks 700 culturele evenementen plaats; deze worden voor 90% door de Maastrichtse bevolking zelf georganiseerd en niet extern ingekocht ▪ De cultuur en creatieve industrie is in het hele projectgebied (en met name in de Nederlandse provincie Limburg) een belangrijke groeisector ▪ Door het Verdrag van Maastricht heeft de stad internationale naamsbekendheid gekregen ▪ Er bestaat een groot aantal grensoverschrijdende initiatieven (zowel particuliere als overheidsinitiatieven), o.a. in de vorm van PPP's (zie de lijst van grensoverschrijdende projecten op blz. 78) ▪ Positieve berichtgeving over Europese kwesties in Limburg ▪ Maastricht is de stad met de meeste Europese onderzoeksinstellingen ▪ De kandidaatstelling als culturele hoofdstad van Europa versnelt investeringen in de infrastructuur • ondersteunt als gevolg van toegenomen bezoekersaantallen het toerisme jarenlang • versterkt de cohesie alsmede de trots en het zelfbewustzijn van de lokale en regionale bevolking • zorgt voor integratie van het toerisme, de cultuur en creatieve industrie • positioneert Maastricht als centrum voor cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied • Het grote aantal forenzen uit het buitenland biedt mogelijkheden om een nieuw publiek te bereiken voor het culturele leven in Maastricht ▪ Er is sprake van samenwerking tussen Maastricht en de grenssteden in de (eu)regio via MHAL-samenwerking ▪ In een aantal MHAL-steden hebben de raden reeds besloten het initiatief van Maastricht mee te willen ondersteunen ▪ Maastricht vormt (samen met de andere MAHHL-steden) de enige grensoverschrijdende Nederlandse inzending	▪ De taalbarrière tussen B, NL en D vormt een obstakel voor de mobiliteit op diverse sociaal-economische en culturele terreinen ▪ Het feit dat Limburg deel uitmaakt van twee Euregio's, die elkaar gedeeltelijk overlappen, maakt de grensoverschrijdende activiteiten in bepaalde gevallen minder transparant ▪ Tot nu zijn er op regionaal niveau geen overtuigende monitoring-resultaten en valide statistische cijfers beschikbaar voor de cultuur en de creatieve industrie ▪ Op dit moment zijn grensoverschrijdende doelstellingen zijn vaag geformuleerd en vindt grensoverschrijdende samenwerking vaak plaats op ad-hocbasis (bijvoorbeeld bij regionaal beleid, samenwerking tussen universiteiten, of op het gebied van de gezondheidszorg, cultuur, het toerisme en openbaar vervoer) ▪ De twee Euregio's waar Limburg deel van uitmaakt, zijn te weinig bezig met de thema's culturele hoofdstad van Europa of cultuur en creatieve industrie

10. MAHHL+ = Maastricht, Aachen, Hasselt, Heerlen en Sittard-Geleen

11. European Capital of Culture

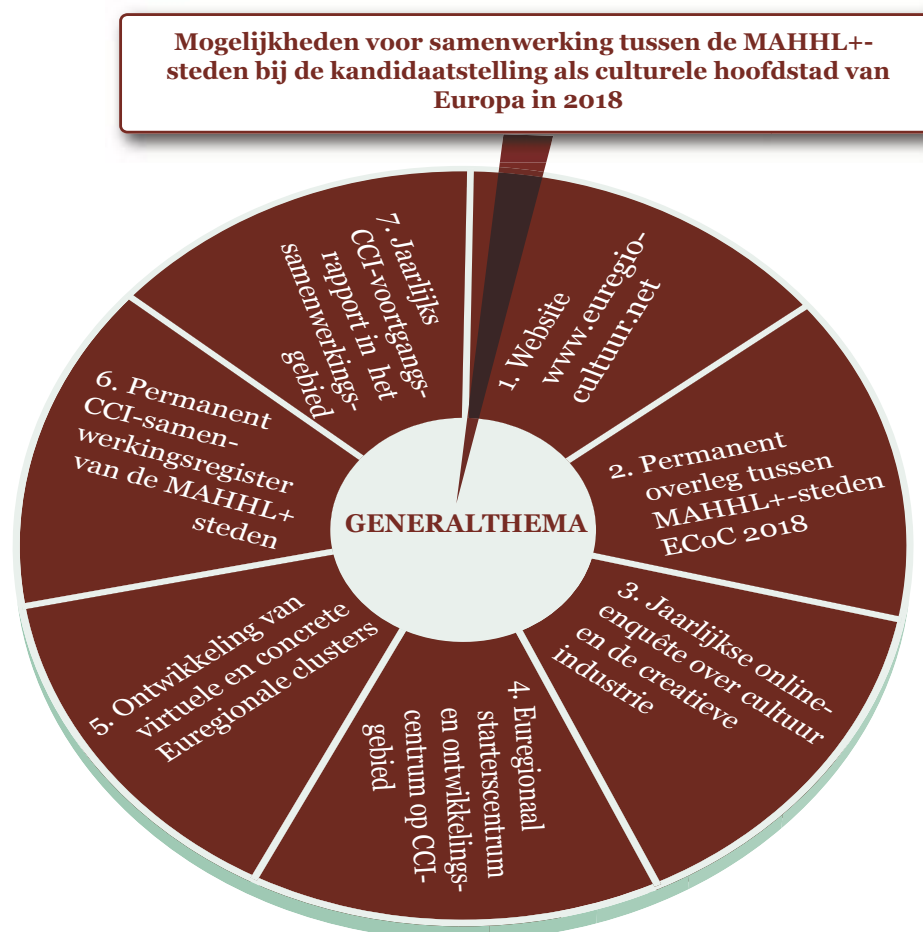
Kansen	Bedreigingen
▪ Met een gemeenschappelijk ECoC-fonds van de deelnemende MAHHL-steden nemen de mogelijkheden en de wil tot samenwerking toe; cohesie van de projectregio ▪ ECoC kan een verbindende schakel vormen tussen toerisme, cultuur en de creatieve industrie ▪ Ook groepen die niet geïnteresseerd zijn in cultuur, proberen te winnen voor ECoC; zij betalen uiteindelijk ook mee via de belastingen ▪ Realiseren van de Lissabon-doelstellingen en de Europese werkgelegenheidsstrategie op lokaal en regionaal niveau ▪ Samenwerking met andere voormalige en toekomstige culturele hoofdsteden en de netwerken die zij hebben opgebouwd ▪ Opzetten van een op de schaalgrootte van Maastricht afgestemd adequaat stedelijk netwerk in Europa (bijv. onder de noemer provinciehoofdsteden) ▪ Mogelijkheid voor sterke professionalisering van de publicitaire activiteiten op het gebied van cultuur en creatieve industrie; potentieel draagvlak onder de eigen bevolking ▪ Ervoor zorgen dat de coördinatie-netwerken blijven bestaan, ook wanneer Maastricht geen culturele hoofdstad wordt ▪ Meer uitwisseling op EU-niveau op het gebied van cultuur en de creatieve industrie in het projectgebied; geplande Europese conferentie in Maastricht in 2009 als best-practice op dat gebied ▪ Public Private Partnerships (PPP) – met het lokale en regionale bedrijfsleven, gemeentes, sponsors enz. ▪ Kans voor duurzame ontwikkeling op cultureel en toeristisch gebied, vanaf 2008 in samenwerking met MAHHL+ ▪ Positief EU-image-effect in Europa benutten ▪ Positief effect voor lokale, regionale economie door het ontstaan van werkgelegenheid	▪ Door de fasegewijze aanpak van het traject Culturele Hoofdstad, lijkt het alsof er geen aandacht is voor een masterplan en inhoudelijke campagne ▪ Op sommige gebieden is er sprake van een bepaalde grensoverschrijdende moeheid, omdat de burgers niet voldoende worden betrokken bij het proces en de publiciteit tekortschiet ▪ Mogelijke verwatering van de opzet bij te veel grensoverschrijdende gemeentes/partners ▪ De vraag is, of er op dit moment al voldoende draagvlak onder de bevolking bestaat voor de kandidaatstelling ▪ Concessies als gevolg van de spelregels voor de kandidaatstelling en sponsors die invloed op het proces willen hebben ▪ Geen hoge subsidies van de EU of andere Europese instanties te verwachten

Zie voor meer informatie over de culturele hoofdstad van Europa:
Case Study on European Capitals of Culture (2003 - 2007) op http://www.cultural-economy.eu/documents/cs_eu_caps.pdf

4.3 Samenwerkingsmodel MAHHL+ -steden - Cultuur Cooperation Limburg

Op basis van de bovengenoemde min- en pluspunten in de SWOT-analyse stellen wij een samenwerkingsmodel met zeven subthema's voor. Het model kan een goede leidraad zijn voor de eind 2008 startende samenwerkingsfase tussen de MAHHL+-steden.

Afbeelding 5: Samenwerkingsmodel MAHHL+

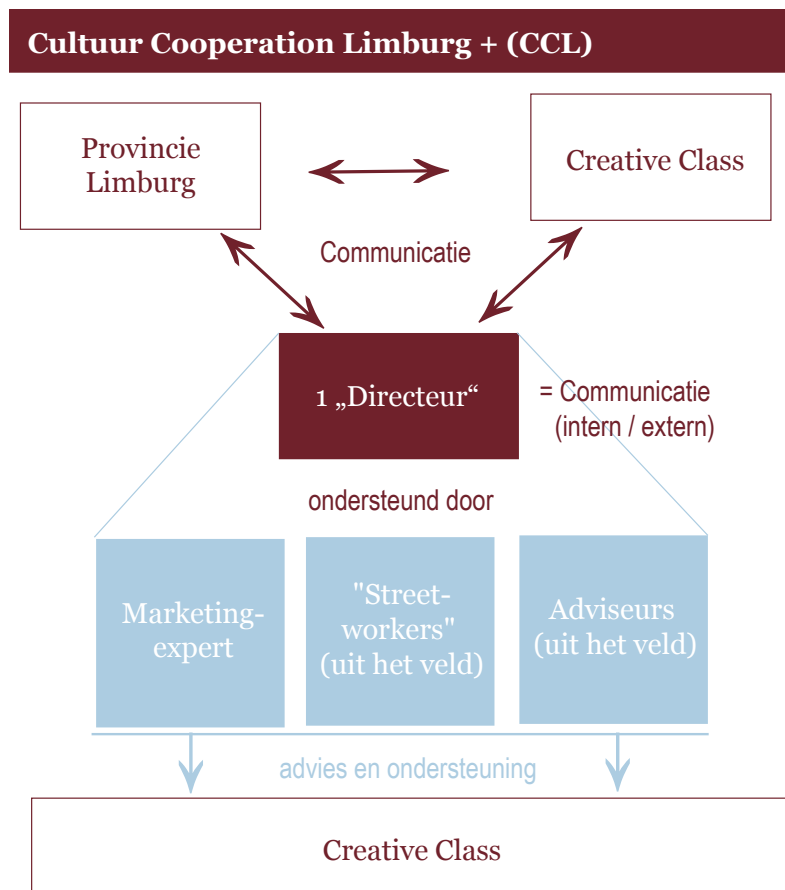

De samenwerking tussen de MAHHL+-steden is gecentreerd rondom het centrale thema.

Dit wordt onderverdeeld in zeven gebieden:

1. Website www.euregio-cultuur.net (ontwikkeling en onderhoud)
2. Permanent overleg MAHHL+-steden ECoC 2018
3. Jaarlijkse online-enquête over cultuur en de creatieve industrie
4. Euregionaal starterscentrum en ontwikkelingscentrum voor de cultuur en creatieve industrie (CCI)
5. Ontwikkeling van virtuele en concrete Euregionale clusters (museum-, muziek-, wellness-gezondheids-, designcluster, enz).
6. Permanent CCI-samenwerkingsregister van de MAHHL+ steden 2018
7. Jaarlijks voortgangsrapport op het gebied van cultuur en de creatieve industrie (CCI) in het samenwerkingsgebied

Afbeelding 6: Coördinatiepunt Cultuur Cooperation Limburg+ (CCL)

Tijdens de workshops die op 25 april 2008 in Maastricht werden gehouden, is een model aangereikt waarbij een instelling of persoon wordt voorzien die in de gelegenheid is voorstellen vanuit de Creative Community in Limburg efficiënt en grensoverschrijdend te realiseren (ook in het kader van de kandidaatstelling als culturele hoofdstad van Europa in 2018). Dit leverde het volgende model op:

De Cultuur Cooperation Limburg+ (CCL) zou zich moeten richten op één hoofddoel, namelijk het oplossen van kennishiaten binnen de creative class ten aanzien van de marktaspecten van hun werk. Dit moet gebeuren door middel van professioneel advies, waarbij jonge ondernemers leren welke (markt)mogelijkheden hun producten hebben.

De CCL-directeur fungeert als coördinator van de projecten en zorgt voor een heldere communicatie tussen de provincie Limburg en andere overheidsinstanties enerzijds en de creative class anderzijds. Hij wordt daarbij terzijde gestaan door een marketingexpert, die weet wat er komt kijken bij het oprichten van een onderneming, de lokale, regionale en Europese subsidiemogelijkheden kent, helpt bij het opstellen van een businessplan en kennis heeft van Research-Development-Distribution (RDD) in de zin van een haalbare marketingstrategie. Daarnaast beschikt de CCL+ over twee mensen die het veld goed kennen (die dus zelf afkomstig zijn uit de creative class), en die rechtstreeks contact zoeken met de creative class, of (andersom) bij wie de creative class altijd terecht kan voor advies.

De CCL zou moeten worden gehuisvest op een locatie waar ook de fysieke lijnen met het veld kort zijn, bijvoorbeeld in het nieuwe AINSI (Art, Industry, Nature, Society en Innovation)-gebouw in de voormalige ENCI-cementfabriek aan de oever van de Maas, of op een vergelijkbare locatie. Tegelijkertijd moet nauw contact worden onderhouden met de overheidsinstanties in de stad, het provinciale bestuur en de KvK's. Bovendien moet er, wil het coördinatiepunt goed kunnen functioneren, voor een afgebakende periode (bijvoorbeeld 5 jaar) vastliggen uit welke particuliere en overheidsmiddelen het wordt gefinancierd.

Dit model kan bij een eventuele kandidaatstelling als culturele hoofdstad van Europa in 2018 worden gehanteerd door de MAHHL+-steden, waardoor de kandidatuur het benodigde grensoverschrijdende karakter zou krijgen. Bovendien zou een dergelijk model in aanmerking kunnen komen voor INTERREG IV-subsidie, wanneer alle deelregio's erin zijn vertegenwoordigd en inspraak hebben. De benodigde cofinanciering zou laten zien dat de deelnemende steden belang hechten aan de kandidaatstelling.

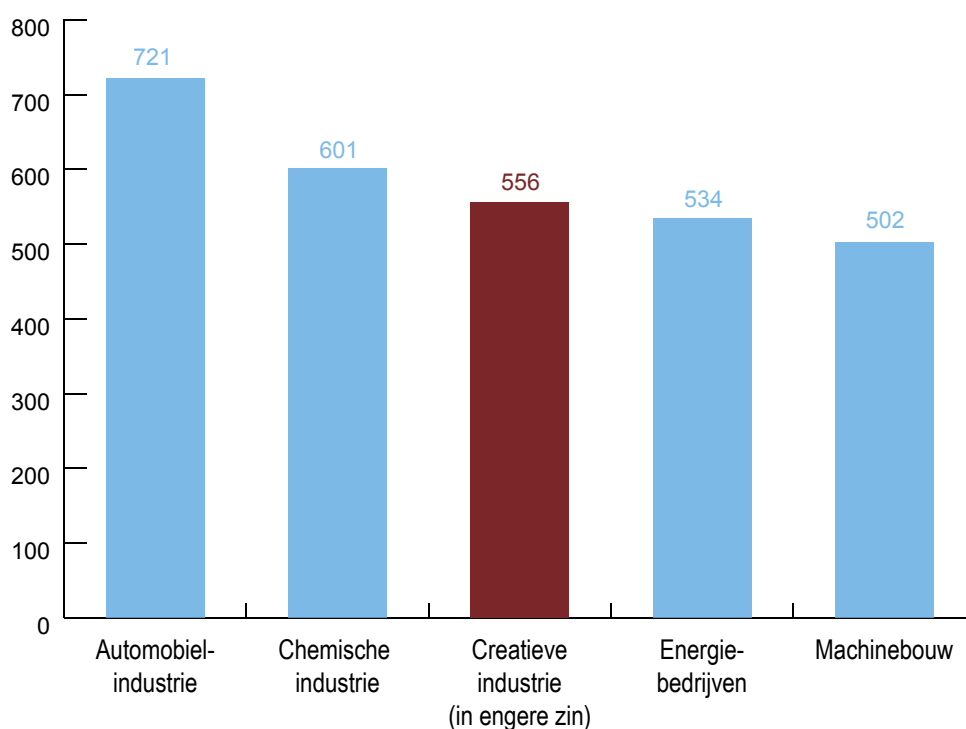
Overleg in Luik: Robert Carabin, Directeur en Chef Liège Province Culture, Bruno Demoulin, Directeur Général Province de Liège, Joachim Geppert, MKW]

Bijlage A: De creatieve industrie in de branchevergelijking voor de EU-25

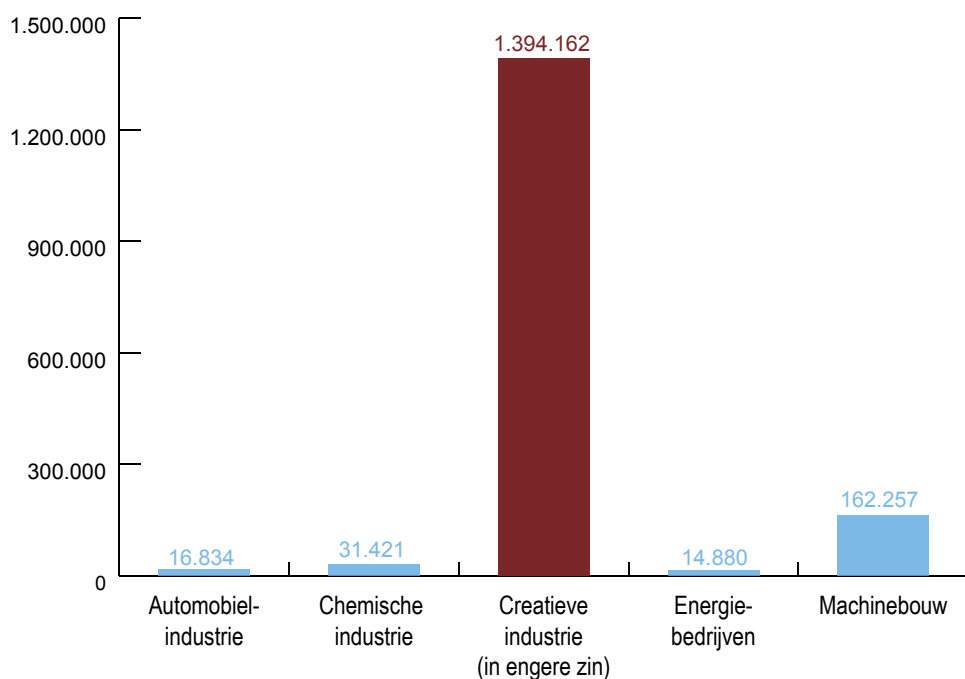
In het EU-onderzoek *The economy of Culture in Europe* van de Duitse cultuurwetenschappers Michael Söndermann en Joachim Geppert kwam de branchevergelijking van de creatieve industrie van de EU-25 in 2002 aan de orde. De door hen gehanteerde definitie was gebaseerd op het begrip creatieve industrie zoals dat wordt gedefinieerd door het Britse ministerie voor cultuur. Het opmerkelijke resultaat van het onderzoek is dat de creatieve industrie, met een omzet van ca. 556 miljard euro, een positie inneemt tussen de chemische industrie (omzet ca. 601 miljard euro) en de energiebedrijven (ca. 534 miljard euro). Ook voor de jaren daarna geldt een vergelijkbare situatie.

Creatieve industrie in de branchevergelijking voor de EU-25 op basis van omzet in miljard euro - 2002

De vergelijking is nog signifikanter wanneer men kijkt naar het aantal bedrijven per sector: met bijna 1.400.000 bedrijven steekt de creatieve industrie met kop en schouders uit boven sectoren als de machinebouw (162.000 bedrijven) en de automobiëlindustrie (17.000 bedrijven). Volgens onze berekeningen bieden deze bedrijven in de creatieve industrie binnen de EU-25 werk aan ongeveer 6,4 miljoen mensen. Deze ramingen en berekeningen zijn gebaseerd op de Eurostat-gegevens uit 2002 (Structurele Bedrijfsstatistieken). Deze raming toont tevens aan dat micro-bedrijven (bedrijven rond de 5 werknemers) in de creatieve industrie oververtegenwoordigd zijn.

Creative Industries in der EU-25 im Branchenvergleich nach Anzahl der Unternehmen - 2002

Over het algemeen wordt in traditionele branches, zoals de chemie, automobielenindustrie of de machinebouw veel waarde gehecht aan omzetcijfers, innovatie en aantal in de sector werkzame mensen. Uit de beide tabellen blijkt welke belangrijke rol de creatieve industrie speelt. Dit wordt tot nu toe vaak niet voldoende erkend, waardoor er weinig publieke en private middelen voor deze branche beschikbaar zijn, en de branche ook niet erg bekend is.

Er mag van worden uitgegaan dat het beeld voor het projectgebied met de Belgische, Nederlandse en Duitse deelregio in grote lijnen hetzelfde is. Daarmee speelt de cultuur en creatieve industrie een grotere rol dan bijvoorbeeld de machinebouw en de energiesector. Wel is de chemische industrie in het projectgebied aanmerkelijk groter dan de cultuur en creatieve industrie, maar dat is gezien de aanwezigheid van de grote (petro)chemieconcerns DSM en SABIC in Limburg niet verwonderlijk.

Creative industrie in vergelijking met een aantal andere sectoren in de EU-25

		Omzet (in miljard euro)	Toegevoegde waarde (in miljard euro)	Aantal in de sector werkzame mensen (x1000)	Aantal bedrijven
NACE 34	Automobielenindustrie	721	118	2.163	16.834 ^(a)
NACE 24	Chemische industrie	601	171	1.929	31.421 ^(a)
NACE xxxx	Creative industrie (in engere zin)	556	215	6.420	1.394.162 ^(a)
NACE 60	Energiebedrijven	534	144	1.181	14.880 ^(a)
NACE 29	Machinebouw	502	165	3.527	162.257 ^(a)

Opmerkingen:

^(a) Bedrijfscijfers over 2001.

De creatieve industrie in bredere zin omvat de NACE-codes 22.1, 22.3, 72, 74.2+3, 74.4, 74.8 die ongecorrigeerd zijn overgenomen uit de structurele bedrijfsstatistieken. Bij creatieve industrie (I) in engere zin werden de bovengenoemde NACE-codes gedeeltelijk gecorrigeerd door ramingen: uitgeverijen (22.1), reproductie (22.3), software/PC-games (72.2), architectuur/industriële vormgeving (74.201-03) zonder ingenieursbureaus, reclame (74.4), design-activiteiten (74.87) en ten slotte de cultuurbranches (92.1-5)

Bron: Eurostat, Structurele Bedrijfsstatistieken 2002, eigen berekeningen en ramingen

Bijlage B: Statistische inventarisatie van de cultuur en creatieve industrie op basis van de EU-definitie [gebaseerd op NACE/SBI-codes]

NACE = Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne

Sector	NACE/SBI-code	
1. Beeldende kunsten	9231.3	Beoefening van scheppende kunst
	9231.4*	Zelfstandige restaurateurs
	9231.6*	Zelfstandige schrijvers
	3622.1*	Bewerking van edelstenen, sieraden en parels
	3622.2*	Vervaardiging van sieraden uit edelmetalen
	3622.4*	Vervaardiging van tafelbestek e.d. uit edelmetalen
	3661	Vervaardiging van imitatiesieraden
	3663.2	Vervaardiging van overige goederen n.e.g.
	3663.6*	Verwerking van natuurlijk (vorm)materiaal, opzetten van dieren
	3663.7*	Vervaardiging van kerstversiering
	2852.3*	Beslag- en kunstsmeden
	2670.1*	Steenhouwerijen
	2670.2*	Overige be- en verwerking van natuursteen
	2630	Vervaardiging van keramische tegels en plavuizen
	2621.2*	Vervaardiging van huishoudelijk en sieraardewerk van steen
	2621.3*	Vervaardiging van huishoudelijk en sieraardewerk van klei / aardewerk
	1740.3*	Vervaardiging van textielwaren (geen kleding) voor stoffering
	1740.4*	Vervaardiging van overige textielwaren (geen kleding)
	1730	Textielveredeling
	1721.2	Weven van meubel- en decoratiestoffen
2. Podiumkunsten	9234.1	Dansscholen
	9234.2	Kunstzinnige vorming van amateurs (geen dansscholen)
	9233	Kermisattracties en recreatiecentra
	9232.1	Dienstverlening voor kunstbeoefening en organisatie van culturele evenementen
	9232.2	Theaters, schouwburgen en concertgebouwen
	9232.3*	Cabaret- en kleinkunstpodia
	9232.5*	Technische dienstverlening voor culturele evenementen en overig amusement
	9231.1	Beoefening van podiumkunst
	9231.2*	Balletgezelschappen, orkesten en koren
	9231.7*	Zelfstandige podium-, film-, radio- en televisieartiesten
9231.8*	Zelfstandige artiesten	
3. Cultureel erfgoed	9253.1	Dieren- en plantentuinen, kinderboerderijen
	9252.1*	Musea, kunstgalerieën en -expositieruimten
	9252.2	Monumentenzorg
	9251	Bibliotheken en openbare archieven
	5250.1	Winkels in antiek
	5250.2	Antiquariaten
	5248.2*	Winkels met kunstartikelen, schilderijen, postzegels en munten
	5248.5*	Winkels met klokken, artikelen van edelmetaal en sieraden

Sector	NACE/SBI-code	
4. Film en Video	9213	Vertoning van films
	9212.1*	Verhuur van (video-)films
	9212.2*	Aanbieders van videoprogramma's
	9212.3	Distributie van (video-)films
	9211.1*	Productie van bioscoopfilms
	9211.4*	Productie van overige films (geen televisiefilms)
5. Radio en televisie	9220.1	Omroeporganisaties
	9220.2	Productie van radio- en televisieprogramma's
	9211.2	Productie van televisiefilms
	2232	Reproductie van video-opnamen
6. Software & Games	7222.1	Softwareconsultancy
	7222.2*	Ontwikkeling en programmering van internetpresentaties
	7222.3*	Overige softwareontwikkeling
	7221*	Uitgeven van software
	2233	Reproductie van computermedia
	2224	Prepress-activiteiten
7. Muziek	9231.5*	Zelfstandige componisten en muziekarrangeurs
	5245.3*	Winkels met muziekinstrumenten en bladmuziek
	2231	Reproductie van geluidsopnamen
	2214.1	Uitgeverijen van geluidsopnamen
	2214.2*	Uitgeverijen van bladmuziek
8. Boeken en pers	5247.2*	Winkels in boeken en vaktijdschriften
	5247.3*	Winkels in tijdschriften en dagbladen
	2225*	Verwerking van bedrukt papier
	2223	Grafische afwerking
	2222*	Drukken van andere producten
	2215	Overige drukkerijen
	2213.1*	Uitgeverijen van vaktijdschriften
	2213.2*	Uitgeverijen van algemene tijdschriften
	2213.3*	Uitgeverijen van overige tijdschriften
	2212.1	Uitgeverijen van dagbladen
	2212.2*	Uitgeverijen van week- en zondagskranten
	2211.1*	Uitgeverijen van boeken
	2211.2*	Uitgeverijen van adresboeken
9. Design	7487.1*	Voorzieningen voor tentoonstellingen, beurzen e.d.
	7487.4*	Ateliers voor textiel, sieraden en design
	7420.6*	Bureaus voor industrieel ontwerp
	5244.4	Winkels in glas-, porselein- en aardewerk
	5243.2	Winkels in lederwaren en reisartikelen
	5242.1	Winkels in kleding
	5242.2*	Winkels in herenkleding en kledingaccessoires
	5242.3*	Winkels in dameskleding en kledingaccessoires
	5242.4*	Winkels in kinder- en babykleding en kledingaccessoires
	5242.5*	Winkels in bontartikelen
	5241.1	Winkels in huishoudtextiel
	5142.4*	Groothandel in kledingaccessoires
	5142.5*	Groothandel in onderkleding, truien enz.
5141.1*	Groothandel in metergoed voor kleding en linnengoed	
5141.2*	Groothandel in woning- en huishoudtextiel	
3512	Nieuwbouw en reparatie van sport- en recreatievaartuigen	
10. Architectuur	7420.1	Bureaus voor (binnenhuis)architectuur
	7420.2*	Architectenbureaus voor stedenbouw, (regionale) ruimtelijke ordening en planologie
	7420.3*	Bureaus voor tuin- en landschapsinrichting
11. Reclame	9211.3*	Productie van bedrijfsfilms en reclamespots
	7440.1	Reclameontwerpbureaus
	7440.2	Overige reclamediensten

Sector	NACE/SBI-code	
12. Cultuurtoerisme	6330.1*	Reisbureaus
	6330.2*	Reisorganisaties en gidsen
	5523.1*	Recreatie- en vakantiehuisjes
	5523.2*	Bungalowparken
	5523.3*	Vakantiehuisjes en -bungalows
	5523.4*	Particuliere verhuur
	5523.6*	Boardinghouses
	5523.7*	Overige vakantieonderkomens
	5522	Kampeerterreinen
	5521	Jeugdherbergen, kamphuizen e.d.
	5510.1	Hotels
	5510.2*	Hotels – overnachting met ontbijt
	5510.3*	B&B's
5510.4*	Pensions	

Bijlage C: Workshop op 25 april 2008 in het Gouvernement in Maastricht

„De economische waarde van de cultuur in de provincie Limburg en de buurregio's“

Vrijdag 25 april 2008 – Gouvernement Maastricht

9.00 – 12.30 uur

Tijd	Programmapunt	Spreker
09.00	Welkomstwoord	Gedeputeerde Odile Wolfs, Maastricht
09.20	Cultuur en de creatieve industrie in de EU	Joachim Geppert MKW Wirtschaftsforschung, Saarbrücken
09.40	Rondetafel 1 Koffiepauze	
11.00	Rondetafel 2 + conclusie	Hans op de Coul – Limburg 1
12.00	Stand van zaken met betrekking tot het cultuurrapport Limburg 2008	Joachim Geppert MKW Wirtschaftsforschung
12.30	Conclusie en + brainstormsessie met kaartjes	

Deelnemers aan de workshop

Hans op de Coul, Nico Herzig, Joachim Geppert bij L1

Reacties van de deelnemers in de brainstormsessie

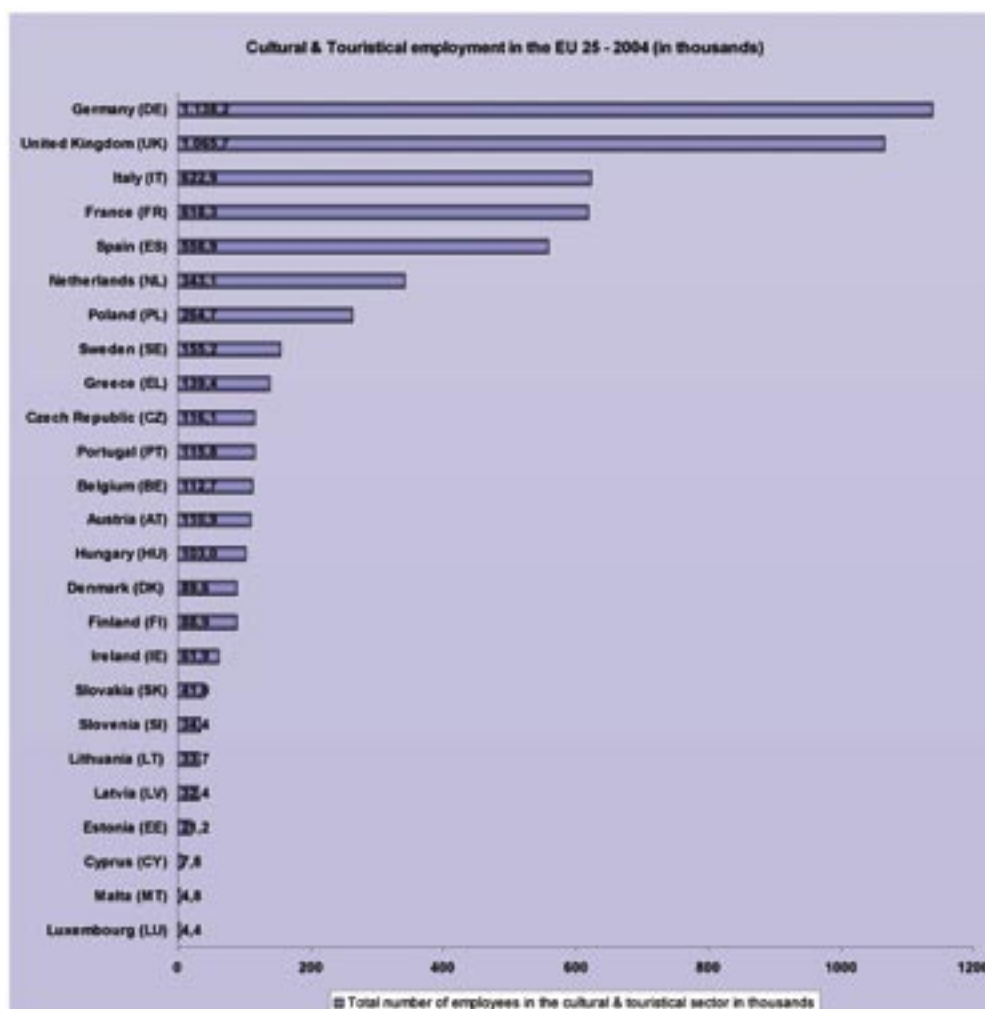
Blau = positief

Rot = negatief

Nederlands	Deutsch
Kansen om creatieve industrie te koppelen aan nieuwe markten (cradle 2 cradle, duurzame energie) om zo innovatieve processen te stimuleren en unieke waarde voor Limburgse creatieve industrie te creëren	Chancen um Kreativwirtschaft an neue Märkte zu verbinden (Cradle 2 Cradle, nachhaltige Energie) um damit innovative Prozesse zu stimulieren und einzigartigen Wert für die Limburgische Kreativwirtschaft zu erstellen.
Diverse gemeenten zijn bereid geld te geven om middels culturele inzet (brochures) hun eigen gemeente aantrekkelijk te maken	Verschiedene Städte sind bereit Geld einzusetzen um mit Kulturellen Einsatz (Broschüren) ihre eigene Stadt attraktiv zu machen.
Goede wil van overheid én ondernemers	Guter Wille von Regierung und Unternehmern.
Wij hebben veel te bieden en kunnen met recht trots zijn op onze regio	Wir haben viel zu bieten und können zu Recht stolz sein auf unsere Region.
Enorm aanbod van culturele evenementen dat alleen maar groeiende is	Überwältigendes Angebot von kulturellen Veranstaltungen, welches nur noch weiter wächst.
Enkele 'vehicles' (culturele hoofdstad, Floriade, etc.) nodig als stimulans voor cultureel aanbod en PR. Vehicles zijn geen doel op zich maar als versterkende factor voor bestaand cultuuraanbod.	Einige 'vehicles' (Kulturhauptstadt, Floriade, usw.) benötigt als Stimulans für das kulturelle Angebot und PR. Vehicles sind kein Ziel an sich, sondern ein stärkender Faktor für das existierende Kulturangebot.
Vergrijzing biedt kans	Überalterung bietet Chancen.
Sector 6: "Software und Games": Kennis is aanwezig (Universiteiten Aken, Hasselt, Maastricht)(Voorzichtige) samenwerking tussen onderzoek/onderwijsinstelling in euregionale context	Sektor 6: "Software und Games": Sachverstand ist anwesend (Universitäten Aachen, Hasselt, Maastricht).(behutsame) Zusammenarbeit zwischen Forschung/Bildungsanstalt im Euregionalen Bereich.
Opzetten multidisciplinaire culturele laboratoria	Erstellen multidisziplinärer kultureller Laboratorien.
Minder polderen, meer daadkracht	Weniger „polderen“, mehr Tatkraft.
Nieuwe tijd/mogelijkheden Momentum à "nu of nooit!"	Neue Zeit / Möglichkeiten Momentum à „Jetzt oder nie!“
Meer Europese projecten, participatie, activering kunstecoonom en culturelen	Mehr Europäische Projekte, Anteilnahme, Aktivierung Kunstökonomien und Kulturellen.
Koppeling Creatieve Industrie à Industrie	Kopplung Kreativwirtschaft und Industrie
Kennis van onze geschiedenis/cultuurhistorie is een belangrijke factor in het creëren van een grensoverschrijdend gemeenschapsgevoel	Kenntnis unserer Geschichte/Kulturgeschichte ist ein wichtiger Faktor beim erstellen von einem grenzüberschreitenden Gemeinschaftsgefühl.
Creativiteit stimuleren doe je door het nemen van 'berekende' risico's	Kreativität stimuliert man durch „berechnete“ Risiken in Kauf zu nehmen.
Taal-cultuurverschillen	Sprach-Kulturunterschiede
Kunst en cultuur weet de weg naar projecten en Euro-initiatieven niet (bijv. Eurimages, Media, EIGA, Rhizome, EURO-PRIX)	Kunst und Kultur finden den Weg zu Projekten und Euro-initiativen nicht (Beispiel Eurimages, Media, EIGA, Rhizome, EUROPRIX)
Grensoverschrijdende samenwerking is niet vanzelfsprekend. Verschillend in regelgeving belemmeren de samenwerking. Ieder land heeft eigen ambities die tot nu toe nog altijd zwaarder wegen dan de gezamenlijke ambities. Dit is contraproductief en belemmert grensoverschrijdende samenwerking.	Grenzüberschreitende Zusammenarbeit ist nicht selbstverständlich. Unterschiede in Rechtsvorschriften belasten die Zusammenarbeit. Jedes Land hat eigene Zielsetzungen die bis jetzt immer schwerwiegender waren als die gemeinschaftlichen Ziele. Dies ist kontraproduktiv und belastet die grenzüberschreitende Zusammenarbeit.

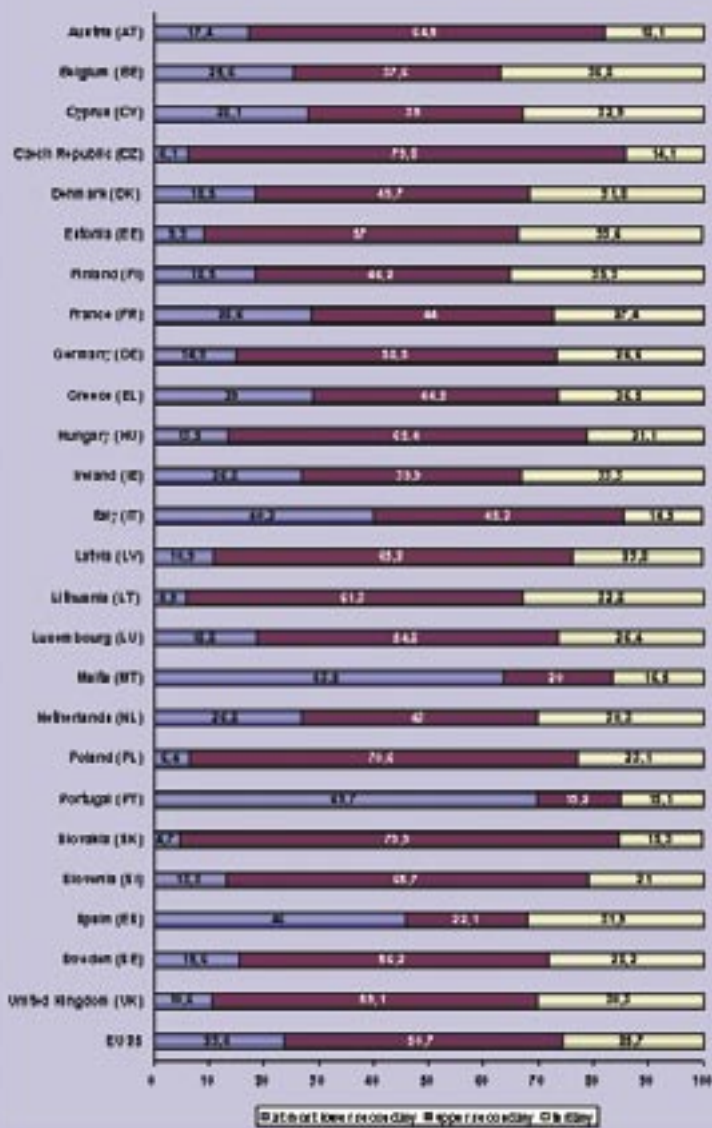
Nederlands	Deutsch
Te weinig initiatieven met bovenregionale uitstraling	Zu wenig Initiative mit überregionaler Ausstrahlung.
Gebrek aan (grensoverschrijdende) 'infrastructuur' op het terrein van marketing & promotie/communicatie van cultuur: - samenwerking tussen instellingen (projectniveau, kenniscentrum) - gemeenschappelijke uitstraling (imago 'cultuur') - meertalige media (een "arte" voor EUREGIO MR enz.)-etc)	Mangel an (grenzüberschreitender) 'Infrastruktur' im Bereich des Marketing & Ankurbelung / Kommunikation der Kultur: - Zusammenarbeit zwischen Einrichtungen (Projektniveau, Wissensinstitut) - Gemeinschaftliche Ausstrahlung (Image 'Kultur') - Mehrsprachige Medien („arte“ für die EUREGIO MR, usw)
Euregionale samenwerking vaak van bovenaf, niet vanuit behoefte of bestaande samenwerkingen	Euregionale Zusammenarbeit ist oftmals Top-down, nicht aus Bedarf oder bestehender Zusammenarbeit.
Internationalisering / Euregionalisering alleen op projectbasis, maar géén structurele samenwerking	Internationalisierung / Euregionalisierung besteht nur auf Projektbasis, keine strukturelle Zusammenarbeit.
Sector 6: "Software und Games": - Euregionale samenwerking beschrijven – onderzoekinstelling - Te weinig bedrijven "software und games" - Wallonië: witte vlek in elk opzicht	Sektor 6: „Software und Games“: - Euregionale Zusammenarbeit beschreiben – Lehranstalt - Zu wenig Betriebe „Software und Games“ - Wallonien: „weißer Fleck“ (?) in jeder Hinsicht
We missen continuïteit door betaalde professionele krachten.	Uns fehlt Kontinuität durch bezahlte professionelle Arbeitskräfte.
Lastig om vanuit creatieve industrie matching te maken met bedrijfsleven	Schwierig um von der Kreativwirtschaft aus zu „matchen“ mit dem Wirtschaftsleben.
Te weinig overtuiging van eigen kunnen	Zu wenig überzeugt vom eigenen Können
Te weinig overtuiging dat cultuur en erfgoed te vermarkten valt (= ophouden van de eigen broek)	Zu wenig Überzeugung dass Kultur und Kulturerbgut zu vermarkten sind
Te snel wordt rendement verwacht. Te weinig oog voor lange termijn (bij de lokale overheden)	Zu schnell wird Gewinn erwartet. Man hat zu wenig Auge für den längeren Wirtschaftsabschnitt (bei den lokalen Regierungen)
Fragmentarisch beeld. Ieder lijkt zelf het wiel uit te vinden. Er is geen breed toegankelijk kennisplatform waar ervaringen gedeeld kunnen worden.	Fragmentarisches Bild. Jeder scheint erneut das Rad zu erfinden. Es gibt keine breit zugängliche Wissensplattform wo Erfahrungen geteilt werden können.
Er is geen spil die bijhoudt wat er allemaal gebeurt in de regio op cultureel gebied.	Es gibt nichts das alles zusammenhält was in der Region im kulturellen Bereich passiert.
Geringe aansluiting tussen creatieve opleidingen en bedrijfsleven	Geringer Anschluss zwischen kreativen Ausbildungen und dem Wirtschaftsleben.
Continuering / professionalisering / profilering kan alleen als gelden beschikbaar worden gesteld en samenwerking bevordert wordt à cultuurklimaat en bloei op gebied van profilering kan zodoende verbeterd worden.à gebeurt nog veel te weinig. Dan kan 'product' festival, museum, etc. verkocht worden	Kontinuierung / Professionalisierung / Profilierung geht nur, wenn Geld da ist und Zusammenarbeit gefördert wird. Kulturklima und Wachstum im Bereich der Profilierung kann somit verbessert werden; passiert noch viel zu wenig. Dann erst kann „Produkt“, Festival, Museum, usw. verkauft werden.
Samenwerking met de hogescholen op het gebied van toerisme, ruimtelijke ordening, cultuur/regiomarketing, regiobranding.	Zusammenarbeit mit den Hochschulen in den Bereichen Tourismus, Raumplanung, Kultur/Regionalmarketing, Regional Branding.
Snellere besluitvorming met continuïteit in bestuurlijke contacten	Schnellere Beschlussfassung und Kontinuität in Verwaltungskontakten

Bijlage D: Cultural Employment in the EU-25¹²

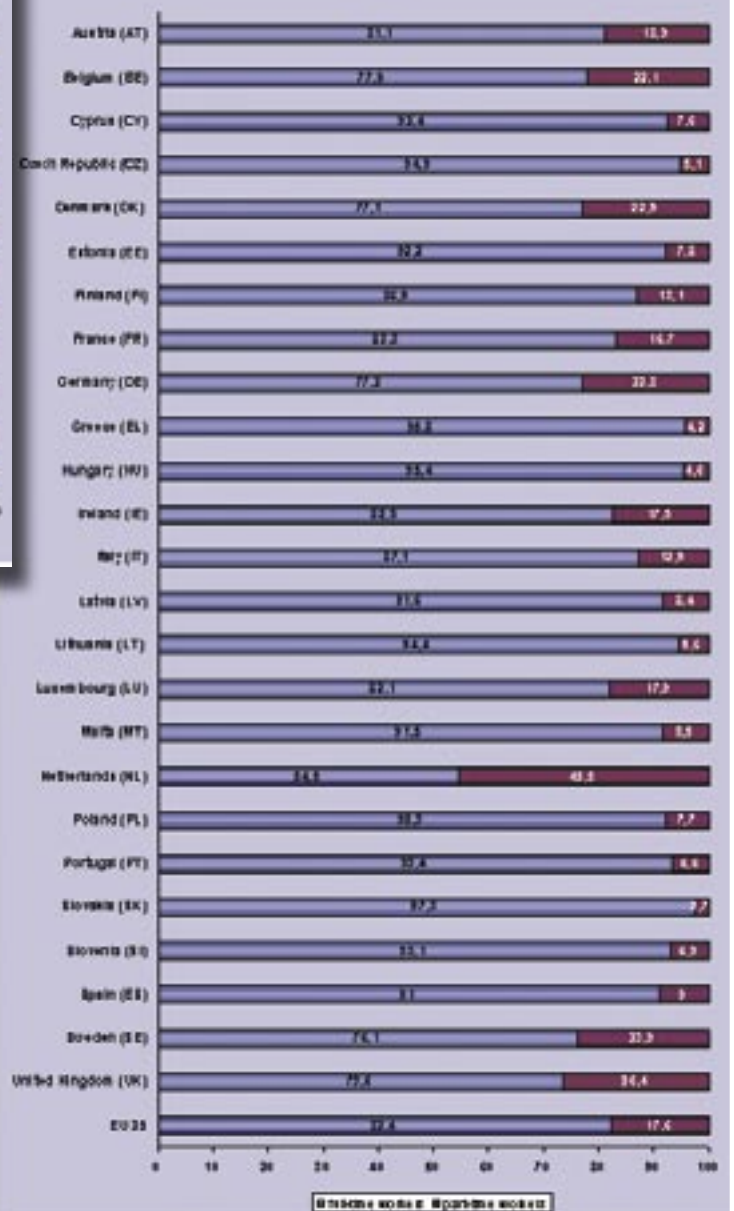

¹²www.cultural-economy.eu/documents/cultural_employment_eu.pdf

4.2 Total employment in the EU 25 by education level - 2004 (in %)

7.2 Total employment in the EU 25 by work duration - 2004 (in %)

Bijlage E: Persbericht naar aanleiding van het EU-cultuuronderzoek, 2006

IP/06/1564

Brüssel, den 15. November 2006

Der Kulturbereich trägt 2,6 % zum BIP der EU bei und beschäftigt mindestens 5,8 Millionen Europäer – so eine heute in Brüssel veröffentlichte Studie

In einer am 13. November den EU-Kulturministern vorgelegten Studie weist die Europäische Kommission die Bedeutung des Kultursektors für die EU-Wirtschaft nach und hebt sein Potenzial für die zukünftige Schaffung von mehr und besseren Arbeitsplätzen hervor. Mit 5,8 Millionen Arbeitnehmern beschäftigt der Kultursektor mehr Menschen als insgesamt in Griechenland und Irland zusammengenommen berufstätig sind. Darüber hinaus entfielen auf den Kultursektor im Jahr 2003 2,6 % des EU-BIP und seine Wachstumsraten liegen über dem Durchschnitt der übrigen Wirtschaftssektoren.

Die von der Europäischen Kommission in Auftrag gegebene unabhängige Studie ist am 13. November veröffentlicht worden. Bei der Vorstellung der Ergebnisse gegenüber den Kulturministern der EU-Mitgliedstaaten bemerkte Ján Figel, der für allgemeine und berufliche Bildung, Kultur und Mehrsprachigkeit zuständige Europäische Kommissar: „Diese Studie trägt dazu bei, mit überkommenen Vorstellungen vom kulturellen und kreativen Sektor aufzuräumen. Sie bestätigt, dass Kunst und Kultur wirtschaftlich keineswegs eine marginale Rolle spielen. Ganz im Gegenteil bieten sie viele Arbeitsplätze und tragen als Wirtschaftssektor zur Innovation sowie der wirtschaftlichen und sozialen Entwicklung der EU, ihrer Regionen und ihrer Städte bei. Der Kultursektor ist die Triebkraft der Kreativität, und Kreativität ist die Grundlage für soziale und wirtschaftliche Innovationen. Ich bin fest davon überzeugt, dass in der EU Kunst und Kultur als ein dynamischer wirtschaftlicher und sozialer Stimulus bei der Schaffung von mehr Wachstum sowie mehr und besseren Arbeitsplätzen wirken.“

In dem Text werden der direkte Beitrag (zum BIP sowie zu Wachstum und Beschäftigung) sowie der indirekte Beitrag (Zusammenhang zwischen Kreativität und Innovation, Verknüpfungen mit dem IKT-Sektor, mit der Regionalentwicklung und der Attraktivität der Regionen) des kulturellen und kreativen Sektors zur Verwirklichung der Lissabon-Agenda herausgestellt. Nachstehend folgen die Hauptergebnisse der Studie:

In wirtschaftlicher Hinsicht:

- Der Sektor trug **2003 2,6 % zum EU-BIP** bei, was über dem Beitrag der Chemie-, Gummi- und Kunststoffindustrie lag (2,3 %).
- Der Sektor beweist mit einem wachsenden Anteil an der Wirtschaftstätigkeit seine Leistungsfähigkeit.
- Das Wachstum des Sektors zwischen 1999 und 2003 lag um 12,3 % über dem Wachstum der europäischen Wirtschaft insgesamt.

Op dit moment komt 2,6% van het BNP in de EU voor rekening van cultuur, en biedt de sector werk aan minimaal 5,8 miljoen Europeanen, aldus een vandaag in Brussel gepubliceerd onderzoek.

In een op 13 november aan de Europese ministers voor cultuur gepresenteerd onderzoek in opdracht van de Europese Commissie wordt het belang van de sector cultuur voor de Europese economie aangetoond. Voorts laat het onderzoek zien dat er goede mogelijkheden zijn om de werkgelegenheid op dit gebied uit te breiden en de kwaliteit van het werk te verhogen. Met 5,8 miljoen werknemers biedt de cultuursector in Europa aan meer mensen werk dan de totale beroepsbevolking van Griekenland en Ierland samen. Bovendien kwam in 2003 2,6% van het BNP van de EU voor rekening van deze sector en maakt een snellere groei door dan de meeste andere sectoren.

Het in opdracht van de Europese Commissie uitgevoerde onderzoek werd op 13 november gepubliceerd. Bij de presentatie van de resultaten aan de Europese ministers voor cultuur merkte Ján Figel, Eurocommissaris voor opleidingen, training, cultuur en talen, het volgende op: „Dit onderzoek draagt ertoe bij dat oude opvattingen over de culturele en creatieve sector overboord kunnen. Uit het onderzoek blijkt dat kunst en cultuur geenszins een marginale economische rol speelt. Integendeel: de sector biedt veel werkgelegenheid en levert zowel op Europees als regionaal en gemeentelijk niveau een belangrijke bijdrage aan innovatie en de economische en sociale ontwikkeling. De cultuursector is de motor achter creativiteit, en creativiteit vormt de basis voor sociale en economische innovatie. Ik ben er stellig van overtuigd dat kunst en cultuur in de EU als dynamische economische en sociale stimulans kan fungeren en leidt tot groei en meer en betere werkgelegenheid.“

In het onderzoek worden niet alleen de directe effecten (op het BNP, de groei en werkgelegenheid) maar ook de indirecte effecten (de samenhang tussen creativiteit en innovatie, de relatie met de ICT-sector, de regionale ontwikkeling en de aantrekkelijkheid van de regio's) van de culturele en creatieve sector aan de orde gesteld, en hoe deze effecten helpen om de Lissabon-doelstellingen te verwerkelijken. Hieronder volgen de belangrijkste resultaten van het onderzoek:

In economisch opzicht:

- De sector is goed voor **2,6% van het Europese BNP**, een hoger percentage dan bijvoorbeeld de chemische, rubber- en kunststofindustrie (2,3%).
- Bovendien neemt het aandeel van de sector in de economie als geheel toe, waaruit blijkt dat het om een sterke sector gaat.
- De groei van de sector lag tussen 1999 en 2003 ongeveer op 12,3%, waarmee deze sector harder groeide dan de overige economische sectoren in Europa.
- De omzet bedroeg in **2003 ruim 654 miljard euro**.
- Er waren in 2004 **5,8 miljoen mensen** (2004) werkzaam in de sector, wat overeenkomt met 3,1% van alle werkenden in de EU-25, meer dan de hele beroepsbevolking van Ierland en Griekenland samen.
- Terwijl de werkgelegenheid in de EU in de periode tussen 2002 en 2004 daalde, steeg de werkgelegenheid in deze sector in dezelfde periode met 1,85%.

Uit dit onderzoek blijkt dus dat aan cultuur bestede middelen solide investeringen zijn.

In het onderzoek wordt gepleit voor een **coherente strategie voor de creatieve industrie**. Daarnaast omvat het onderzoek een aantal strategische aanbevelingen, die ertoe moeten leiden dat het „Lissabon-potentieel“ van de cultuur in Europa wordt benut.

De voorgestelde strategie omvat drie hoofdpunten:

- **Betere statistische cijfers** aan de hand waarvan het belang van de cultuursector in Europa beter kan worden aangetoond;
- **Versterking van de bijdrage aan de Lissabon-doelstellingen door intensievere benutting van de EU-programma's**, bevordering van de creativiteit, gemeenschappelijke platforms voor technologie en creatieve activiteiten, bevordering van investeringen in culturele sectoren en integratie van de culturele dimensie in internationale samenwerkingsovereenkomsten tussen de EU en andere landen.
- Structurele verandering via een betere coördinatie binnen de Europese Commissie van activiteiten en maatregelen die invloed hebben op de cultuur en creatieve sector.

Bijlage F: De Europese creativiteitsindex

Technologie, talenten en tolerantie leiden tot economische groei – een theorie van Richard Florida.

De momenteel veel geciteerde cultuurwetenschapper Richard Florida heeft een zogenaamde Europese creativiteitsindex ontwikkeld. Deze index kent aan de EU-landen en de VS een score voor creativiteit toe. Nederland neemt in deze index de derde positie in.

De Europese creativiteitsindex

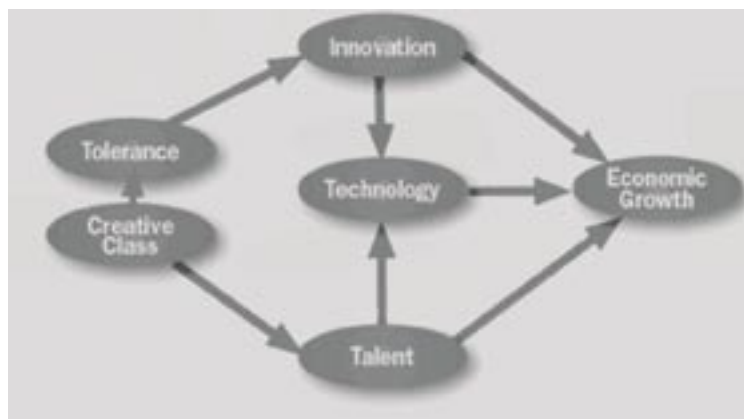
Bron: R. Florida & I. Tinagli: Europa im kreativen Zeitalter, 2004.

De auteurs hebben vastgesteld dat de combinatie van technologie, talenten en tolerantie (in de betreffende steden en regio's) leidt tot een uiterst positief klimaat voor economische groei en creativiteit.

Technologie + talenten + tolerantie = economische groei

De conclusie van de auteurs luidt:

„Hoewel de Verenigde Staten nog steeds aan kop gaan op het gebied van technologie, en nog steeds topmensen weten aan te trekken, lijkt er in Noord-Europa een aantal landen (Finland, Zweden, Denemarken, Nederland en België) te zijn dat in dit opzicht de VS het hoofd kan bieden. Deze landen beschikken over aanzienlijke technologische capaciteiten en hebben steeds geïnvesteerd in de ontwikkeling van creatieve talenten. Kennelijk beschikken deze landen ook over de waarden en instellingen die hen aantrekkelijk kunnen maken voor buitenlandse talenten. Een aantal van deze landen, waaronder Zweden en Nederland, heeft het immigratiebeleid versoepeld om op die manier meer buitenlanders aan te kunnen trekken“.

MKW Wirtschaftsforschung GmbH
Ring am Gottwill 18
66117 Saarbrücken
Duitsland

Tel.: +49 (0)681 / 954 47 0
Fax: +49 (0)681 / 954 47 20
E-Mail: joachim.geppert@mkw-gmbh.de

www.cultural-economy.eu